

DUCHOVNÍ CVIČENÍ FRATERNITY COMUNIONE E LIBERAZIONE

**„Co ve mně vzbuzuje úžas,
říká Bůh, je naděje“**

RIMINI, 12. – 14. DUBNA 2024

„Co ve mně vzbuzuje úžas, říká Bůh, je naděje“

DUCHOVNÍ CVIČENÍ FRATERNITY
COMUNIONE E LIBERAZIONE

RIMINI 2024

Na obálce: Luca Della Robbia, *Navštívení*, detail, glazovaná terakota, cca 1445,
Chiesa di San Giovanni Fuorcivitas, Pistoia, Italia. © Foto Scala, Firenze.

„U příležitosti Duchovních cvičení Fraternity Comunione e Liberazione na téma „To, co mne uvádí v úžas, říká Bůh, je naděje“, Svatý otec František zasílá srdečný pozdrav s přáním, aby dny modlitby a reflexe vzbudily touhu nechat se uchopit vzkříšeným Kristem, aby žádná porážka, selhání či utrpení nemohly zastavit cestu k plnosti života se srdcem otevřeným důvěře. S těmito přáními Jeho Svatost ujišťuje o vzpomínce ve svých modlitbách a posílá apoštolické požehnání, záruku každého vytouženého dobra.“

Kardinál Pietro Parolin, státní sekretář Jeho Svatosti, 3. dubna 2024

Pátek, 12. dubna večer

Franz Schubert

Fantazie pro klavír op. 15, D 760 „Wanderer-Fantasie“

Klavír, Alfred Brendel

„Spirto Gentil“ č. 34, (Philips) Universal

■ ÚVODNÍ POZDRAV

Davide Prospero

Začněme vzýváním Ducha svatého, aby nás provázel na cestě těchto dnů, aby nás nikdy nenechával napospas sobě samým, a prosme s veškerou energií a pokorou, které jsme schopni, o milost být k dispozici povolání, které obnovuje každému z nás tím, že nás dnes svolává na toto shromáždění naší Fraternity.

Duchu svatý sestup k nám

Přečtu telegram svatého Otce:

„U příležitosti Duchovních cvičení Fraternity Comunione e Liberazione na téma „To, co mne uvádí v úžas, říká Bůh, je naděje“, Svatý otec František zasílá srdečný pozdrav s přáním, aby dny modlitby a reflexe vzbudily touhu nechat se uchopit vzkříšeným Kristem, aby žádná porážka, selhání či utrpení nemohly zastavit cestu k plnosti života se srdcem otevřeným důvěře. S těmito přáními Jeho Svatost ujišťuje o vzpomínce ve svých modlitbách a posílá apoštolské požehnání, záruku každého vytouženého dobra. Kardinál Pietro Parolin, státní sekretář Jeho Svatosti.“

Ještě jednou vyjadřujeme hlubokou vděčnost papeži Františkovi za otcovskou blízkost, kterou nám stále projevuje na naší cestě. Přijměme jeho přání za svá, aby se každý z nás skutečně nechal uchopit vzkříšeným Kristem v každé chvíli těchto dnů.

Poté, co jsme překonali omezení způsobená Covidem, která nám v předchozích letech bránila v tom, abychom se všichni sešli, jsme si letos dali za úkol prožít gesto exercicií osobně zde v Rimini. Jsme si jasně vědomi obtíží a obětí, které si tato volba od mnohých z nás vyžádala i v těchto

dnech – zejména při cestování, takže od začátku doporučujeme, abychom tyto okamžiky prožívali jako příležitost ke ztišení a k prohloubení obsahu toho, co nám bude sděleno – ale řekli jsme si, že učiníme rozhodnou nabídku. A nabídka je tato: jednou za rok prožít společné gesto, a to pokud možno i fyzicky, aby během zbytku roku ožila vzpomínka na příslušnost k této společnosti s větší silou. Nuže, byli jsme překvapeni odezvou a mnoha krásnými svědectvími přátel, kteří přinesli velké oběti, aby zde mohli v těchto dnech být. Je pravda, že mezi mnoha dopisy, které jsme na toto téma obdrželi, jsou i takové, které si stěžují na obtíže, na postupující věk a zdravotní problémy, na logistické a ekonomické problémy, na myšlenku, že se v pondělí budeme muset vrátit do práce už unavení, někteří dokonce na nárůst entropie a znečištění životního prostředí... Ale přesto všechno jsme sem dorazili, přičemž jsme více věřili argumentům naší komunity než vlastním (pochopitelným) rozpakům. Pro mě je to skvělé znamení uvědomění lidu, který roste a nechce zůstat uzavřen ve zdech vlastních měřítek. Existuje mnoho svědectví vděčnosti za to, že se nám tato možnost po několika letech vrátila. Dovolte mi přečíst jeden takový dopis, který popisuje trajektorii změny:

„Před několika dny mi přišel dopis, pozvánka na duchovní na cvičení v dubnu příštího roku. Při jeho čtení jsem se v části věnované těm, kteří se nemohou zúčastnit, k nimž patřím kvůli kombinaci věku a různých nemocí i já, dočetl, že jsme žádáni, abychom stručně vysvětlili důvody této neschopnosti, a pak, pokud budou přijaty, abychom přistoupili k platbě, která se navíc oproti letům Covidu ztrojnásobila. První reakce: rozčilení. A kdo a s jakou kvalifikací a požadavky by mou žádost analyzoval? A podle jakých kritérií? A co soukromí? Zkrátka souhrn až komických námitek. Druhá reakce: vzpoura. Nepojedu tam, řekl jsem si, přečtu si brožurku, jestli to nevádí. Postupem času jsem však začal být neklidný. Dál už jsem se nerozmyslel a objektivně jsem si řekl, že to musí mít nějaké vysvětlení. Že možná největší námitkou jsem já, že je to ve mně. Vděčnost propukla. Jistě důležitost exercicií, jistě důležitost Oběti, jistě důležitost Být tam a Být přítomen, jistě... a vrátil jsem se zpět, počínaje úvodem dopisu, který doprovázel pokyny k duchovním cvičením, přes různé dopisy od Prosperiho, setkání Prosperiho a Santora s papežem a předtím audience pro celé hnutí, loňské duchovní cvičení: radikalita požadovaná ne jako povinnost, ale jako maximální a úplné přilnutí, protože ona je základem mého života, schopná překonat každou námitku a konformní překážku a dosáhnout srdce. Toto

se od nás žádá a je to důležité pro život. A je třeba to dávat s radostí a veselím, naplno. Po hněvu a vzpouře radost a vděčnost. I v rámci nemožnosti být fyzicky přítomen v Rimini, ale nabídnout to málo, co mám, pro Boží slávu a jednotu hnutí.“

Je to tak: někdy si uvědomíme, že zběsilý životní rytmus, pohodlí, na které jsme si zvykli, nebo určitá omezení způsobená třeba věkem, jako by nás smířily s tím, že jsme ztratili onen počáteční impuls, který vždy upřednostňoval půvab ideálu před jakýmkoli kalkulem. Že jsme ztratili onen přístup, onen lidský postoj, kvůli němuž jsme se například kdysi vydávali na dlouhou a únavnou pouť bez přílišných kalkulací, dokonce i s rizikem, protože otázky, které jsme měli vložit do rukou Pána, byly příliš naléhavé a důležité. Když se tu však dnes vidíme pohromadě, ukazuje nám to, že onen impuls, který v srdci vytryskl při setkání s Kristem, není pohřben, naopak, že přes všechny naše problémy a těžkosti, radosti i strasti, ten plamen zdaleka nevyhasl.

Sledujeme duchovní cvičení v přítomnosti 21 tisíc lidí v Itálii. Další přátelé jsou připojeni ke sledování tohoto gesta se svými komunitami z 21 národů a v příštích týdnech bude toto gesto prožívat v odkladu dalších 70 národů; duchovní cvičení jsou současně překládána do 6 jazyků. Kromě toho je asi 3 000 lidí připojeno ze svých domovů, protože se nemohou pohybovat. To je obraz našeho gesta. Je to vyšší počet, než se očekávalo, je nás dokonce více, než nás bylo před pandemií. Je nás tolik, že sekretariát byl požádán o práci navíc, aby umožnil účast všem. I za to vám děkujeme!

Musím vám říct, že jsem upřímně dojat. Tématem letošních duchovních cvičení je naděje: je to první znamení naděje, lid, který žije a touží žít, konkrétně prožívat jednotu, tu jednotu, kterou nám Svatý otec připomněl v dopise, který nám poslal 30. ledna loňského roku.

Jak víte, i jubileum roku 2025 bude věnováno tématu naděje. Prožijme tedy tyto dny jako etapu k této události. Ježíšova slova bohatému mladíkovi: „Jdi, prodej všechno, zanech všeho a následuj mě“¹ jsem vždy chápal jako výzvu k naději. Paradoxně totiž vidíme, že často největší překážkou prožívání skutečné naděje v životě je, že vkládáme naději do toho, co vlastníme. Jeremiáš říká: „Prokletý je člověk, který doufá v člověka, opírá se o tělo a odvrací své srdce od Hospodina. Bude jako tamaryšek ve stepi, ne-

---

¹ Srov. Mt 19,21; Mk 10,21.

dočká se příchodu dobra.² Název letošních duchovních cvičení naznačuje právě tuto obtíž: Bůh je překvapen, protože čím dále jdeme, tím obtížnější se zdá být mít naději. Skutečně se mnohokrát snažíme ohlušit volání svého srdce po nekonečnosti tím, že ho naplníme očekáváním malicherných věcí právě proto, abychom zaplnili prázdnotu absence naděje. A to není problém těch, kdo nemají víru, týká se to všech: z určitého úhlu pohledu je to dramatický příznak nejvážnější nemoci naší doby.

Toto téma – jak si mnozí vzpomínáme – není nové. V roce 2021 moto duchovních cvičení konaných na dálku znělo: „*Je naděje?*“³ Proč tedy toto téma po tak málo letech znovu předkládat? Ze dvou důvodů. Prvním je, že poté, co jsme zpracovali téma „víry“, chceme pokračovat v cestě prohlubování chápání teologických ctností podle učení otce Giussaniho. Druhým důvodem je, že se toto téma stalo – pokud možno – ještě dramatičtější. Necítíme se jako „náměsíčníci“, jak se o současnou situaci píše v poslední zprávě Censis (Centra studií sociálních investic). Nemáme pocit, že jsme lepší než ostatní, ale poznáváme se na cestě, která nás vychovává k tomu, abychom nepodlehli onomu nerozumnému postoji útěku před realitou. Proto si klademe otázku: můžeme ještě doufat ve světě, v němž žijeme, v přívalu válek, násilí a devastace a v oceánu zla, na němž se náš vor zřejmě snaží udržet na hladině? To je otázka, s níž jsme vyzváni, abychom vstoupili do gesta těchto dnů: lze ještě rozumně doufat?

Dříve než předám slovo monsignorovi Giovannimu Paccosimu, který přijal pozvání Diakonie Fraternity, aby kázal na těchto našich exerciciích (a za to mu děkujeme), a proto mi dovolu, abych vám, kteří ho ještě neznáte, věnoval několik slov a představil ho. Otec Giovanni je biskupem diecéze San Miniato v Toskánsku a členem Ústřední diakonie, neboť je zodpovědný za pastorační oblast Latinské Ameriky, kde, konkrétně v Peru, působil několik let jako kněz misionář.

Proč tato volba? V posledních letech svého života nechal otec Giussani každoročně přednášet několik představitelů hnutí na duchovních cvičení, které jsou nejdůležitějším gestem Fraternity; metodou, kterou chceme následovat i nyní, v návaznosti na kontinuitu plnou vděčnosti s naší historií. Takže: Otec Giovanni a další, kteří budou následovat, se podílejí na zod-

² Jer 17,5-6.

³ J. Carrón, *C'è speranza? Il fascino della scoperta*, Editrice Nuovo Mondo, Milano 2021.

povědnosti přednášet na duchovních cvičeních jakožto výrazu společného vedení.

Dovolte mi, abych ještě jednou poděkoval otci Maurovi Leporimu, který v uplynulých dvou letech kázal na duchovních cvičeních, jež byla velmi významná a cenná v křehké fázi naší cesty. Děkuji mu také za to, že je tu s námi a zakrátko bude sloužit první mši svatou těchto duchovních cvičení a potvrdí velký příběh přátelství a společenství, který pokračuje.

Nakonec, jako další znamení společenství, které se projevuje v jednotě s celou církví, děkuji Jeho Eminenci kardinálu Farrellovi, že se letos opět zúčastní duchovních cvičení Fraternity: bude s námi zítra a bude sloužit mši svatou.

Na závěr ještě slovo k obrazu spojenému s motem duchovních cvičení, které navrhl otec Giovanni. Jedná se o detail z obrazu *Navštívení*, který vytvořil Luca della Robbia.⁴ Panna Maria je zde zobrazena jako mladá dívka, k jejíž líbeznému, rozhodnému a zároveň uklidňujícímu tváři se spontánně upírá náš pohled. Na čtyřech skleněných stěnách obklopujících hrob našeho otce Giussaniho čteme toto jeho písemné zvolání: „Ó Panno Maria, ty jsi jistota naší naděje!“

Na začátku tohoto gesta prosme tedy ji, živý pramen naděje, aby v těchto dnech provázela naši cestu.

Mons. Giovanni Paccosi. Dobrý večer všem! Děkuji za pozvání, které mi sice trochu ztížilo přípravu, ale prohloubilo mou vděčnost za tuto historii. Chtěl bych říct několik slov ve dvou jazycích. První je ve florentštině: Jsem „bischeru qualunquē“, tuctové trdlo, a jen díky této historii pro mě – a věřím, že i pro vás všechny – naděje není jen slovo, ale skutečnost, kterou žiji každý den. Druhým je španělština, s níž se obracím na všechny své přátele obou stranách světa: *Quisiera saludar a mis amigos hispanohablantes porque, sin la belleza del carisma que nos ha alcanzado, no podríamos estar tan llenos de alegría y de esperanza. No podríamos estar así, con la mirada llena de gozo, en medio de un mundo que parece que se desmorona por todos los lados, pero con la alegría y la fuerza para construir un pedazo de mundo nuevo. En estos dos días tratamos de ir al origen de nuestra esperanza.* [Rád bych pozdravil své španělsky mluvící přátele, protože bez krásy charismatu, které k nám

⁴ Luca Della Robbia, *La Visitazione*, terracotta invetriata, cca 1445, Chiesa di San Giovanni Fuorcivitas, Pistoia, Italia,

dorazilo, bychom nemohli být tolik plni radosti a naděje. Nemohli bychom být takoví, s očima plnými radosti, uprostřed světa, který jako by se na všech stranách hroutil, s radostí a silou vybudovat kousek nového světa. V těchto dvou dnech se pokusíme vrátit k původu naší naděje].

Nepotlačitelná hnací síla seberealizace, vrozená touha po štěstí

„Naděje nekráčí sama. Aby člověk mohl doufat, mé dítě, musí být velmi šťastný, musí získat, obdržet velkou milost,“⁵ říká Péguy v díle *Podloubí tajemství druhé ctnosti*, z níž jsme převzali moto těchto dnů. Právě naději se chceme na těchto duchovních cvičeních zabývat. A chceme tak učinit podle kroků, které nám otec Giussani ukázal zejména v těchto dvou textech: *Je možné žít takto? a Je možné (opravdu?!) žít takto?*⁶

V knize *Je možné žít takto?* Giussani uvádí: „Velká milost představuje, ujišťuje přítomnost, na níž je naroubováno zvláštní semeno, díky němuž v zítřku vykvete naděje. „Rozkvétá naděje dne, který neumírá.“⁷

Naděje dává našemu chudému životu nekonečnou, věčnou perspektivu. K tomu odkazuje symbol kotvy, který křesťanská ikonografická tradice odjakživa používala pro označení naděje; je to obraz z listu Židům, kde se píše: „V ní [v naději] jsme bezpečně zakotveni, jí pronikáme až do nebeské svatyně, kam jako první za nás vstoupil Ježíš.“⁸ Jeruzalémský chrám byl pro Židy místem, kde Bůh přebýval uprostřed svého lidu. Naděje nás tedy uvádí do příbytku, do věčné, nekonečné Boží dimenze. Autor listu Židům nepoužívá obraz skály, ale kotvy, protože naděje neodstraňuje bouře, ale zakotvuje pevný bod, který se nepohne. I když můžeme být zmítáni vlnami života, nejsme unášeni pryč. Papež v kázání proneseném v domě v domě svaté Marty v roce 2013 říká: „Naděje byla kotvou“; kotvou upevněnou na břehu onoho světa. Náš život je jako chůze po laně směrem k této kotvě.“ A dodal: „Ale kde jsme zakotveni. my?“⁹ Ptejme se sami sebe! Na čem je založena naše naděje? Jako kotva přitahuje a drží

⁵ C. Péguy, *I Misteri*, Milano, Jaca Book, s. 167

⁶ L. Giussani, *Si può (veramente?) vivere così?*, BUR 2011.

⁷ L. Giussani, *Si può vivere così? Uno strano approccio all'esistenza cristiana*, BUR 2009, s. 155.

⁸ Žd 6,19-20.

⁹ František, Naděje, ta neznámá. Ranní meditace ze Svaté Marty, 29. října 2013.

loď pevně i uprostřed rozbouřeného moře, stejně tak – řekl Péguy – malá naděje táhne víru a lásku. Je malá, ale je to ona, kdo nás nutí kráčet dál.

Augustin říká, že člověk neudělá ani krok, kdyby si nebyl jistý cílem. Naděje je ukotvena v onom světě a táhne nás k určení, k plnosti, které bychom sami nedosáhli.

Přečtu verše Péguyho, které jsme použili jako moto a ty které jim předcházejí a následují po nich: „Ale naděje, říká Bůh, to je to, co mě uvádí v úžas / Mně samého. / To je ohromující. // Že ty ubohé děti vidí, jak se věci mají, a věří, že zítra ráno bude lépe. / Že vidí, jak se dnes věci mají, a že věří, že zítra ráno bude lépe. / To je ohromující a je to právě ten největší zázrak naší milosti. / A já sám nad tím žasnu. / A je třeba, aby moje milost měla skutečně neuvěřitelnou sílu. / Aby vytékala z pramene a byla jako nevyčerpatelná řeka. [...] / To, čeho je zapotřebí, je má milost a síla mé milosti. Aby tato malá naděje, kolísající pod dechem hříchu, chvějící se před každým větrem, úzkostná při sebemenším nádechu, byla tak neměnná, zachovala si takovou věrnost, takovou přímou, takovou čistotu; a nepřemožitelná, nesmrtelná a neuhasitelná. [...] // Co mě uvádí v úžas, říká Bůh, je naděje. / Nechápu ji. / Ta malá naděje, která vypadá jako nic. / Ta maličká naděje. / Nesmrtelná.“¹⁰

Žasněme i my (pokud Bůh žasne!), protože se zdá téměř nemožné, abychom mohli mluvit o naději – bez oné hořkosti, která v nás vyvěrá pokaždé, když řekneme: „Doufejme!“ - abychom o ní mohli mluvit dnes, v tomto válčícím světě a v této společnosti, která už nehledí na Krista, a u vědomí našeho zla.

Ona však nezáleží na nás, říká Péguy, ale na síle onoho „pramene a nevyčerpatelné řeky“, na té mocné síle, která není naše, je celá Jeho, na Jeho milosti, která nás nyní v Kristu zasahuje, která se nyní znovu děje. Kotva je vržena do onoho světa, ale do onoho světa, který nám vyšel vstříc, který na nás pohlédl a povolal nás do tohoto příběhu.

Už jen v tom, že sem dnes večer přicházíme, což, jak říká Davide, samozřejmě (se všemi nutnými oběťmi), v hudbě, v písničkách, ve tvářích, které známe už léta, i v nových tvářích tohoto společenství, se objevuje další zdroj, nejsme to my, nejsem to já, kdo obnovuje naději na změnu, na závan nového života na suchých kostech naší neplodnosti. Vzpomínáte si na text proroka Ezechiela? „Řekl mi: ‚Synu člověka, mají tyto kosti ožít?‘ Odpově-

¹⁰ C. Péguy, *I Misteri*, op. cit. s. 164-165.

děl jsem: „Pane Bože, to víš ty.“¹¹ Pro tuto naději jsme my zde: onen Jiný ji může v našem životě oživit.

Bůh žasne nad naší nadějí, protože není snadná, není samozřejmá. Bolest, smrt (text, který jsme četli, následuje hned poté, co Péguy mluví o modlitbě otců, kteří ztratili své nevinné děti) jsou velkými námitkami proti naději. Ona je něčím, co nedokážeme vytvořit my. Proto se jí říká „teologická ctnost“, protože je dána Bohem, je to milost. Děje se a my jsme tu proto, že se Kristus udál v našem životě: zde je vidět sepětí s vírou, k uvažování o němž nás minulý rok vedl otec Lepori.

To, co si nás podmanilo, když se Kristus udál v našem životě poprvé, kdy došlo k prvnímu setkání a kdy se nyní děje znovu, to udělal a dělá proto, že v nás našel a nachází bezprostřední uznání. Máme srdce, které ho uznává! Tato milost je však naroubována, jak říká *Katechismus katolické církve*, na „vrozenou touhu po štěstí. Tato touha je božského původu; Bůh ji vložil do srdce člověka, aby ho přitáhl k sobě, protože jen on sám ji může naplnit.“¹² Svátý Augustin o ní hovoří takto: „Všichni jistě toužíme žít šťastně a není mezi lidmi nikdo, kdo by popíral svůj souhlas s tímto tvrzením ještě předtím, než bylo vyloženo v plném rozsahu.“¹³ Platí to nyní pro mě, pro tebe? „Chce někdo prožít šťastný život, chce někdo okusit dobré dny?“¹⁴ Tak znělo moto Meetingu z roku 2003, které inspiroval otec Lepori a které odkazuje na prolog Řehole svatého Benedikta, kde Benedikt klade tuto otázku jako podstatnou pro rozhodnutí stát se mnichem.

Otec Giussani nám pomáhá, abychom toto tvrzení katechismu a křesťanské tradice hned nepřeskočili, jako by to byla samozřejmá premisa, a pak vytvořili teologický traktát o naději: když si vezmete teologický traktát, najdete v první části odkazy na Bibli, pak na církevní otce a pak na teologii. Chceme-li dnes mluvit o naději, začneme odtud, od jejího přirozeného, lidského rozměru. Z pedagogického hlediska mluví otec Giussani o naději jako o naplnění něčeho, co nás v životě již naléhavě trápí, o *touze*, která nás přirozeně utváří jako lidské osoby, o této „vrozené touze po štěstí“, jak ji nazývá katechismus.

Nacházíme ji v sobě, tuto touhu být šťastní, je to hnutí naší přirozenosti, která touží po naplnění a očekává je, i když si je nemůže dát. Podí-

¹¹ Ez 37,3 (srov. celou kapitulu 37 Ezechiela)

¹² *Katechismus katolické církve*, čl. 1718.

¹³ Sant'Agostino, *De moribus Ecclesie catholicae*, 1, 3, 4: CSEL 90.6 (PL 32, 1312).

¹⁴ Srov. Ž 34,13, Prolog ŘB 15.

vejme se tedy na tuto „konfiguraci zaslíbení“, která udržuje naše bytí ve světě a bytí zde a nyní.

Srdce člověka je příslib

Ve stručném textu z roku 1961, znovu vydaném v roce 1997 v knize „*Přináší naději*“¹⁵ s názvem „Od naděje k plnosti radosti“, který nás bude provázet na naší cestě v těchto dnech, uvádí otec Giussani téma naděje takto: „Ze skutečnosti věcí, ze skutečnosti své existence čerpá člověk poznání sebe sama a svého určení [tento výrok je nám v těchto měsících meditace o *Náboženském smyslu*¹⁶ velmi známý]. První poznámka k lidské skutečnosti je tato: rodí se jako nepotlačitelné hnací síle seberealizace.“¹⁷ Ze zkušenosti, jakožto objektivní skutečnosti, každý z nás zjistí, že se rodí, že je do života vypouštěn „jako nezkrotný popud k realizaci sebe sama“. To je první nota, první akcent lidské skutečnosti: člověk je definován tímto impulsem, každé gesto má tento motiv. Pak dodává: „Od nabobtnalé pudovosti a od banality pohodlné sdílnosti až k nejušlechtlejším naléhavostem svědomí a vrcholným myšlenkovým dobrodružstvím nás „usilovná síla pohání od pohybu k pohybu“ (Foscolo), „ostruha téměř jako by nás bodá“ (Leopardi) k realizaci vlastního prvotního zárodku, v intenzivním vyjádření smyslu a účinnosti. „Realizovat sebe sama“.¹⁸

Dokonce i méně uvědomělá gesta, která bychom ani gesty nenazvali, jsou poháněna touto „*ostruhou*“. Otec Giussani – a to vidíme často v jeho raných spisech – používá nesmírně stručný jazyk, který je fascinující. Výraz „nabobtnalá pudovost“ v sobě nese celou škálu vědomých nebo často téměř nevědomých pokusů realizovat se ve výbuchu instinktu.

„Banalita pohodlné sdílnosti“ znamená, když se nad tím zamyslíme, celou onu snahu o zábavu za každou cenu, potřebu cítit se dobře a být dobře viděn, což se projevuje například dychtivostí zveřejňovat na sociálních sítích fotografie z cest a jídla, které jíme, jako by to byly projevy vytoženého, a přesto vždy neuchopitelného štěstí.

¹⁵ *Dalla speranza alla pienezza della gioia* (1961) in L. Giussani, *Porta la speranza. Primi scritti.*, Marietti 1997 ss.155-162. Publikováno rovněž o dva roky dříve in L. Giussani, *Realtà e giovinezza. La sfida*, 1995. Aktuální vydání: Rizzoli 1998, ss. 139-146.

¹⁶ L. Giussani, *Náboženský smysl*, Paulínky, Praha 2020.

¹⁷ L. Giussani, *Porta la speranza ...*, op. cit., s. 155.

¹⁸ *Tamtéž.*

Právě před pár dny jsem četl několik článků o knize¹⁹ (myslím, že není důležité uvádět její název), která se snaží vysvětlit, proč je tak snadné propadnout vábení online her nebo trávit tolik času na sociálních sítích, a mluví o „*smyčce nedostatečnosti*“. Kniha vysvětluje intuici Si Redda, amerického podnikatele, který jako první vynalezl pinballové automaty a jukeboxy a který přenesl hrací automaty na internet. Si Redd identifikoval „mocnou zvláštnost lidské mysli. Chování, které provádíme v rychlém sledu za sebou, od hazardních her po přejídání, (...) jsou následnými projevy smyčky (uzavřeného kruhu) nedostatečnosti“.²⁰ Jiný článek komentuje, že „tento začarovaný kruh je skutečným spouštěčem (katalyzátorem, stimulem), který vyvolává *mindset* [mentalitu, postoj] nedostatečnosti, jež nás svádí drobnými okamžitými požitky, jako jsou ty, které se objevují na sociálních sítích: každé obdržené oznámení – ať už je to lajk, komentář nebo přímá zpráva – s sebou přináší emoci, srovnatelnou s nejistotou otáčení válců výherního automatu. Jednoduchý úkon procházení *feedu* [rolovací sekvence obsahu] nás vtahuje do nepřetržitého cyklu hledání emocí: štěstí, smutku, podráždění, rozhořčení, závisti nebo překvapení. Toto nutkavé chování nekonečného *scrollingu* [vertikálního posouvání] vyvolává rychlé a prakticky nekonečné opakování, které nás drží přilepené k obrazovce a čeká na další vlnu emočních podnětů. Sociální média tak vytvářejí zpětnovazebnou smyčku (*loop*) očekávání a reakcí, která udržuje uživatele ve stavu neustálého očekávání a touhy po společenském uznání.“²¹

Zmínil jsem se o tomto jevu, protože se mi zdá, že nám pomáhá pochopit, jak snadno se také uzavíráme do uzavřených kruhů, které vycházejí z opravdové touhy, ale pak přijdou vniveč, vracejí se v kruhu a zanechávají nás prázdnější než předtím. Toto se neděje pouze u online her nebo na sociálních sítích. Nepoznáváme se snad všichni tak trochu v těchto řádcích?

Otec Giussani nám pomáhá rozpoznat, že i tyto *smyčky*, s nimiž se – nutno říci – všichni vyrovnáváme, u sebe i u druhých, jsou redukovanými – a škodlivými – způsoby, jimiž nicméně vyjadřujeme své lidství, poháněni stejnou touhou po seberealizaci. Takto jsme stvořeni, vždy směřující k naplnění. Toto mi připadá důležité, protože existuje výchozí bod lidství,

¹⁹ M. Easter, *Mai abbastanza*, Roi Edizioni, Milano 2024.

²⁰ A. D. Signorelli, *Mai abbastanza, il libro che spiega come la tecnologia ci faccia desiderare sempre di più*. La Repubblica on-line, 2. dubna 2024.

²¹ L. Tedesco, *Cos'è il loop della scarsità, che ci fa desiderare ciò che non ci serve*, Wired on-line, 22. března 2024.

stvořený Bohem tak, abychom k Němu dospěli. A my jej nesmíme popírat. Zítřka to uvidíme lépe.

Otec Giussani v textu z roku 1961 pokračuje: „Existuje základní fenomén, který vyjadřuje tento původní podnět: *touha, žádostivost*. Základní fenomén pro každé naše gesto, které je jím zapáleno a vrženo do struktury skutečnosti. Fenomén touhy, tak bezděčný a nevyhnutelný, je [...] *příslibem naplnění*. I příslib je skutečností a touha dokumentuje, že příslib je skutečností, která stojí na počátku celého lidského dění.“²² Touha zapaluje každé gesto. Jak krásný je to výraz! Zapaluje ho znamená, že ho iniciuje, naplňuje světlem a teplem a vrhá ho do *předíva reality*, žene ho do dobrodružství hledání naplnění. Touha, dodává, je *příslibem naplnění* a tento příslib je skutečností, ba „skutečností, která stojí na počátku celého lidského dění“, a nacházíme ji v sobě. My jsme příslibem. Mluví o tom pátá kapitola knihy *Náboženský smysl*, kterou jsme četli v minulých týdnech: „Je to velká věc, ona myšlenka, že *nám nikdo nic nedluží*. Slíbil nám někdy někdo něco? A proč tedy čekáme?“ On (Pavese) asi nikdy nepomyslel na to, že čekání je samou podstatou našeho bytí, naší duše. Není to kalkul: je to dáno. *Příslib* je na počátku, na počátku našeho stvoření. Kdo stvořil člověka, stvořil ho jako ‚příslib‘. Ze své podstaty člověk čeká; ze své podstaty je žebrákem: podstatou jeho života je příslib.“²³

Jsme si dobře vědomi, jak nám Davide připomněl na konferenci před několika týdny v Recanati,²⁴ hlubokých sympatií otce Giussaniho vůči Leopardimu právě v tom, že on je cele určován nezdočnou touhou po úplném uspokojení, kterou zkušenost nedostatečnosti věcí neblokuje, ale spíše prohlubuje.

V knize *Je možné (opravdu?!) žít takto?* věnoval otec Giussani Leopardimu několik krásných stránek s názvem „*Už podobně se svíralo mé srdce*“²⁵ a myslím, že by bylo důležité, kdybychom si je pak doma mohli přečíst celé. Říká: „Chci citovat lidský případ, na němž je jasně vidět, že naděje je slovo lidské a je tam, kde je touha a člověk doufá v její naplnění. [...] Mluví o Leopardiho zkušenosti [...] kvůli lidskému rozměru jeho svě-

²² L. Giussani, *Porta la speranza ...*, op. cit. s. 155.

²³ L. Giussani, *Náboženský smysl*, op. cit., s. 99.

²⁴ „Cara beltà. Un pensiero sorgivo in Leoperdi e Giussani“, Rozhovor s Davide Prosperim, Prezidentem Fraternity CL organizovaný Kulturním centrem Giacomo Leopardi, Recanati, 23. března 2024, *clonline*.

²⁵ *Già similmente mi stringeva il core* in L. Giussani, *Si può (veramente?!) vivere così?*, op. cit. ss. 323-340.

dectví. [...] Leopardiho život je dokladem toho, že křesťanská naděje je slovo lidské.²⁶ Podívejme se do tváře tomuto našemu bytí stvořenému s nekonečnou touhou.

Je to zkušenost toho Leopardiho, který napsal: „Nemůžeš se nasytit žádnou pozemskou věcí, ani, abych tak řekl, celou zemí; uvažuješ o nedozírné šíři prostoru, o úžasném počtu a velikosti světů a zjišťuješ, že všechno je malé a malicherné pro kapacitu vlastní duše; Představovat si počet světů jako nekonečný a vesmír jako nekonečný a cítit, že naše mysl a touha by byly ještě větší než takový vesmír; a stále obviňovat věci z nedostatečnosti a nicotnosti a trpět nedostatkem a slibem, a tedy nudou, se mi zdá být největším znakem velikosti a ušlechtilosti, který lze v lidské povaze spatřit.“²⁷ Vznešenost člověka ve srovnání s ostatními tvory spočívá podle Leopardiho právě v tomto rozporu. V dramatu, kdy nikdy nenajdeme nic, co by odpovídalo šíři touhy, kdy „vše je malé a malicherné podle možností vlastní duše“, se vynořuje vznešenost citu, „věčné tajemství / našeho bytí“²⁸, neboť i „tragédie každodenního rozporu je jako země, v níž se rodí povznesení člověka: člověk povznáší sám sebe.“²⁹

A vrcholu této vznešenosti dosahuje Leopardi, když ani v ideologickém potvrzení nicoty jako konečného horizontu nedokáže umlčet touhu.

Odkaz k Leopardimu uzavřu slovy otce Giussaniho: „I v rozporuplné zkušenosti, k níž touha vede, povyšuje skutečnost duši člověka a v tomto povýšení se rodí snový dech, který ovládá celý jeho život. To, co se rodí z rozporu, naše *ne*, je odpovědí hlavy, ale srdce je touha, není to *ne*.“³⁰

V závěru textu z roku 1961 otec Giussani uvádí, že rozpoznání podstaty našeho života jakožto příslibu, která se dynamicky projevuje v touze, důvěra v ni „zakládá neutuchající sympatii vůči vlastnímu bytí a životu – a tím umožňuje věnovat pozornost sobě samému – vytváří onen ‚pocit sebe sama‘, který není pouhým uvědoměním, ale něčím intenzivnějším, láskyplným poznáním určení, které je naplněno hodnotou.“³¹

²⁶ *Tamtéž*, s. 324.

²⁷ G. Leopardi, *Pensieri*, Mondadori 2022, *Pensiero LXVIII*.

²⁸ *Sopra il ritratto di una bella donna scolpito nel monumento sepolcrale della medesima*, in G. Leopardi, *Cara bella*, Rizzoli 1996, s.95-97.

²⁹ L. Giussani, *Si può (veramente?) vivere così?*, op. cit., s. 330.

³⁰ *Tamtéž*.

³¹ L. Giussani, *Porta la speranza*, op. cit., s. 155.

Ze sympatie vůči sobě modlitba žebráka

Zrovna včera jsem obdržel svědectví, ze kterého vám přečtu několik řádků. Jde o vyprávění jednoho profesora, kterému na večeri se studenty na konci roku jedna dívka, která mu vždycky připadala trochu odtažitá, mu po poslechu Chopinovy „Kapky“ a komentáře otce Giussaniho, který tento učitel četl, řekla: „Už od dětství jsem si stále myslela, že mám v sobě něco špatného, neklid, úzkost. Byla jsem uzavřená sama do sebe, často jsem plakala a v noci jsem nemohla spát. Ale po té přednášce mě neklid, který jsem cítila, přestal bolet, přestal mě děsit, protože tu byl někdo, kdo to tak popisoval, kdo to tak prožíval. Ta kapka, ta zdánlivá trýzeň, nebyla neštěstím, byla to touha po štěstí. Od té doby jsem vždycky spala v klidu“. Pak, píše profesor, „mi řekla, že si tu kapku nechala vytetovat na tělo, aby si ten okamžik navždy pamatovala.“

Lidská postava tak plná důstojnosti a vědomí vlastního určení mi připomíná krásnou sochu ze 17. století, snad od sevillského sochaře Juana Martíneze Montañéze, která stojí v překrásné sakristii jezuitského kostela v Limě v Peru, kde jsem dlouhá léta žil, a která představuje svatého Ignáce z Loyoly. Kdo se na ni podívá, toho zaujme Ignácův pohled obrácený k dalekému obzoru, za vším, ale zároveň s odhodlaným výrazem dobrodruha, ne snílka. Zarážející je tento pohled tak rozdílný touhou po onom světě a zároveň plný konkrétnosti téměř bojovníka. Ale kdo by se v této čistotě a konkrétnosti udržel bez *velké milosti*, aniž by objevil, jako svatý Ignác při setkání s Kristem, že existuje odpověď na jeho srdce plné očekávání velkých věcí?

My zde dnes, na začátku těchto duchovních cvičení, jsme vděční, že nám Ježíš vyšel vstříc a vzkřísil naši naději, vytrhuje nás ze smyček, z uzavřených kruhů a my, stejně jako svatý Ignác můžeme s touto sympatií, s tímto „láskeyplným poznáním velkého určení“, k němuž nás Bůh povolal tím, že nám dal život, a s tímto srdcem planoucím touhou pohlížet na naše lidství usilující o sebenaplnění.

A přesto jsme tak slabí. Nevím, jestli jste četli věty otce Giussaniho promítané na plátnech jako komentář k Schubertově skladbě, kterou jsme poslouchali při vstupu do sálu. Tyto věty vypovídaly právě o nás, kteří jsme tak slabí. Říká, že naděje je nadějí chudých. My dobře víme, že jakmile se na milimetr vzdálíme od Krista, jakmile se na milimetr vzdálíme od jeho přítomnosti v církvi, od této společnosti zrozené z charismatu otce Giu-

ssaniho, staneme se obětí rafinovaného nihilismu – o tom budeme mluvit zítra –, který nás prostupuje jako znečištěný vzduch, špiní průzračnost touhy, jako balast, který nás redukuje na „*nabobtnalou pudovost*“ nebo na „*banalitu pohodlné sdílnosti*“ a který zavádí onu rafinovanou domýšlivost, jež se prezentuje jako nejistota a pochybnost, o nás samých a – což je ještě horší – o lidské skutečnosti Krista. Zdá se nám, že už ji nepotřebujeme, že není schopna odpovídat na naše očekávání.

I mezi příspěvky, které jsem obdržel, se objevily takové, které hovořily o naději v Boha, ale ve smyslu, který v sobě obsahoval určitou skepsi, jako by říkaly: „Tak dlouho po tom toužím, ale kdy mi Bůh odpoví?“, jako by Boží měřítko bylo naše měřítko. Takto posuzujeme i Boha. Můžeme se tak distancovat, posuzovat vše podle naší touhy redukované na měřítko: můžeme se dokonce – možná aniž bychom si to uvědomovali – distancovat od konkrétního, aktuálního návrhu hnutí nebo dokonce od papeže, který vede církvev. Neztotožňujeme se již s tím, kdo vede, a tak se – milimetr po milimetru – odpoutáváme od konkrétní, historické, objektivní Ježíšovy Přítomnosti. Z tohoto zdroje proudí Milost, která nás nyní v církvi zasahuje, ale ona redukce nás samých, vědomí naší potřeby, nás okrádá o jednoduchost přílnutí.

Ze své zkušenosti osoby odpovědné za Latinskou Ameriku vidím, že naopak ti, kdo žijí tak, že více riskují kvůli situaci, v níž se nacházejí, ti, kdo trpí tolika omezeními, mají jasnější touhu po plnosti, bez nějakých „*kdyby*“, „*ale*“, a nemají čas ani chuť začít soudit papeže nebo hnutí, milují je s prostotou a vděčností, lpí na „*velké Milosti*“ a jsou vůči ní každodenními prosebníky, následují ji, jako by to byla modlitba, nebo se spíše modlí tím, že ji následují, protože ji potřebují k životu, a tak zakoušejí naději, která vzkvétá ve zdánlivě nemožných okolnostech. Naděje vlastně začíná každý den znovu jako modlitba.

Když s prostotou rozpoznáme, že jsme naplněni bezmeznou touhou, vyvstane v nás modlitba jako nejlidštější projev očekávání, že Jiný splní své zaslíbení. Modlitba zbavená nároku na určování toho, jak má Tajemství na naše volání odpovědět, modlitba žebráka, chudého v duchu.

Když v roce 2008 vyšla kniha ze setkání univerzitních studentů s názvem *Lidé bez vlasti*, velmi mě zaujala stránka, na které otec Giussani představuje obraz, co znamená modlitba chudých v duchu; chci ji přečíst, aby nás provázela dnešní nocí a pomohla nám začít tyto dny v odpovídajícím postoji, jediném pravém, v postoji žebráka. Říká: „Chudý v duchu – mu-

síte si ho představit jako člověka, který má otevřená ústa a doširoka otevřené oči, hledí na nebe a zemi, v úžasu, omámený: má tedy fyziologicky zřejmou dispozici – je to ten, kdo nic nemá. (...) Chudý v duchu je ten, kdo nemá nic kromě jediné věci, pro niž a z níž je stvořen, totiž nekonečné touhy. To je otevřenost a disponibilita: bezmezná očekávání. Není bezmezná proto, že očekává nekonečné hromadění věcí (rolování našich mobilů a našich projektů); ne, nečeká na nic, ale prožívá bezmeznou otevřenost – a nečeká na nic! (...) Je to, jako bychom si na této louce (setkání se konalo v Dolomitech) představili chudého v duchu; měli bychom si ho představit, jak tam sedí s rozkročenýma nohama, s tváří vzhůru a dívá se na nebe, zemi, hory a všechno, s tímto úplným roztažením srdce, aniž by se díval na svůj obraz: ‚Tady bych chtěl střechu, chtěl bych dům, chtěl bych ženu, chtěl bych děti, chtěl bych peníze. Nic, nic není! To je originalita člověka; skutečnou originalitou člověka je očekávání nekonečna.‘³²

Musíme volat, žebrat o tuto naprostou prostotu, abychom se znovu objevili jako čisté očekávání, jistí a šťastní, že jsme se díky milosti ocitli na prahu naděje, která neklame. Hledejme dnes večer a v hodinách těchto dnů ticho jako velkou příležitost, která se nám naskýtá, abychom prosili Toho, který tolik miluje naše lidství, že nás stvořil s touhou po Sobě, aby nás naplnil Svou milostí.

---

³² L. Giussani, *Uomini senza patria*, (1982-1983), s. 298.

MŠE SVATÁ

liturgie mše svaté: Sk 5,34-42, Ž 26 (27); Jan 6,1-15

**KÁZÁNÍ OTCE MAURO-GIUSEPPE LEPORIOHO
GENERÁLNÍ OPAT CISTERCIÁCKÉHO ŘÁDU**

„Ježíš vystoupil na horu a tam se posadil se svými učedníky.“

I my všichni, pokud jsme tady, jsme tu proto, že Ježíš nás tak či onak přitáhl za sebou stranou na vyvýšené místo, abychom se posadili s ním, abychom mu naslouchali, zakusili jeho přítomnost, jeho přátelství, abychom si uvědomili, jakou radost má z toho, že je s námi, a jakou radost má z toho, že je s námi, a jakou radost máme my z toho, že můžeme být s Ním. Je krásné se zastavit a soustředit se na Ježíše, na jeho přítomnost s námi, tak prostou, jako když spolu sedí skupina přátel. Je krásné se zastavit a naslouchat Mu, slyšet Ho mluvit, naslouchat Jeho slovům o věčném životě, která v nás znovu rozněcují touhu po plnosti, po životě překypujícím, jako je život Boží. Je také krásné zjistit, že jsme k Němu stejně přitahováni, pocítit, jak moc nás láska k Němu přitahuje. Kristova nám dělá dobře, že jsme spolu, že jsme přátelé, že nás spojuje. Všichni jsme Jeho a právě proto patříme jeden druhému, poutem silnějším, věčnějším než jakékoli pouto přátelství a příbuzenství. Ale v té skupince byli někteří, kteří byli přáteli už předtím, než se setkali s Ježíšem, byli tam i bratři, jako Petr a Ondřej, Jakub a Jan. I toto přátelství, i toto příbuzenství, vše bylo v přítomnosti Krista zintenzivněno, bylo objeveno jako nové, bylo vytrženo z tolika instinktů, z tolika banalit, z vyčerpanosti v našich limitech.

Ale to potěšení být s Ním o samotě a spolu s Ním, kam je to vede, jaký to má smysl? Kam nás to vede, jaký smysl má pro nás být zde kolem Krista, dívat se na Krista, naslouchat Kristu, milovat Krista? Kam nás vede Ježíšova náklonnost?

Chápeme ji se stejnou prostotou, s jakou jsme ho pokorně následovali, když se odvrátil od zástupu a odvedl nás stranou. Chápeme ji se stejnou prostotou, s jakou jsme seděli v kruhu kolem Něho. Rozumíme Mu tím, že Mu nasloucháme, rozumíme Mu tím, že se na Něj díváme, rozumíme Mu tím, že se vydáváme s chudobou srdce, to znamená s vděčností vůči události, kterou je On, Jeho osoba, Jeho slovo. Rozumíme mu tím, že hledíme na jeho Tvář.

„Tehdy Ježíš vzhlédl a viděl, že k němu přichází velký zástup.“

Dívali jsme se na tu Tvář, blažení její krásou, její shodou s touhou našeho srdce po kráse a dobrotě. A tu vidíme, že Jeho pohled stoupá nad naše hlavy, k obzoru. Instinktivně se otáčíme, abychom s Ním pohlédli za naši malou skupinku, za hranice toho, jak je nám s Ním a mezi sebou dobře. Spolu s Ním vidíme dav. Jsme v pokušení pocítit rozrušení, podráždění. Co má ten dav co dělat s tím, že nám je s Kristem dobře? Co má ten hluk co dělat s naším mlčením a nasloucháním Jemu? Co má všechna lidská bída co dělat s potěšením z rozjímání o Pánu?

Ale Jeho pohled je neoblomný, protože Jeho soucit je neoblomný. Se soucitem, se kterým oslovil nás, se kterým se na nás jednoho dne podíval, se nyní dívá na zástup, který přichází, na celé lidstvo. Veškeré naše bytí s Ním, veškerá krása, kterou s Ním prožíváme, není zrušena, není popřena, ale má smysl, má směr, který Jeho pohled určuje. Nic není zrušeno z přátelství a náklonnosti které vůči nám projevuje, ke kterému nás volá, ale toto přátelství a náklonnost mají nekonečnou šíři, zahrnují všechno, zahrnují všechny. A v tom je nám dáno vnímat, zakoušet, jaké je Boží srdce, jak je utvořeno Boží srdce. Je to srdce, jehož nejhlubší intimitou je univerzální objetí. Důvěrnost, kterou mi s ním Kristus poskytuje, je tím opravdovější, čím je hlubší a skutečnější, čím více objímá všechno, všechny. Právě proto, že mě tiskne k sobě, ke svému Srdci, neopouštím svět, nýbrž pronikám do jeho hlubin, až na konec země. Srdce Kristovo, srdce Boží, které Kristův pohled zjevuje, je Milosrdenství, které nás všechny k sobě přivine, v pohnutí vášně pro lidstvo, které už nemá žádné hranice, mé hranice.

Ale naše srdce to nedokáže, neumí se samo rozšířit do této nezměrné míry. Potřebuje Ducha, jako Panna Maria. Potřebuje nabídnout sebe sama Daru Božímu, Parakletovi, který je Útěchou v Osobě, Duchu, který činí Syna tělem v našem těle, přítomností v naší přítomnosti, lidství v našem lidství. Jak se to může stát? Děje se to jako s Pannou Marií, jako u malého chlapce s pěti chleby a dvěma rybami: je třeba nabídnout to nic, co máme, veškerou nicotu, kterou jsme. To je naše naděje. Všechno v nás a mezi námi se pak násobí, všechno přichází, aby nasýtilo hlad lidstva, protože všechno se ve skutečnosti stává Tělem a Krví Krista, Vykupitele světa.

Sobota 13. dubna, dopoledne

Wolfgang Amadeus Mozart

Klavírní koncert d moll č. 20, K 466

Klavír, Clara Haskil

Orchestre des Concerts Lamoureux - Igor Markevitch

„Spirto Gentil“ č. 32, (Philips) Universal

Anděl Páně

Chvály

Davide Prosperi

Letos nás opět přišel pozdravit a přinést nám své požehnání. Jeho Excelence Mons. Nicolò Anselmi, biskup z Rimini. Děkujeme.

Mons. Nicolò Anselmi

Děkuji za pozvání, děkuji, že jste tady, ale chápu, že jste v Rimini docela doma. Děkuji vám za všechno dobro, které konáte v církvi, za všechno dobro, které konáte v našich komunitách, ve společnosti. V tomto roce, který Svätý otec chtěl věnovat modlitbě v rámci přípravy na Jubileum v příštím roce.

Poutníci naděje, skutečnost, že je vás tak mnoho, mi dává pocítit v srdci, že potřeba modlit se, být s Pánem, nechat se vést Jeho Duchem, se týká nás, kteří jsme věřící, ale věřím, že i svět má také velkou touhu po hloubce, po znovuoživení přítomnosti Boha a Pána Ježíše v konkrétním životě – jak uslyšíme v zítřejším evangeliu – Ježíše, který jí ryby, chodí po vodě, osvobozuje a dává světlo temnotám.

Opravdu děkuji, ať se cítíme sjednoceni; s vámi a za vás se modlí i kus naší diecéze. Šťastné svaté duchovní cvičení, radostnou dobu Velikonoční a úspěšnou misii ve světě a ve vašich komunitách. Ještě jednou vám děkuji.

Požehnání.

Prosperi

Děkujeme.

Od touhy ke křesťanské naději

Každá z písní, které jsme právě slyšeli, nám pomohla. vrátit se tam, kde jsme včera skončili. *Nemožné*³³ je volání plné bolesti, protože vše, po čem člověk touží, neodpovídá touze jeho srdce. Zdá se to nemožné, zdálo by se to nemožné, kdyby se nestalo to, co jsme dnes ráno slyšeli v první písni *Moje tvář*: „Můj Bože, dívám se na sebe a zjišťuji, že nemám tvář; dívám se na své dno a vidím nekonečnou tmou.“ Vnímání mé neschopnosti realizovat svůj život, realizovat příslib dobra, které neznám, které si neumím představit, mě nutí uvědomit si, že pokud jsem upřímný, mohu jen prosit, prosit v „čekání bez konce“, jak jsme viděli na konci včerejšího Úvodu. Tváří v tvář tomuto čekání, dosud neurčitému, nastává bez mé zásluhy skutečnost, kterou si uvědomuji, něco nového. „Teprve když si uvědomím, že Ty jsi, jako ozvěna znovu slyším svůj hlas a znovu se rodím jako čas ze vzpomínek.“³⁴

Pak tedy hlas a oči nejsou zbytečné, protože je tu někdo, kdo odpovídá na volání hlasu, na touhu očí. Tím, že Ho poznávám, se mé já znovu rodí, už ne jako neurčitá touha nebo redukováno na obraz, který si vytvářím, nebo jako netrpělivá otázka, ale jako očekávání a naděje na Toho, který mi slibuje naplnění, tajemné, ale skutečné.

Hříchy proti naději (namísto znamení, sny)

Navážeme na nit úvah a vrátíme se k textu otce Giussaniho z roku 1961. Poté, co ukázal, že naděje jako příslib naplnění je podstatou člověka, a to i tehdy, když propadáme pudovosti nebo pohodlnosti (otec Giussani dokonce toto – paradoxně – dokazuje, že jsme touhou, očekáváním a příslibem), zdůrazňuje, že ale existují skutečné „hříchy proti naději“: „Zdá se však, že genialita (říká poněkud ironicky ‘genialita’) člověka spočívá právě

³³ Atahualpa Yupanqui, „Vidala del imposible“, dall’album *Mi tierra, te están cambiando*, 1973, © Odeon.

³⁴ A. Mascagni, *Il mio volto, Canti*, s. 196.

v tom, že chápe bezmocnost jako vrcholnou radu zkušenosti. Proto se proti této ctnosti naděje zuřivě staví *smutek* (*tristitia saeculi* sv. Pavla) nebo *apatie* (*acoedia*, o níž mluví sv. Tomáš), jejichž výsledkem je *chybějící disponibilita* vůči pozitivnímu smyslu, do něhož nás příroda uvádí od počátku. Právě z této chybějící disponibility vznikají postoje odporující naději, hříchy proti naději.³⁵

Neochota setrvávat v očekávání znamená nepřijímat skutečnost, že jsem stvořen, že jsem stvořen jako příslib naplnění, které se uskuteční skrze dílo Tebe, jenž jsi více mnou než já sám. Přesto i samota, jak jsme meditovali ve Škole komunity, je naplněna společenstvím: „Dříve než samota je tu společenství, které objímá mou samotou, takže už to není pravá samota, ale volání po skrytém společenství.“³⁶

My to však neuznáváme. Je to také výsledkem celé historie posledních několika staletí s rostoucím nárokem na autonomii člověka, který se stále více stává nedostupným pro rozpoznání tohoto tajemného společenství. Tento nárok, který dýchá i z našeho prožívání křesťanské víry, vybízí k tomu, abychom podlehlí smutnému pokušení definovat si, jaká má být odpověď na touhu a kdy má přijít, a tak se ocitáme nedostupní pro očekávání.

Pokud jde o kořeny této nedostupnosti a to, jak se v dějinách Západu vytvořila tato uzavřenost vůči Tomu, který je víc mnou než já sám, k „ty-který-mě-tvoříš“³⁷, vybízím vás, abyste se vrátili k článkům 16 až 23 encykliky *Spe salvi* Benedikta XVI³⁸ nebo k překrásným článkům 101 až 121 encykliky *Laudato si'*³⁹ papeže Františka, ke stránkám knihy otce Giussaniho *Náboženské svědomí moderního člověka*⁴⁰ nebo k těm knihy *Proč církev*⁴¹, abychom lépe pochopili, jak vznikl tento nárok na autonomii při přechodu od středověké mentality k modernímu způsobu myšlení člověka o sobě samém. Je to historie, která se odráží v příběhu každého z nás.

Postoje, které z této nedostupnosti – podle otce Giussaniho v tomto článku z roku 1961 – vyplývají, je zajímavé prozkoumat.

³⁵ L. Giussani, *Porta la speranza*, op. cit., s. 156.

³⁶ L. Giussani, *Náboženský smysl*, op. cit., ss. 104-106.

³⁷ *Tamtéž*, s. 194.

³⁸ Srov. Benedikt XVI, *Spe salvi*, Roma 2007, čl. 16-23.

³⁹ Srov. František, *Laudato si'*, Roma 2015, čl. 101-121.

⁴⁰ Znovu publikováno ve svazku: L. Giussani, *La questione „umana“ e la novità del Cristianesimo*, Milano 2010, ss. 79-137.

⁴¹ L. Giussani, *Proč církev*, Paulínky, Praha 2013, ss. 46-102.

„První a nejjednodušší je *evagatio mentis* (bloudění mysli). Je to rozptýlení v jeho nejobvyklejším smyslu, který se shoduje s oním ústupem do melancholické průměrnosti většiny – nechat se zmítat známými pocity nebo se neustále nechat pohlcovat banálními hlasy okolí.“⁴²

Evagatio mentis, které nás vede k tomu, že přijímáme (i když předem víme, že nebudeme spokojeni) opájení se drobnými uspokojeními, následujícími jedno za druhým o víkendech nebo ve dnech volna, rozptýlením, při němž se v každodenní rutině práce, vztahů, využívání času a peněz snadno vzdáváme i všeho, co by nás volalo zpět k ideálu: modlitby, určitých přátelských tváří, školy komunity, mše svaté (kdo chodí na mši každý den?).

Učiním vsuvku. Uvědomujete si, že hříchy proti naději, o nichž mluví otec Giussani, nejsou porušením určitých pravidel, ale vzdáním se našeho lidství, jsou to redukce, které potlačují velikost onoho výkřiku, který přiměl Atahualpu Yupanquiho, zpěváka, jenž proslavil píseň *Nemožné*, říci: „Ale potom, proč jsi mi udělal oči? A proč mám oči, když nemohu vidět?“⁴³ Přesto by i nevyhnutelná nespokojenost v tomto postoji byla „znamením“, které nás znovu uvede do pohybu, ale namísto toho končí v *evagatio mentis*. Místo toho, abychom nespokojenost vnímali jako výchozí bod k otevření se vůči druhému, uzavíráme se snadno do sféry, nebo spíše do mýdlové bubliny snů bez závazu nekonečna.

A tak převládá nejisté chování, zdůvodňované změtí různých „*kdyby*“ a „*ale*“, „*možná*“ a „*líbí*“ či „*nelíbí*“, které naše srdce omezuje, chytá je do smutné mlhy. V tomto ohledu jsou některé texty otce Giussaniho působivé. Například *Lidé bez vlasti*: „Tato ‚ale‘, ‚kdyby‘, ‚možná‘, ‚avšak‘ tváří v tvář předtuše, předvídavosti, intuici, zahlédnutí pravdy, jsou hanbou, nedostatkem odvahy, nedostatkem přilnutí. Je to, jako když vám někdo podá ruku, abyste si s ní přátelsky potřáslí, a vy se dostavíte s rukou ochablou, se spuštěnými prsty, s palcem, který ani nedosáhne nahoru, abyste ji uchopili. (...) Takže, tváří v tvář životu, jsou ‚ale‘, ‚kdyby‘, ‚možná‘, ‚avšak‘ dvojnásobnou ochablostí, ani ne smutnou (...), spíše nedůstojnou, blátivou; ne, ve skutečnosti ne blátivou, nýbrž, podobně jako ta charakteristická viskozita jisté vody, bahnitou; ano, bahnitou rukou.“⁴⁴

⁴² L. Giussani, *Porta la speranza*, op. cit., s. 156.

⁴³ „¿Para que quiero mis ojos? ¿Mi ojos para sirven?“ (A. Yupanqui, *Vidala del imposible*, op. cit.)

⁴⁴ L. Giussani, *Uomini senza patria* (1982-1983), Milano 2008, op. cit., s. 123.

Viskózní, „bahnité“ každodenní bytí... Jak působivý je tento popis ochablé redukce našeho lidství, do níž jsme denně tlačeni. Tato naše nebalost – pyšná, protože neprosí – vyjadřuje naše podléhání síle zla, konkrétní síle zla, ďábloví, který se nás snaží odtrhnout od Krista tím, že nás odtrhuje našeho vlastního lidství, nechává nás upadat do tekutých písků povrchnosti, která se stává pochybnou, jak uvádí *Náboženský smysl*, s „palebou linií oněch ‚ale‘ ‚kdyby‘ (...) palebnou linií, kryjící ústup od angažovanosti vůči tajemství.“⁴⁵

Tento ústup jsem našel popsáný v článku z 6. ledna, který se týkal průzkumu zadaného společností Coop a který hovořil o Itálii jako o „zemi v pauze“ (včera večer Davide citoval zprávu Censis, která zobrazuje Itálii jako „náměšičnou“): „Touha po změně tu je, ale nikdo v ni nevěří. A na to doplácí velké projekty. (...) V důsledku odkladů a odmítání se Italové ve skutečnosti spokojují s životem složeným z malých věcí, žijí spíše odečítáním než sčítáním a budoucnost země se smršťuje v časové dynamice ovládané přítomností.“⁴⁶ Ano, přítomností, ale bez minulosti a bez budoucnosti, bez naděje; přítomností malých věcí, ve kterých si lebedíme.

Druhým hříchem proti naději, na který otec Giussani upozornil v roce 1961, je *stoicismus* jakožto snaha netoužit po velkých věcech, protože člověk má „nárok na to, aby vše poměřoval svou vlastní energií, aby dokázal změřit a čelit tíze všeho svou vlastní vůlí. (...) Je to domýšlivost, která omezuje rozměry člověka v jeho urputné snaze prosadit se. Chtělo by se citovat Shakespeara: ‚Na nebi a na zemi je víc věcí, Horatio, než je ve tvé filozofii‘.“⁴⁷

Tento postoj ztotožňuje naplnění touhy s obrazy, které si vytváříme: budu šťastný, když budu mít ženu nebo muže, když budu dostatečně vydělávat, když budu mít děti, když budou hodné, když... když... V roce 1961 Giussani viděl, jak se tato v podstatě nihilistická ideologie maskuje jako *naděje vkládaná do změny společnosti podle kolektivního projektu*, ale dnes vidíme, že (kromě zemí, kde tato ideologická iluze nadále žije diktátorskou moc, která činí život celých národů smutným a trpkým) se stejná utopická iluze moci, „domýšlivost, která omezuje rozměry člověka ve snaze tvrdošijně se prosadit“, zredukovala na potvrzení tzv. *individuálních*

⁴⁵ L. Giussani, *Náboženský smysl*, Paulínky, Praha 2020, s. 240.

⁴⁶ Srov. I. Scalise, *Un paese in pausa e con poche speranze: gli italiani si rifugiano nei piccoli sfizi*, la Repubblica, 6. ledna 2024, s. 7.

⁴⁷ L. Giussani, *Porta la speranza*, op. cit., ss. 157-158.

práv, na popírání jakýchkoli objektivních daností kromě volby jednotlivce (pokud se v mém nitru ozývá křik, jak jsme slyšeli v písni *Někdo*: „Je tu někdo?“⁴⁸, pak je tato otázka považována za absurdní)., v proměnlivosti na všech úrovních, od změny vlnky a názoru podle okamžiku, přes popírání sexuality jako objektivní danosti, v různých formách *genderové ideologie* – kterou papež František opakovaně⁴⁹ označil za nejpokročilejší bod probíhající ideologické kolonizace. Nejnovější dokument Kongregace pro nauku víry, *Dignitas infinita*, je opravdu velkou pomůckou – jděte si jej přečíst -, abyste pochopili, v čem je podstata; na začátku rozlišuje mezi ontologickou důstojností, kterou má každý člověk, a jinými údajnými důstojnostmi, které jsou ve skutečnosti negací důstojnosti, kterou máme jako lidé, pro kterou jsme stvořeni. Papež víckrát tuto ideologickou kolonizaci přirovnal k té, která je popsána v dobře známém románu Roberta Hughha Bensona *Pán světa*⁵⁰, kde vede až eutanazii a obrovské nesnášenlivost vůči těm, kteří mají hluboký pohled na lidství a realitu.

Ale i nejhlubším motivem válek, které v této době nás naplňují hrůzou, je redukce *očekávání* naplnění vlastního projektu, jejímž objektivním plodem jsou trosky, zkáza, zoufalství. Zde vidíme, že *sen* o sebestpotvrzení člověka se ve skutečnosti stává noční můrou...

Tolik mladých lidí, jejichž srdce navzdory všemu ještě žije, se v redukci touhy na předstíranou svobodu rozhodovat o tom, co ji může naplnit, *sen* a ne *znamení*, ocitá v nejistotě o sobě samých, o své vlastní hodnotě a místě ve světě, protože nikdy nebyli vychováni k lásce ke svému srdci v jeho touze po nekonečnu. Onehdy jsem navštívil centrum pro neurologický, psychi-

⁴⁸ „...is there anyone? / I need someone, oh / Anyone, please send me anyone / Lord, is there anyone? / I need someone (...je tu někdo? / Potřebuji někoho, ach / Kohokoli, prosím, pošli mi někoho / Pane, je tu někdo? / Potřebuji někoho.)“ (Demi Lovato, *Anyone*, dall'album *Dancing with the Devil...* the Art of Starting Over, 2021, © Island).

⁴⁹ Srov. Nedávnou příležitostí byl proslav k účastníkům mezinárodní konference „Muž – žena, obraz Boží. Za antropologii povolání“ v pátek 1. března 2024, v němž papež František mimo jiné říká: „Je velmi důležité, aby docházelo k tomuto setkávání, k setkávání mezi muži a ženami, protože dnes je nejhorším nebezpečím ideologie pohlaví, která ruší rozdíly. Požádal jsem, aby byly vypracovány studie o této nepěkné ideologii naší doby, která stírá rozdíly a činí vše stejným; stírat rozdíly znamená stírat lidskost. Naproti tomu muž a žena existují v plodném napětí“. Vzpomínám si, jak jsem četl román z počátku devadesátých let minulého století, který napsal syn arcibiskupa z Canterbury: *Pán světa*. Román hovoří o budoucnosti a je prorocký, protože ukazuje tuto tendenci ke stírání všech rozdílu. Je zajímavé si jej přečíst, pokud máte čas, protože jsou v něm tyto problémy dneška; byl to prorok, ten člověk.“

⁵⁰ R.H. Benson, *Il padrone del mondo*, Milano 2021.

atrický a psychologický výzkum a léčbu dětí a dospívajících, excelentní mezinárodní pracoviště, a když jsem vstoupil do jedné místnosti, ocitl jsem se před asi desítkou mladých dívek trpících poruchami příjmu potravy. Jejich matné, smutné oči mi zůstaly v srdci! Lékaři mi tehdy vyprávěli o exponenciálním nárůstu počtu dětí trpících těmito a dalšími duševními poruchami. Ty oči vypadaly skutečně beznadějně. Když jsem navštívil jiné zařízení pro psychiatricky nemocné adolescenty, byla tam dívka, která mi připadala normální, ale pak mi lékařka vyprávěla její příběh, skládající se z událostí, ve kterých nebyl nikdo, kdo by jí řekl: „Jsi milovaná, jsi chtěná“. Člověk by si myslel: „Já si vybírám, kým budu“; ve skutečnosti ale, bez vztahu s druhým, který může naplnit vaše já, zůstáváte bez naděje a ztrácíte svou lidskost. Když jsem se díval na ty chlapce a dívky, zdálo se mi jasné, že pokud jim byla odříznuta křídla naděje na úplné naplnění, jak by mohli létat? Jaká je to svoboda, když je člověk odsouzen k tomu, aby se sám musel rozhodnout, kým je, a pak si uvědomit, že to nestačí? A v této beznaději, v tomto smíření s nicotou roste násilí vůči sobě i vůči druhým. Zdá se mi, že požadavek na snížení úrovně touhy a její redukce na něco, o čem rozhoduji já, je zřejmou formou destrukce lidství.

Jsmo-li však upřímní v pohnutkách své přirozenosti, vše, po čem toužíme, nás jako znamení vede ke zdroji všeho, k Bohu. Dovolte mi citovat úryvek z Danta: On miluje touhu jako cestu k Bohu, i když varuje, že sami, bez Jeho pomoci bychom byli ztraceni! Na jedné překrásné stránce Očistce mluví o duši, tedy o každém z nás, slovy, která všichni známe a která jsou opravdu úchvatná: „Vylétá z ruky toho, kdo se jí kochá / dříve než je [duše vylétá z ruky jeho, Boha, který ji jakoby nechává létat jako motýla, On, který na ni hledí s obdivem, s otcovskou láskou, dříve než je, to znamená, že na ni myslí a tvoří ji ve své lásce], jako dívka / která pláče a směje se jak děcko [která se směje a pláče jako nevinné dítě], // prostinká duše, která nic neví, / kromě toho, že pohnuta pramenem radosti / ochotně vrací se k tomu, co ji těší [ještě nezkušená duše, která nic neví, ví jen, že pohnuta Tím, kdo ji s radostí tvoří, se ochotně obrací k tomu, co ji těší]. / Z malého dobra nejprv ochutná / a za ním oklamána běží / když vůdce či brzda lásku její neobrátil [Okamžitě ochutná malé dobro a hned by se oklamala, běžíc za první věcí, která ji přitahuje, kdyby nebylo toho, kdo ji vede a brzdí a nutí její lásku obrátit se vpřed].“⁵¹

⁵¹ Dante Alighieri, *Božská komedie, Očistec, Zpěv XVI*, vv. 85-93

V jiném krásném textu Dante říká, že člověk v realitě stojí jakoby před pyramidou; na začátku je malé dobro; jako když dítě vidí oříšky a zamíluje se do nich, pak po nějaké době už mu nestačí, pak vidí hračku, a ta pak také nestačí, pak vidí koně, pak dívku, pak vidí peníze a pak – říká Dante velmi realisticky – chce víc peněz a pak chce ještě víc peněz. Ale toto všechno – komentuje básník – není v rozporu se strukturou našeho lidství, nejsou to touhy, které by nás odváděly od Boha, za předpokladu, že si uvědomíme, že nám nestačí a že jsou etapami na cestě, která nás vede k poznání toho, co je Jediné dobro, které nám stačí. Touha je pro Danta dobrá, nemá být potlačována, protože je krokem k určení.

Zasáhlo mě ale, co v rozhovoru, který vyšel minulý měsíc v časopise *Stopy*: říká norský biskup Erik Varden, myslím, že jste jej také četli. Přečtu jej znovu: „Touha je výrazem toho, že jsme byli stvořeni Bohem. Je to něco, co je vlastní lidské přirozenosti. Přebývá nás ozvěna, volání. To Pán v nás nechává vyzpívat podobu s Ním. Touha je motorem mého života, protože jej směřuje k plnosti, kterou je společenství s Bohem prožívané také ve vztazích s druhými. Náš hřích je sabotáží touhy, která se třísťí mezi mnoho různých objektů. Když se však podíváme, kam nás tato hluboká touha vede, uvědomíme si relativitu všech věcí, které k jejímu naplnění nestačí. A zároveň je poznáváme v jejich pravé hodnotě, protože teprve ve světle toho, co hasí žízeň života [Boha], odhaluje i každá maličkost svůj význam.“⁵²

Velká milost

Jaká krása! Setkali jsme se s touto zkušeností zhodnocení celého našeho lidského bytí.

Dnes, více než kdy jindy, je v této situaci k naději třeba obdržet *velkou milost*. Proto se vrátím k úryvkům, kterými nám Giussani pomáhá pochopit, co setkání s Ježíšem vytváří ve struktuře touhy, která nás utváří, aniž by ji potlačovalo, ale naopak ji naplňuje. Na začátku kapitoly o naději v knize *Lze (opravdu?!) takto žít?* používá otec Giussani ke shrnutí bodů své úvahy text z knihy *Hledání lidské tváře*, který vyšel jako velikonoční plakát v roce 1996: „Naděje je jistota v budoucnost na základě přítomné skutečnosti. Přítomnost Krista, kterou nám dává poznat paměť, nás proto činí jistými

⁵² E. Varden, „Allargare il desiderio“, intervista di A. Leonardi, *Tracce*, n. 3/2024, s. 18.

budoucností. A pak je možné kráčet bez zastavení, rozpínat se bez hranic, vycházet z jistoty, že On, jako pán dějin, se v nich projeví.⁵³

1. Přítomnost

V komentáři k právě přečtenému textu Giussani v knize *Lze (opravdu?!) takto žít?* uvádí: „*Za prvé*. Existuje přítomnost, život člověka má přítomnost, má v sobě přítomnost: přítomnost lidí a věcí. Tyto přítomnosti působí přitažlivě, takže v duši člověka se rodí touhy, které jsou pramenem veškerého jeho dynamismu. Člověk není pokrytec. Přitažlivost této přítomnosti probouzí životní ideály: krásu, pravdu, tvořivost, práci (tvořivost je práce). Veškerá připoutanost, kterou si člověk k těmto ideálům vytváří – ano, člověk se k těmto ideálům připoutává –, a tedy i úcta, kterou ke svým touhám chová, ho zaslepuje vůči jejich dočasnosti: člověk nevidí, že to všechno jsou znamení, znamení na jeho cestě.“⁵⁴

Výchozím bodem pro řeč o naději je, jak jsme viděli včera, skutečnost, přítomnost, která rozechvívá touhu, vzbuzuje přitažlivost, která hýbe. Tento pozitivní pohyb je okamžitě znehodnocen, upíná se k bezprostředním přítomnostem, které vzbuzují touhy, místo aby je prožíval jako dar a znamení. Vzniká tak *neochota čekat* a touhy se proměňují ve sny, ve smyčky, v uzavřené kruhy, které nás blokují, místo aby nás uváděly na cestu.

2. Ideál se děje

Zde Giussani činí další krok: „*Za druhé*. Děje se přítomnost [mezi mnoha jinými], přítomnost Božího Slova, které se stalo člověkem v lůně Marie. Je to přítomnost Toho, z něhož jsou stvořeny všechny osoby a věci, je to On, kdo stvořil svět, proto jsou všechny stvořené skutečnosti Jeho znamením, nacházejí v Něm svou pravdu (jinak jsou to lži) a své naplnění (jinak jsou marné). Všechny ideály probuzené na cestě slouží Jemu, Ideálu [s velkým I]; touhy člověka jsou pravdivé a účinné pouze tehdy, jsou-li prožívány ve službě touhy po Něm. Zkušenosti lásky, hledání pravdy, plodnosti, tvořivosti jsou vzory pro vstup do zkušenosti Jeho tajemství: je to ideál života člověka poté, co On přišel, aby zůstal až do dne své slávy. Prožívání tohoto očekávání je však naděje všech nadějí.“⁵⁵

⁵³ L. Giussani, *Alla ricerca del volto umano*, Milano 1995, s. 92

⁵⁴ L. Giussani, *Si può (veramente?!) vivere così?*, ss. 265-266

⁵⁵ L. Giussani, *Si può (veramente?!) vivere così*, op. cit., s. 266.

Kristova přítomnost, kterou nám dává poznat paměť, — tedy určitá gesta, určité vztahy, určité momenty, jako jsou dnešní ranní chvály, svátosti a mše svatá, jsou nástroji této paměti, která nám umožňuje rozpoznat Přítomnost, pro kterou je naše srdce skutečně stvořeno —, vrací věci na jejich místo: všechno je dobré, všechno je láskyhodné, protože všechno je znamením, je to krok do našeho vztahu s Ním.

a. Skok od touhy k očekávání se děje v Kristu

Ježíš svým příchodem proměňuje naši touhu, ideály vzbuzené na cestě, proměňuje je ve výzvu k očekávání Jeho, v jistotě, že Ten, kterého očekáváme, přichází. Benedikt XVI. v památné velikonoční homilii hovořil o „kvalitativním skoku v dějinách ‚evoluce‘ [který nastal Ježíšovým vzkříšením] a života vůbec směrem k novému budoucímu životu, k novému světu, který, počínaje Kristem, již neustále proniká do tohoto našeho světa, proměňuje jej a přitahuje k sobě.“⁵⁶

Text Dona Giussaniho z roku 1961, z něhož jsme včera vycházeli, tak hovoří o tomto *zdokonalení* člověka, které umožňuje přejít od touhy, od lidské naděje — zahalené nejistotou, a tak snadno zaměnitelné za sny, které se často stávají nočními můrami — k naději křesťanské, která do sebe přejímá veškerou lidskou naději, ale otevírá nepředvídatelně větší obzor, bez hranic, který lze s jistotou očekávat. Říká: „Událost, nová skutečnost hluboce mění podmínky problému. Bůh se osobně vložil do této dramatické lidské situace: vložil se skrze Krista. Kristus především odhaluje netušený rozsah lidského určení. [...] Smysl existence, odhaluje Kristus, spočívá v určení k osobnímu a nadpřirozenému vztahu s Bohem. [...] Za druhé nám Kristus v sobě samém nabízí konkrétní možnost, jak tohoto nepředvídatelného a tajemného určení dosáhnout. [...] Stávám se vaší cestou, jsem zárukou řešení i cestou k němu. *Gratia Dei*: naplnění člověka je dar, mnohem větší dar než nepředvídaný a nepředvídatelný původ samotného člověka.“⁵⁷

Vraťme se k tomu, co otec Giussani označuje za nejvyšší a nejhlubší moment Leopardiho lidského a básnického příběhu v komentáři v knize *Je možné (opravdu?!) žít takto?*: „Kristus přišel objasnit tuto hru: ‚Všechno je mým znamením, všechno o mně mluví‘. Vše, co je v životě člověka

⁵⁶ Benedikt XVI, *Kázání na velikonoční vigílii*, 15. dubna 2006.

⁵⁷ L. Giussani, *Porta la speranza*, op. cit., s. 159.

velké, je proroctvím o Něm. [...] Když to člověk vytuší – jako Leopardi na vrcholu své lidské dráhy v hymnu *Milované* – okamžitě sklání duši, aby čekala na něco jiného; i tváří v tvář tomu, co může uchopit, čeká na něco jiného; uchopuje to, co může uchopit, ale čeká na něco jiného. Naděje není v tom, co můžeš uchopit, ale v něčem jiném. V něčem jiném... [...] Naděje, kterou Kristus probouzí a živí, je tedy lidská naděje, z níž je díky milosti odečtena iluze, která pochází ze všech věcí; ne proto, že jsou samy o sobě negativní, ale proto, že jejich pozitivita má odkazovat k něčemu jinému, jinak se stávají modlami. Křesťanská naděje je nadějí lidské touhy, ale ve svém obsahu přináší jiný svět.⁵⁸

Kdo prožívá setkání s Kristem, „*nepřekonať*“ lidskou naději, která zůstává „odvážným očekáváním budoucího dobra, obtížného, náročného pro pohled přítomnosti“⁵⁹, říká Giussani ve zmíněném textu. Kdo žije setkání s Kristem, objevil, že budoucí dobro, které jakkoli zůstává Tajemstvím – protože je nemůžeme žádným způsobem definovat –, má přítomnou tvář, samotného Krista.

Objev běžné věci jako Kristova znamení ji vlastně činí věčnou, navždy. Jako když někdo z lásky daruje růži: růže sama uvadá a umírá, ale význam, který nese jako znamení – láska dárce –, zůstává navždy a určitým způsobem ji činí účastnou, i když už uvadla, tohoto trvalého významu, jehož byla prostředníkem. Pro zamilovaného ta růže nepřestává být růží, ale nabývá nesrovnatelně většího významu; možná si ji dívka ponechá, usuší a zarámuje; to by s žádnou jinou květinou neudělala, ale dělá to proto, že „tato“ květina se stala znamením, odkazem na určitý význam.

My žijeme z tohoto. V náboženských dějinách lidstva toto člověk náboženský nazývá *posvátnou* skutečností. Jestliže se v určité jeskyni nebo na určitém kameni zjevilo Tajemství (pomyslete na zjevení Panny Marie nebo na hořící keř), zůstane tento kámen kamenem, ale už nikdy nebude kamenem jako každý jiný, protože navždy zůstane skutečností, že byl prostředníkem Věčnosti, Tajemství, Nekonečna a jeho hodnota se stane propastnou a trvalou, *posvátnou*. My kněží to dobře víme, protože často nacházíme v kostele sošky nebo svaté obrázky, které tam zanechal někdo, kdo se jich musel zbavit a nechtělo se mu je vyhodit do koše, protože jsou to předměty posvátné. „Ať to udělá kněz... (jako: kněz, který je posvěcený,

⁵⁸ L. Giussani, *Si può (veramente?) vivere così?*, op. cit., ss. 337-338

⁵⁹ L. Giussani, *Porta la speranza*, op. cit. s. 156.

může rozhodnout).“ To, co „nese“ význam skutečnosti, opouští vulgárnost běžných věcí, čerpá z věčnosti navždy. Toto není pouhá pověra, ale vypoovídá to o způsobu, jakým jsme stvořeni k tomu, abychom rozpoznávali ve všem znamení Toho, kdo to stvořil.

Pomysleme, jaký pohled může mít na druhé, na stvoření, na svět ten, kdo vidí a poznává *každou věc, každého člověka* v jejich vyrůstání z Tajemství, které je jejich významem, a proto je činí *posvátnými*. Už se neodděluje *posvátné* od *profánního*, protože vše je ve vztahu s Kristem, a tak se vše stává určitým způsobem *posvátným*. V perspektivě Věčnosti, která s námi komunikuje v Ježíši, pak chápeme, že skutečnosti, které vnímáme jako velké popírání naděje, totiž hřích, bolest a smrt, jsou překonávány vědomím, že jedině v Něm nacházejí smysl, o kterém ještě nevíme, který neznáme. Pak by se téměř dalo říci, že se stávají posvátnými v tom smyslu, že odkazují zpět k Němu, jako požadavek smyslu a odpuštění, a v tomto smyslu jsou v Něm překonány, jak to hlásá veškerá liturgie této velikonoční doby plná jásotu. Jelikož Ježíš vstal z mrtvých, všechno dospívá k definitivnosti; dokonce i smrt je přemožena, již nyní a na věky.

b. Jeho přítomnost rozpoznaná ve víře proměňuje přítomnost i budoucnost

Tato přítomnost, v níž je On přítomen, tedy dává člověku jistotu pro zítřek. Zde je rozdíl mezi pohledem do budoucnosti člověka, který se s Kristem nesetkal, a člověka, který přijal *velkou milost*: „Co dělá křesťanský život? Nutí tě žít přítomnost s takovou pozorností ke všem věcem přítomnosti, že když věnuješ pozornost i moři před sebou, vidíš na posledním horizontu moře tečku; a není to loď, která odplouvá, je to loď, která připlouvá. Je to určení, které se k tobě blíží; a je to velký den, když si uvědomíš, že ta tečka, která je určením, se blíží, je to jako s Kryštofem Kolumbem: byl to velký den, když poprvé zahlédl úzký pruh země.“⁶⁰ Čekání na budoucnost je proto bez nejistoty: i když nevíte, určení je jisté a dobré, protože je v rukou Toho, kdo tě miluje.

3. Jeho přítomnost zestonásobuje naše úsilí.

Vraťme se ke shrnutí z knihy *Je možné (opravdu?!) takto žít?*, které pokračuje takto: „*Za třetí.* „*Za třetí.* On tedy musí přijít, aby definoval všech-

⁶⁰ L. Giussani, *Si può vivere così?*, op. cit., ss. 155-156.

ny pokusy, v nichž lidská naděje – je to motor, naděje! – hledá nejvyšší, definitivní zkušenost, stokrát převyšující anticipace, kterými jsou obvyklé lidské zkušenosti. Schopnost být Kristu blízko nebo Ho milovat, zvýšení hodnoty práce, povýšení citu, protagonismus v dějinách jako stvoření Božího lidu: to vše jsou důsledky.⁶¹

Proto můžeš být pozorný ke všemu přítomnému a přístupný tomu, co přichází z Tajemství; a ať už to má jakoukoli podobu, v hloubi duše víš, že je to pro tebe dobré. On vlastní dějiny a i my vlastníme přítomnost, a to ve vlastnictví již daném. Důraz je kladen na toto přičestí: daném. Kristus mi umožňuje vlastnit přítomnost, protože v přítomnosti je On, a proto tím, že přijímám obsah přítomnosti jako Jeho dar, ji skutečně vlastním (vše se stává posvátným) a mám jistotu pro zítřek, ať už bude jakýkoli.

Ježíš slibuje apoštolům, že budou přítomnou i budoucí realitu vlastnit stejně plně jako On, dokonce že budou konat věci větší než On, až přijmou Ducha svatého, jak uvádí 14. kapitola Janova evangelia: „Amen, amen, pravím vám, že kdo věří ve mne, i on bude činit skutky, které já činím a ještě větší, neboť já jdu k Otci. A o cokoli budete prosit ve jménu mém, učiním to, aby Otec byl oslaven v Synu. Budete-li o něco prosit ve jménu mém, učiním to.“⁶²

V jistotě o Něm se stáváme protagonisty novosti, která do všeho proniká, ale naší nadějí je vždy pouze On. V knize *Je možné takto žít?* otec Giussani cituje epizodu apoštolů z 6. kapitoly Janova evangelia, kdy Ježíš v synagoze v Kafarnau říká, že budou muset jíst jeho tělo a pít jeho krev, a všichni ho opouštějí v domnění, že je to blázen. A tak se zeptá i svých, kteří zůstávají, i když nechápu: „Chcete i vy odejít?“ Petr se stává jejich mluvčím a odpovídá: „Pane, odejdeme-li od tebe, kam půjdeme?“⁶³ A Giussani komentuje: „Na čem spočívala naděje, kterou Petr, Jan a Ondřej vkládali do Ježíše? Ježíš pro ně byl tím, komu říkali ‚ty‘, byl Přítomností: [...] byl to ten, k němuž se rozhodli patřit, kdo založil jejich jistotu pro budoucnost.“⁶⁴ Právě velikost jeho přítomnosti dává jistotu budoucnosti.

Mohl bych vám v této souvislosti vyprávět o své zkušenosti, o tom, jak jsem před třiadvaceti lety odjel do Peru, nebo o svém loňském jmenování biskupem. V obou případech šlo o rozhodnutí, která s sebou přinášela

⁶¹ L. Giussani, *Si può (veramente?) vivere così?*, op. cit., s. 266.

⁶² Jan, 14,12-14.

⁶³ Srov. Jan 6.

⁶⁴ L. Giussani, *Si può vivere così?*, op. cit., s. 186.

„*spálení lodí*“ za sebou – ten obraz je vhodný i proto, že to udělal Hernán Cortés, když přijel do Ameriky, jako slib, že se nevrátí –, protože šlo o to říci ano naprosté změně života – neměl jsem to v plánu, vlastně, abych byl upřímný, až do dne předtím, kdy se mne zeptali, zda jsem ochoten vyrazit, jsem o tom nepřemýšlel –, kterou jsem uvítal a přijal ne proto, že jsem věděl, co se stane, ale proto, že jsem poznal, že tento krok byl a je darem, který přichází od Ježíše, a proto jsem mohl přijmout sázku, riskovat. Víš, komu se svěřuješ, a budoucnost, kterou neznáš a neumíš si ji představit, je cestou, kterou tě On nechává kráčet vstříc plnosti, vstříc určení.

Den před nabídkou odjet do Peru – byl jsem právě farářem v Covercianu (známá čtvrť ve Florencii; mimochodem, když mi arcibiskup řekl: „Posílám tě jako faráře do Coverciana“, skoro jsem se zastyděl, protože první, co mě napadlo, bylo: „Farnost je pět set metrů od stadionu.“) se mi zdálo, že můj život je naplněný a i dobrý. Když se na dívám zpětně, jaký to byl kvalitativní skok ve vědomí Krista, ve vědomí sebe! A jaká milost stonásobného pochopení charismatu, k němuž jsem již patřil (potkal jsem hnutí v šestnácti letech), ale z něhož jsem viděl jen *špičku ledovce* síly novosti a intenzity života, kterou by mi dalo ve velkých dějinách hnutí v Latinské Americe, jež se mnou ještě den předtím nemělo téměř nic společného, snad jen, že jsem zpíval: „Za slunce západu, Belo Horizonte, mé oči na tě nikdy nehleděly.“⁶⁵ Vždycky jsem si myslel, že nemohu žít na místě, odkud není vidět kopule florentské katedrály, tak rád jsem měl své město. A od té doby je to naopak dobrodružství, které je neustálou připomínkou a hnací silou mé víry.

Totéž se událo minulý rok: cítil jsem, že se o mně mluví, ale zároveň jsem byl spokojený v nových podmínkách: byl jsem farářem ve Florencii, krátce předtím jsem opustil některé funkce v diecézi, kterými jsem byl pověřen v předchozích letech (a které mne upřímně řečeno poněkud zatěžovaly), protože můj arcibiskup, kardinál Betori, mi ponechal volné ruce pro nový úkol – kterým byl mi byl svěřen od srpna 2022 – odpovědnost za latinskoamerický region naší Fraternity. Byla to další obrovská výzva. Vzpomínám si, že jsem si s Davidem domluvil schůzku, protože po cestě do Argentiny, kde se naskytl možnost velmi konkrétní církevní služby, napadlo mě, že by možná bylo užitečné odjet a žít tam. Mimochodem, v posledním rozhovoru, který jsem s ním vedl, mi můj arcibiskup řekl:

⁶⁵ R. Ronza, *Rossa sera in Canti*, op. cit., s. 266.

„Pokud můžeš, zůstaň farářem tady...“. Je zřejmé, že to „pokud můžeš, zůstaň“ bylo chápáno jako „pokud chceš, můžeš jít“.

Ale přišel den, pondělí před Vánoce 2022: na mém mobilním telefonu se objevilo číslo z Říma, myslel jsem, že jde o reklamní hovor, a dvakrát jsem telefon vypnul. Potřetí jsem to zvedl a volal apoštolský nuncius! Hledal mě, aby mi oznámil mé jmenování biskupem v San Miniatu. Byl to nový skok, který jsem přijal s plným vědomím, že je to odpovědnost, která mě děsí kvůli mé protivnosti a objektivní nedostatečnosti, ale jak jsem mohl říci ne? I když jsem obyčejné „trdlo“ (jak říkáme ve Florencii), měl jsem důvěru. Na druhou stranu nuncius se mě zeptal: „Co odpovíš papeži?“ Mohl bych papeži odpovědět ne? Stále jsem mu důvěřoval Jemu. Ale *upgrade* v tomto případě nespočívalo v daru svátosti, který je zcela Jeho milostí, ale rozšiřuje se v provokaci – kterou od té doby prožívám každý den – k vědomí, které mám o Kristu, v identifikaci s Ním, k němuž jsem povolán bez možnosti nepochopení.

Mimochodem, můj vztah k Latinské Americe pokračoval, což bylo po jmenování biskupem také nepředstavitelné. Vlastně jsem považoval za samozřejmé, že moje angažmá v Latinské Americe okamžitě skončí. Ale během již naplánovaného rozhovoru, který evidentně nabral jiný obsah, mi Davide řekl: „Proč bys nemohl pokračovat?“ Rozpřáhl jsem ruce a odpověděl: „Musím, se zeptat apoštolského nuncia v Itálii, svého biskupa, kardinála Betoriho, a předsedy Italské biskupské konference, kardinála Zuppiho.“ Nečekaně mi všichni tři – já jsem ještě nebyl vysvěcen na biskupa – řekli, abych pokračoval. Přijal jsem tedy, protože jsem měl zkušenost, že disponibilita přináší stonásobek, což se pak promítlo – tím, že já jsem nemohl do Latinské Ameriky často jezdit – do vedení komunit společně s Fernandem z Argentiny, Stefanií z Ekvádoru a Oliveriem z Mexika a dalšími. Začal nový způsob vedení zkušenosti hnutí díky jejich zvýšené odpovědnosti. Toto komunitární vedení se projevilo např. na shromáždění, které se konalo v březnu v Brazílii za účasti všech zodpovědných osob z Latinské Ameriky a které bylo velkolepé. A k tomuto krásnému kroku nedošlo kvůli nějakému ideologickému projektu, ale díky poslušnosti daným podmínkám. Je to každopádně celoživotní zkušenost (velká milost), která potvrzuje, že vyslovením ano Ježíši, který vládne dějinám, se naplňuje zaslíbení a určení se nám stále více přibližuje.

4. „On jediný je“

Otec Giussani pokračuje: „*Za čtvrté*. Omyl zůstává jako bolest, není to námitka [a cituje slavnou větu z dramatu *Miguel Mañara*]: ‚To vše nikdy neexistovalo: On jediný je.‘ Opravdu, myšlenka, srdce... celá naše schopnost vztahu se téměř nepostřehnutelně soustřeďuje na Krista: Není to takříkajíc nějaká laciná výmluva. ‚On jediný je‘⁶⁶ znamená, že ani hřích už není námitkou. Giussani skutečně říká: ‚On jediný je.‘ Nejenže to není vyloučení mého otce a mé matky, ale je to přijetí, ve vyvýšení Krista, mého otce a mé matky; můj otec a má matka vstupují s ním, v jeho osobě; nejmilovanější člověk vstupuje do jeho osoby, do srdce, do středu jeho osoby,⁶⁷ to znamená, že stávají znamením, cestou. Všechno můžeme znovu najít v jedinečnosti Jeho všeobjímající přítomnosti.

Otec Giussani před námi neskrývá, že tato prožívaná naděje je cestou k vlastnictví obtížného dobra. A toto „*On jediný je*“ Miguela Mañary není pominutím našeho zla, bez odsouzení, našeho zla, které se staví proti Kristu ((naopak, vzpomínáte si na Miguela Mañaru, tak uzavřeného ve výčitkách svědomí za všechno zlo, které spáchal, ve vědomí své vrozené špatnosti, že nedokáže pocítit odpuštění? Nedokáže překonat úzkost kvůli zlu, které spáchal), ale je to příslib, že bolest a lítost nad hříchem jsou úvodem k vděčnosti, díky níž pak dojdeme k objevu, že Kristus je všechno a my můžeme všechno znovu nalézt v jedinečnosti Jeho všeobjímající přítomnosti.

Hřích zůstává a bolí, ale i on se stává voláním k Jeho nekonečnému Milosrdenství.

To, připomíná otec Giussani, předpokládá trpělivost. „Ve své trpělivosti získáte svůj život,“ říká Ježíš v Lukášově evangeliu.⁶⁸ A trpělivost popisuje takto: „Trpělivost je schopnost snášet vše s rozumnou odvahou, nic nepopírat, na nic nezapomínat a – pozor! – nic neodmítat.“⁶⁹ A je to trpělivost setrávat na cestě, kterou nám dává Kristus, ve společnosti, která nám ho zpřítomňuje: „Zůstaňte ve mně.“⁷⁰ Trpělivost je toto přilnutí k němu, návrat k Němu po chybě, prosba o odpuštění a opětovné vykročení za Ním.

⁶⁶ Srov. O. V. Miłosz, *Miguel Mañara*, Rizzoli 2000, s. 63.

⁶⁷ L. Giussani, *Si può (veramente?) vivere così?*, op. cit., ss. 266-267.

⁶⁸ Srov. Lk 21,19.

⁶⁹ L. Giussani, *Si può (veramente?) vivere così?*, op. cit., s. 267.

⁷⁰ Jan 15,4.

Přilnutí ke znamením Jeho přítomnosti, která nás proměňuje, častá zpo-
věď, v níž přijímáme Jeho odpuštění, mše svatá, v níž nám dává sám sebe.

„Zůstaňte ve mně.“ Zůstává únava, hřích, zrada, ty však ztrácejí schop-
nost ponižovat, uzemňovat, vzdalovat se od Krista. Stále padáme, stále od-
padáme, stále si namlouváme, že to, co si představujeme, co si myslíme,
naplňuje touhu srdce. Hřích zůstává hříchem, ale slouží k tomu, abychom
znovu vzhledli k Němu, volali k Němu, vrátili se k Němu. Naděje má ta-
jemství, a je to právě tajemství Otce, jeho milosrdenství, jeho odpuštění,
které nás činí znovuzrozenými. Poslouchejte, jakými krásnými slovy to vy-
jadřuje Péguy: „Člověk se diví, říká si: Ale jak se to děje / že ten pramen
naděje věčně teče, / že věčně vyvěrá, že věčně tryská. [...] Musí v tom
být tajemství. / Nějaké tajemství. [...] / ‚Dobří lidé, říká Bůh, není třeba
mnoho.‘ / Její tajemství není složité. / A její tajemství není obtížné. [...] /
Ale správně ze špatných vod dělá své prameny čisté vody. / A proto jí
nikdy žádá nechybí. / Ale i proto je ona Nadějí. [...] Nová voda s vodou
použitou. / Prameny se starou vodou. / Svěží duše se starými dušemi. [...] /
Jak to dokáže, jak to dělá, / to je, děti, moje tajemství. / Neboť já jsem
její Otec.“⁷¹

A otec Giussani zmíněný text komentuje takto: „Obnovení naděje po
jedné z našich chyb je tak velkým gestem, že je básník Péguy nazývá ‚tajem-
stvím naděje‘, protože odpuštění zla je právem tajemstvím. ‚Tajemné mys-
térium naděje, které z vod špatných dělá vodu čistou a ze starých duší dělá
duše svěží‘: to je znovuzrození. Křest je principem tohoto znovuzrození,
principem, který působí sto let, pokud člověk žije sto let, 103 let, pokud
člověk žije 103 let, který působí 1 299krát, pokud člověk spáchal 1 299
hříchů, a který působí 10 003krát, pokud člověk spáchal 10 003 hříchů.“⁷²
Jeho milosrdenství, velká milost.

5. Dům naděje

Tato milost, tato očištěná voda, toto znovuzrození naděje má své místo,
svůj dům, své živé společenství, v němž vzkvétá, jak zpívá Claudio Chieffo
v písni *Dům granátového jablka*.⁷³

⁷¹ C. Péguy, *I Misteri*, op. cit., ss. 254-255.

⁷² L. Giussani, *Si può vivere così?*, op. cit. s. 173.

⁷³ C. Chieffo, „Canzone del melograno“, in P. Scaglione, *La mia voce e le Tue parole*, Ares, Milano 2006, s. 268.

Otec Giussani je popisuje těmito slovy: „*Za páté*. Místem této události je církevní společenství; církevní znamená lidi, kteří se scházejí kvůli tomuto: kvůli Kristu. Naše společenství je pouze přátelství. Naše společenství je pouze přátelství a s přáním, abychom se stali stále většími přáteli, se pojďme najít!“⁷⁴ Takto zakončil otec Giussani shrnutí v knize *Lze (opravdu?!) takto žít?*, ale my si ještě musíme něco říci, než půjdeme a najíme se.

Církev je tím místem, kde se neustále ožívuje naděje, místem, které Ježíš stvořil, aby nás znovu a znovu pozvedal na náročné cestě k určení, místem, kde se na nás dívá pohledem Boha, který se námi *kochá*, dříve než existujeme. Je to místo, kde nás miluje v naší slabosti a ve kterém nás znovu staví na nohy milost svátostí a každodenní společnost „oblaku svědků“⁷⁵, jímž nás obklopuje. V církvi, v našem společenství, které naše ubohé a hříšné lidství tvoří díky Jeho milosti, je Přítomnost Boží, která nás vykupuje ze zla a smrti.

Na naše přátelství se proto musíme dívat jako na něco *posvátného*, co Kristus chce použít, aby všem ukázal svou tvář. Tak se na to dívá i papež, který nám ve svém dopise z 30. ledna loňského roku napsal: „Jsem vděčný Pánu za vitalitu, kterou hnutí neustále prokazuje ve svém evangelizačním a charitativním díle vůči mužům a ženám dneška.“ Papež nám také řekl, že tato vitalita potřebuje naši jednotu, kterou nazval „strážkyní plodnosti charismatu.“⁷⁶ Jednota je darem, protože Jiný z nás učinil jedno. On z nás učinil jedno. V knize *Proč církev* se otec Giussani uvádí tři texty svatého Pavla⁷⁷, které bych rád citoval: „Vy všichni jste přece skrze víru syny Božími v Kristu Ježíši. Neboť vy všichni, kteří jste byli pokřtěni v Krista, také jste Krista oblékli. Není už rozdíl, mezi židem a pohanem, otrokem a svobodným, mužem a ženou. Vy všichni jste jedno v Kristu Ježíši. Jste-li Kristovi, jste potomstvo Abrahámovo a dědicové toho, co Bůh zaslíbil.“⁷⁸ „Potom už není Řek a žid, obřezaný a neobřezaný, barbar, Skyth, otrok

⁷⁴ L. Giussani, *Si può (veramente?) vivere così?*, op. cit., s. 267

⁷⁵ Srov. M. G. Lepori, *Gli occhi fissi su Gesù, origine e compimento della fede, Esercizi della Fraternità di Comunione e Liberazione*, Rimini 2023, ss. 27-31.

⁷⁶ „Zvláště mi leží na srdci, abych vám a všem věřícím doporučil, abyste pečovali o jednotu mezi vámi: jediné ona totiž bude schopna v následování pastýřů církve být časem strážkyní plodnosti charismatu, které Duch svatý dal otcí Giussanimu.“ Srov. František, *Lettera a Davide Prosperi*, 30. ledna 2024, in *Tracce* n. 3/2024, s. 1.

⁷⁷ Srov. L. Giussani, *Proč církev*, op. cit., ss. 98-99

⁷⁸ Gal 3, 26-29.

a svobodný – ale všechno a ve všem Kristus.⁷⁹ „Neboť my všichni, ať Židé či Řekové, ať otroci či svobodní, byli jsme jedním Duchem pokřtěni v jedno tělo a všichni jsme byli napojeni týmž Duchem.“⁸⁰

Naše jednota ve velké jednotě církve je cestou, je jako koryto řeky, která vede k určení, k ústí, ke Kristu, který naplňuje očekávání, naději. Proud nového života, který k nám skrze otce Giussaniho dorazil a který nás z čisté milosti Páně formuje, je konkrétním místem, *domovem naděje*. A v církvi, v hnutí, jsou domy, příbytky. Domy *Memores Domini*, domy našich rodin, domy, kterými jsou naše skupiny Fraternity, povoláné k tomu, aby byly odrazem jediné církve, ve svátostném smyslu: tak jako každá posvěcená hostie nese téhož Ježíše, tak jsme spolu, abychom rozpoznávali Jeho přítomnost mezi námi a pomáhali ji následovat, abychom zůstávali připoutáni ke zdroji, abychom proudili v řečišti této jednoty darované, ale také hledané a vyprošované.

Otec Giussani v knize *Proč církev* mluví o propojení univerzální církve a konkrétní komunity, v níž se člověk setkává s vírou a žije ji: „Naučit se, co to je celá církev, tedy znamená jít do hloubky konkrétní církevní zkušenosti, se kterou se člověk setkal, pokud tato zkušenost má rysy pravé církve. Proto poslušnost celé církvi, závislost na ní, spojení s ní, uznání ostatních faktorů přítomných v prostředí křesťanského života, to jsou aspekty, které určují hodnotu společného setkávání. V opačném případě by důvodem, pro který je vlastnímu setkávání přisuzována určitá hodnota, nebylo tajemství Ježíše Krista, ale něco jiného, co jeho obsah redukuje. Na druhé straně se celá církev může projevovat pouze v provizorní podobě, v určitém místě, v určitém prostředí. Jak jinak by mohl být Ježíš Kristus hlásán v určitém prostředí, ne-li prostřednictvím skupiny křesťanů vědomých si autentického přináležení ke stejné církvi? Bez nich jako by celá církev daném prostředí neexistovala, místí církve má hodnotu, pokud je ztělesněním celé církve, která by bez ní v historickém kontextu nemohla existovat.“⁸¹

V tomto propojení převládá u každého člena jako konkrétní postoj láska k jednotě, která je živena následujícími prvky: poslušností vůči pastýřům, říká papež, a spoluprací „s dostupností a loajalitou vůči těm, kdo jsou povoláni k vedení hnutí. Pouze tato poslušnost, neustále znovuobje-

⁷⁹ Kol 3, 11.

⁸⁰ 1 Kor 12,13.

⁸¹ L. Giussani, *Proč církev*, op. cit., s. 144.

vovaná a živená, může mezi vámi zajistit stále bohatší zkušenost křesťanského života a obnovu vaší přítomnosti ve světě pro dobro celé církve.⁸²

Otec Giussani vypráví, že hnutí začalo, když začala jednota s těmi chlapci, které potkal na cestě ze školy a které začal následovat. Ne oni, ale jednota s nimi. Tedy Ten, kdo se v něm projevoval. „Hnutí bylo zdrojem všeho, protože vyžadovalo, abych k němu patřil. To znamená, že když jsem hnutí začínal, prvním ve hře jsem byl já. A tak když jsem se po první hodině školy, po prvním dni vyučování na lyceu Berchet, se na ulici střetl s prvními třemi chlapci, šel jsem domů celý ustaraný: s jakou odpovědností, s jakým sebevědomím, s jakým sebezapojením musím reagovat a odpovídat na to, co jsem začal vnímat tím, že jsem s nimi mluvím! Pochopil jsem, že se s nimi druhý den nemohu znovu setkat, aniž bych zaujal stanovisko k tomuto rozšíření otázky: patřil jsem k těm třem chlapcům; tedy nepatřil jsem k nim, ale k jednotě s nimi. Něco se stalo.“⁸³

Následování v prosbě o Krista je cesta. To nás nabíjí onou *naivní odvahou*, která nás činí silnými ve svědectví a zároveň nenáročnými, schopnými přijmout každý náznak pravdy u každého člověka, kterého potkáme, aby On, Ježíš, byl poznán a milován a mohl spasit nás i svět. Jsme povoláni, řekl by znovu Péguy, „živit [...] / svým tělem a krví, / svým srdcem, / tělesná Slova, / Slova věčná, časně, tělesně vyslovená [...] udržovat při životě v čase / ta vyřčená slova živá v čase.“⁸⁴

„Naděje jsi pramen živý“: Maria a církve.

Na závěr bych rád zdůraznil analogii – zdůrazňovanou veškerou tradicí – mezi církví a Pannou Marií, a to především tím, co říká Péguy o Panně Marii. Fabrice Hadjadj nám k tomu v rozhovoru, který redigoval náš Rafael Gerez na setkání *Encuentro Madrid* v roce 2021, dává klíč k interpretaci:

„Z teologického hlediska je naděje jistě ctností, která se rodí, když se skloubí víra a láska, když se skloubí nebe a země, hříšník a světec, tělo a čistota. Proto Péguy za každou svou úvahou o naději splétá nádhernou meditaci o Panně Marii, tělesné a čisté. V tom vskutku spočívá obtíž. Je velmi

⁸² František, „Lettera a Davide Prosperì“, op. cit., s. 1.

⁸³ L. Giussani, *Appartenenza alla dimora come movimento verso l'unità della vita*. Inserto in *Litterae Communionis-Tracce*, 1/1997, s. III. Jedná se o velmi zajímavý text, ve kterém otec Giussani vypráví, jak se v něm zrodilo hnutí.

⁸⁴ C. Péguy, *I misteri*, op. cit., s. 211.

snadné být pouze v nebi nebo pouze na zemi. Obtížné je však být v obou pólech; a obrátit se k nebi, aniž bychom utíkali od země, jinak bychom se ocitli v náboženství, které se stává opiem lidu. Ale nebýt ani jen na zemi, abychom například ve jménu uskutečnění prosté lidské spravedlnosti nedospěli k tomu, že všechno zničíme, všechno vytrháme, dobrou pšenici i koukol; je třeba ponechat prostor pro poslední soud.⁸⁵

Co ale tedy Péguy píše: „Všem tvorům něco chybí. [...] / Těm tělesným chybí právě to, aby byli čistí. / Ale těm, kteří jsou čistí, chybí právě to, aby byli tělesní. / A jí naopak nechybí nic. / Krom toho, aby byla vpravdě Bohem samotným. / (Ale to je v řádu věcí.) // Neboť tím, že je tělesná, je čistá. / Ale tím, že je čistá, je také tělesná.“⁸⁶

Péguy v této paradoxní jednotě vidí Mariin úkol jako „jistotu naší naděje“. Platí-li však analogie Maria-Církve, je touto jistotou i církev i naše komunita v paradoxní koexistenci čistoty a tělesnosti. Stejně jako socha *Navštívení Panny Marie u Alžběty*, kterou vytvořil Luca della Robbia v roce 1445, první známá glazovaná terakotová socha. Starší žena se vrhá k nohám Marie, která je tak, téměř jako dítě, protože je plná milosti, milosti, která ji již naplňuje; Kristova přítomnost se projevuje v tomto mládí, dětském a zároveň zralém, plném vědomí Tajemství a krásném: ona je dětskou nadějí. Plná milosti: je to přesně obraz toho, co je církev, čím jsme my, naše hnutí. Giussani se takto modlil v památném krátkém poselství (jednom z posledních) u příležitosti pouti do Loreta k 50. výročí hnutí. „Ó, Panno Maria, ty jsi jistota naší naděje!“ To je nejdůležitější věta pro celé dějiny církve; je v ní obsaženo celé křesťanství. „Ty jsi jistota naší naděje“ naznačuje rozkvět věcí. Bez Panny Marie bychom si nemohli být jisti budoucností, protože jistota budoucnosti nám přichází od Krista: Tajemství Boha, který se stal člověkem. [...] Modlitba ke Kristu se tak pro nás stále více ztotožňuje s modlitbou k Panně Marii.⁸⁷

A nakonec pozdrav, který otec Giussani adresoval účastníkům Meetingu v Rimini v roce 2002, v posledních letech svého života, kdy při každé

⁸⁵ L. Giussani (edit.) *Fabrice Hadjadj. Una vida en clave de esperanza. Entrevista a cargo de Rafael Gerez Kraemer*, Madrid 2021, s. 65 (překlad autor).

⁸⁶ C. Péguy, *I misteri*, op. cit., s. 200.

⁸⁷ L. Giussani, „Pellegrinaggio a Loreto, 16 ottobre 2004. Nel cinquantesimo anniversario della nascita di Comunione e Liberazione“, *Tracce*, č. 10/2004.

příležitosti takto mluvil o Marii.⁸⁸ „Naděje jsi pramen živý: naděje je jediná stanice, kde se na chvíli zastaví velký vlak věčnosti. Jsi živý pramen naděje. Bez naděje vskutku není možné žít. (...) Kéž je tento živý pramen naděje každé ráno, každé ráno tím nejpalcivějším a nejvytrvalejším smyslem bezprostředního života, jaký může být. Buďme pro to přáteli. Zůstaňme přáteli; jak zůstaneme přáteli? (...) Ty jsi živý pramen naděje. Přeji si, abychom byli souputníky, abychom cítili, že jsme přáteli do hloubi srdce, i když se přímo neznáme. Známe se nepřímou, ale o to víc, než kdyby to bylo přímo. Pramenu živý, panenská Matko, pevná hranice věčného úradku. To je věc! Říkat to po sedmdesáti letech je opravdu působivé. Je zřejmé, že na světě není nic bezpečného než toto. Zdravím a omlouvám se za svou troufalost.“⁸⁹ I já za tu mou!

Regina coeli

---

⁸⁸ Připomínáme, jak chtěl do vydání knihy *Proč církev* z roku 2003 přidat závěrečnou kapitolu o Marii jako původu a vzoru církve a našeho společenství: „Panna Maria nás uvádí do tajemství, to znamená do smyslu našich dnů, do smyslu plynutí času; její pohled nás vede na naší cestě, její příklad nás vychovává, její postava tvoří návrh našeho záměru. Jako štedrá matka pro nás generuje velkou Přítomnost Krista. Tato Přítomnost, která se rodí z těla Panny Marie, nás utěšuje, odpouští nám, konejší, živí, obohacuje, povzbuzuje. Proto ji každý den prosíme, aby nás učinila účastníky své svobody, své disponibility, své cesty.“ Srov. L. Giussani, *Proč církev*, op. cit., s. 307-310.

⁸⁹ L. Giussani, „Fontana vivace“, *Tracce*, č. 8/2002, ss. 2-3.

Sobota 13. dubna, odpoledne

Wolfgang Amadeus Mozart

Klavírní koncert c moll č. 24, K 491

Klavír, Clara Haskil

Orchestre des Concerts Lamoureux – Igor Markevič

„Spirto Gentil“ č. 32, (Philips) Universal

■ DRUHÁ PŘEDNÁŠKA

Giovanni Paccosi

Radost chudého

I dnes odpoledne se vrátíme k textu otce Giussaniho *Přináší naději*, ze kterého jsme vícekrát citovali dnes dopoledne. Závěrečná část má název: „Vznešené v každodenním životě.“

„Každý, kdo má účast na společenství církve [tedy na místě, kde se Kristus zpřítomňuje, čímž umožňuje naši naději] a prožívá její liturgii, zakouší dvě konkrétní zkušenosti: *jistotu a pracovitost*. Jistotu hluboce pokornou, protože její základ není ve mně, nýbrž v Někom, skrze nějž je vše uskutečnitelné. „In spem contra spem. Spes autem non confundit“ [Doufat proti naději. Naděje pak nezklame]. Pracovitost, která se neomezuje na určitý čas a neztotožňuje se pouze s konkrétními podniky, ale která investuje každý okamžik a vykupuje v užitečnosti ušlechtilého úkolu každou krátkou míru gesta. Pracovitost, která si uvědomuje vznešenost ve zdánlivě banalitě. nejobyčejnějšího života.“ Na tomto místě se nachází krásná věta: „Copak vznešené nemůže být každodenní, jako je víno a voda?“⁹⁰

Jak vzrušující vyhlídka, která nás přivádí zpět ke všemu, o čem jsme dnes ráno meditovali, k jistotě, která se promítá do budoucnosti právě na základě této důvěrné blízkosti ke *vznešenému*, k přítomnosti Tajemství, které proniká do obyčejných věcí a činí z nich znamení vznešeného, dává jim *posvátnou* hodnotu. Otec Giussani uzavírá článek připomínkou nutnosti výchovy k naději: „Na této zemi člověk nepatří Kristu jinak než v na-

⁹⁰ L. Giussani, *Porta la speranza*, op. cit., ss. 161-162.

ději. Proto ve výchově k naději člověk proniká do zkušenosti vykoupení.⁹¹ Jak ale k naději vychovávat?

Než přejdu k odpovědi, dovolím si drobnou vsuvku. Poté, co jsem zmínil téma dnešního odpoledne, mi někdo připomněl, jak nás otec Giussani v knize *Ježíšova přitažlivost* vyzývá, abychom měli na paměti dvě věci.⁹² Na jedné straně úžas nad přitažlivostí reality, věcí, která uvádí do pohybu naši touhu. Na straně druhé, oběť nutnou k výchově naší naděje. Oběť ve smyslu, jak jsme o tom mluvili dnes ráno, učinit vše *posvátným*, uznat znamení toho, co přitahuje více než věc sama. Říkal jsem dnes dopoledne, pomyslete, jaký pohled může mít ten, kdo vidí všechny věci, všechny vztahy, všechny lidi jako posvátné, protože je uznává jako místo, kde se zjevuje Tajemství.

Jak tedy vychovávat k naději? Vraťme se ke knize „*Je možné žít takto?*“, abychom zjistili, jak se může stát vědomím okamžiku, stejně důvěrně známým jako chléb a víno.

Pocit, který se rodí v člověku, jenž žije v naději, je *důvěra*, ale, jak říká otec Giussani, existuje přechod, překážka, kterou je třeba překonat, abychom žili v této přítomné blízkosti plné důvěry v budoucnost. „Na cestě od naděje k důvěře se může objevit překážka, která spočívá v přisuzování jistoty budoucnosti určitým věcem, které už máme: např. peníze, vlasy, zlaté brýle, přátelství, ochrana dospělých, schopnost zpívat, svaly... ve všech možných variantách a počtech. Co může stát v cestě důvěře? [...] Něco, co máme, v co vkládáme důvěru; něco, co už vlastníme. Ale pak se jedná o to nevlastnit, alespoň v tomto smyslu, a ctnost, která se zabývá nevlastněním, je ctnost chudoby.“⁹³

Je možné, aby otec Giussani při řešení tak zásadní a kontroverzní otázky, jakou je *chudoba*, uváděl tak minimální, téměř směšné skutečnosti, které jsou překážkou živé důvěry? Může být překážkou *naděje* a s ní spojeného životního pocitu, *důvěry*, lpění na vlasech, na zlatých brýlích, na schopnosti zpívat? Přesto právě tyto příklady uvádí. Jsou to zdánlivě směšné věci, z nichž se skládá náš každodenní život. Je až děsivé pomyslet na to, k čemu všemu se dokážeme upnout, jak dokážeme vložit svou jistotu do vlastnictví určitých současných věcí, abychom hleděli do budoucnosti, a ne do jistoty

⁹¹ *Tamtéž*, s. 162.

⁹² Srov. L. Giussani, *L'attrattiva Gesù*, BUR, Milano 1999, ss. 34-37.

⁹³ L. Giussani, *Si può vivere così?*, op. cit., ss. 255-256.

Jeho přítomnosti. Vkládání naší jistoty do „jistého“ současného vlastnictví je tak námitkou proti naději: „Jisté“ znamená námi stanovené, námi naplánované, vybrané z toho, co je pro nás pohodlné, vybrané z toho, co nás nejvíce přesvědčuje, vybrané z toho, co nám nejvíc přináší bohatství, a tím i ekonomickou jistotu.“⁹⁴ Naděje jako jistota pro budoucnost pochází z vlastnictví Krista nyní. Víra mi dává poznat Krista přítomného nyní, a proto mám jistotu ohledně budoucnosti. Překážkou je naopak vkládání jistoty do určitého vlastnictví, do vlastnictví určité věci. Máme to či ono, a pak máme jistotu, a pro budoucnost podobně chceme to či ono, a naděje se redukuje na to všechno. Zde se setkáváme s něčím, kde není *et-et*, ale *aut-aut*. Dobře si pamatujeme na Ježíše, když mluví o alternativě mezi službou Bohu nebo mamonu.⁹⁵ Také proto, dodává otec Giussani, cokoli jiného než víra, které svěříte svou jistotu, nepřetrvá, čas to odnese.

Chtěl bych zde učinit *poznámku*, která se týká způsobu, jakým můžeme tímto svévolným způsobem redukovat i naši přínaležitost k církvi a charismatu. Svou jistotu do budoucna totiž můžeme svěřit i obrazu naší společnosti, který jsme si sami vytvořili, vlastní interpretaci toho, s čím jsme se setkali, a ne objektivní přítomnosti Krista v konkrétní historii charismatu, jak k nám nyní dospívá, reálné cestě, kterou nám církev potvrzuje jako jistou přítomnost Krista. A tak tento příběh posuzujeme podle „vlasů, zlatých brýlí, schopnosti zpívat“ nebo podle toho, zda určité věci cítíme, zda cítíme instinktivní sympatie či nikoli. Místo toho, abychom vlastnili něco, co je nám neustále dáváno, co dostáváme, co nám není vydáno na milost a nemilost, chceme něco, co držíme a ovládáme, „věc jistou“, takovou, jakou chceme my. Podmínkou pro únik z vydírání těmito redukcemi víry a naděje je chudoba.

Od tohoto přístupu *zvnějšku*, od uvažování o chudobě jako o podmínce pro to, abychom nebyli redukováni na míru věcí, na které spoléháme, přechází Giussani k nastínění základu její hodnoty. „Na čem tedy chudoba zakládá svou hodnotu? Na jistotě, že je to Bůh, kdo naplňuje; Kristus naplňuje touhu, která je tvým zrozením: ‚Ten, který v tobě začal toto dobré dílo, ho zítra dokončí v den Kristův.‘“⁹⁶

Jistota, že On splní slib, tě osvobozuje od věcí: to je vrcholný plod chudoby: *svoboda*. „Nejsi otrokem ničeho, nejsi k ničemu připoután [...]: jsi

⁹⁴ *Tamtéž*, s. 257.

⁹⁵ Srov. Lk 16.13.

⁹⁶ L. Giussani, *Si può vivere così?*, op. cit., s. 258.

svobodný. [...] Nejsi otrokem toho, co používáš, neboť jsi otrokem *pouze* Toho, který ti dává jistotu tvého štěstí.⁹⁷

Davide včera večer citoval epizodu o bohatém mladíkovi, že? V dramatu, kdy se musel rozhodnout, k čemu jeho srdce skutečně přilnulo, se ocitáme tak trochu i my.

Davide včera večer citoval epizodu o bohatém mladíkovi, že? V dramatu, kdy se musel rozhodnout, k čemu jeho srdce skutečně přilnulo, se ocitáme tak trochu i my. A přesto právě uznání, že jen Kristus je zdrojem této jistoty, nás osvobozuje. Kolik nás ale tato chudoba stojí! Jak se ji snažíme vymýtit tím, že ji relativizujeme, že se necháváme zotročit svým lpěním na věcech, a tak – jak se to stává vždy, když si připustíme i sebemenší odstup od toho, co je nám nabízeno – přicházíme o to nejlepší.

V knize měsíce, kterou hnutí navrhlo loni v únoru, v Chestertonově velmi originálním životopise svatého Františka⁹⁸, autor popisuje Františkovu chudobu paradoxními – jak je u něho obvyklé –, ale velmi účinnými výrazy.

Tento popis uvádí definicí, kdy František o sobě mluví jako o „Božím šaškovi“. A říká, že obrácení perspektivy, s nímž se František v určitém okamžiku začal dívat na svět, by se dalo přirovnat k tomu, jak ho vidí akrobat chodící po ruce. „Každou scénu, stejně jako každou krajinu,“ říká Chesterton, „lze vidět jasněji a osvěživěji, pozorujeme-li ji vzhůru nohama.“⁹⁹ A tajemný obrat, k němuž došlo ve Františkově životě, když přijal chudobu za svou nevěstu, lze skutečně popsat tímto obrazem světa viděného vzhůru nohama. Podívejme se, co to znamená, protože možná obraz akrobata nás nechává poněkud zmatené: „Kdyby totiž člověk, viděl svět vzhůru nohama, se všemi stromy a věžemi vzhůru nohama, jako by se odrážely v kaluži, mohlo by to v něm vyvolat důraz na myšlenku ‚závislosti‘. Existuje totiž latinská etymologie, která zdůrazňuje, že slovo ‚závislý‘ znamená ‚zavěšený‘. [...] Jde o to, že zatímco běžnému oku by velká velikost hradeb, mohutné základy věží, vysoká citadela mohly činit město bezpečnějším a pevnějším, v okamžiku, kdy obraz obrátíme vzhůru nohama, se město jeví jako odzbrojené a bezbranné. [...] Spíše, než aby byl prostě pyšný na nezdolnost svého města, byl by vděčný všemohoucímu Bohu, že ho nene-

⁹⁷ *Tamtéž*, s. 259.

⁹⁸ G.K. Chesterton, *Francesco d'Assisi raccontato alle donne e agli uomini di poca fede che lo hanno in simpatia*, TS Edizioni 2023 (č. František z Assisi, Karmelitánské nakladatelství 2017).

⁹⁹ *Tamtéž*, s. 88.

chal padnout; a děkoval by Bohu, že neodmítl celý vesmír jako obrovský krystal, který se má roztržít na tisíce padajících hvězd. Možná, že takto viděl svět i svatý Petr, když byl ukřižován hlavou dolů.¹⁰⁰

Vidět, jak vše závisí na lásce Toho, kdo nám ji dal a dává. Chudoba tedy znamená stavět se ke všemu tak, že to přijímáme s vděčností a bez nároku na odměnu. Dnes dopoledne jsme si řekli, že vše má hodnotu jen jako dar a znamená jediného nezbytného, Krista. Chestertonův obraz je nádherný: člověk si uvědomuje, že celá realita – včetně nás všech – v tuto chvíli vychází z Boha, který ji vytváří, je na Něm zavěšena. Na následujících stránkách Chesterton tyto úvahy rozvíjí a objasňuje, že pohled „mystika“ vidí věci v jejich vycházení z Boha, zatímco Bůh je získává z bytí.

„Ten, kdo viděl celý svět zavěšený ve vzduchu z Boží milosti, viděl pravdu; mohli bychom říci, syrovou pravdu. Ten, kdo viděl své město vzhůru nohama, ho vlastně viděl z jeho správné strany.“¹⁰¹

Chesterton tak odhaluje a nám ukazuje kořeny františkánské *radosti*, což je také charakteristika, kterou otec Giussani zdůrazňuje jako plod prožívané chudoby: „Mohlo by se zdát paradoxní, že člověk s radostí zjišťuje, že je zadlužený. [...] Nekonečný věřitel [Bůh] v tomto případě vlastně sdílí radost nekonečného dlužníka, protože jsou si navzájem dlužníky i věřiteli. Jinými slovy, dluh a závislost se stávají radostí, když člověk pobývá v přítomnosti nezkalené lásky.“¹⁰²

Františkova radost pramení z vědomí, že všechno je milost, dar, který pochází z nezkalené lásky Boha, jemuž se bez váhání svěruje. Otec Giussani k tomu poznamenává: „Ze svobody od věcí, kterou s sebou chudoba přináší, pramení pocit, který nemá nikdo jiný než chudý, tedy ten, kdo nespojuje naději svého života s určitými věcmi, které si sám vybral. [...] Z této svobody od věcí, která pramení z jistoty, že Bůh vše naplňuje, pramení další vlastnost chudé duše, kterou je radost, jejímž znamením v dějinách křesťanství je postava svatého Františka.“¹⁰³

Nemít nic, co by musel bránit, a v okamžiku dostávat všechno v jistotě Krista, to činí člověka šťastným. „Z víry pramení naděje, v naději je radost, protože radost si nelze zasloužit a žít jinak než v jistotě budoucnosti.“¹⁰⁴

¹⁰⁰ *Tamtéž*, ss. 92-93.

¹⁰¹ *Tamtéž*, ss. 96-97.

¹⁰² *Tamtéž*, s. 99.

¹⁰³ L. Giussani, *Si può vivere così?*, op. cit., ss. 216-217.

¹⁰⁴ *Tamtéž*, s. 217.

Radost, protože i když si uvědomuji, že všechno je dar – a bez tohoto vědomí by zůstala jen nesourodost všeho –, jsem si jist, že budoucnost je dobrá, že *to nejlepší teprve má přijít*, protože to bude způsob, jakým Bůh odpoví na touhu a očekávání, které mě utvářejí, v nepředvídatelných a stále nových podobách, a jsem si jist, že bez obav z nevyhnutelné oběti se stává podmínkou ještě jasnějšího vědomí, že jen Bůh stačí. „*Quid animo satis?*“

„Jak popisuji v prvním svazku Školy komunity, četl jsem knihu o františkánství, kde každá kapitola začínala rubrikou. V jedné z těch rubrik na začátku bylo Q – ‚Quando‘, kapitola začínala takto – to Q mělo čárku ve tvaru malého ptáčka a uvnitř byla silueta svatého Františka před vycházejícím sluncem: symbol citlivosti našeho lidu, naší rasy, vůči nejkrásnější součásti přírody: to je radost. A to Q uvádělo u nohou svatého Františka větu: ‚*Quid animo satis?*‘, co stačí duši? Ve skutečnosti je výrazem radosti právě tato otázka – ‚Co stačí duši?‘ - protože vztah svatého Františka k nejkrásnějšímu fenoménu přírody byl věčnou perspektivou, perspektivou věčného, znamením věčného. V pravé lásce je tedy radost, stejně jako v ní chybí vlastnictví. Ne nadarmo bychom řekli, když mluvíme o panenství, že je to chudoba v krajní míře, a proto se při zasvěcení Bohu v panenství musí dávat i peníze, protože bez chudoby není čistoty odevzdání. [Někdo mi říkal, že nejpozoruhodnější na našich *Memores Domini* ve Spojených státech není ani tak to, že žijí panenství, ale že dávají dohromady své peníze. V Americe se zdá nemožné, že by se to mohlo stát; a možná i v našich rodinách se to leckdy zdá nemožné]. V láskyplném, citovém vztahu je to vyhlídka na věčnost, která jej činí šťastným, a když jej činí šťastným, osvobozuje jej od vnějších podmínek: čím více je v něm této odpoutanosti, tím je šťastnější. Tím se nevyčerpává pozorování a popis všech okamžiků: může nastat počáteční období větší spokojenosti, ale to je spokojenost, ne radost; radost, ta přetrvává.“¹⁰⁵

Třetí charakteristikou člověka, který žije v chudobě, ve svobodě, je to, že nic nepostrádá, nic mu nechybí. „*Chudý je ten, kdo si je jistý určitými velkými věcmi*“, a proto mu nic nechybí, ba co má, má jen proto, aby to mohl dávat. Otec Giussani jde tak daleko, že říká: „Potvrzování Jiného jako smyslu sebe sama neznamena dávat pět set lir do společného fondu, ale dávat všechno, celé své já do společného fondu,“¹⁰⁶ tedy do ‚velké Přítomnosti‘,

¹⁰⁵ *Tamtéž*, ss. 264-265.

¹⁰⁶ *Tamtéž*, s. 265.

„umožní velké budování tvého vztahu k ženě nebo muži; jistotu určitých velkých věcí, která umožní architekturu tvého zásahu do společnosti, která umožní, aby se tvé dílo jevílo tvým očím jako něco krásného a užitečného.“¹⁰⁷ Pokud ne pro toto, pro co stojí za to žít?

Poslední postřeh, kterým Giussani rozvíjí téma chudoby jako podmínky důvěry – životního pocitu, který se rodí z naděje – upřesňuje že chudoba je také podmínkou odstupu nutného k poznání.

Dobře známe příklad z knihy *Náboženský smysl* ohledně odstupu nutném k vidění obrazu, který by se při pohledu příliš zblízka zdál být pouhou změtí skvrn, kdežto při pohledu ze správného odstupu naopak ožívá krásou a harmonií.¹⁰⁸

I zde se Giussani vrací k Františkovi, k oné jeho úchvatné větě. „Po Bohu a nebeské klenbě, Klára.“ Komentuje ji takto: „Těžko si lze představit větší povýšení lásky, než je toto. Ale pomyslete na tu propast, která tam byla, měřeno metricky. Ve skutečnosti nejde o měřítko, ale nakonec o kontextové společenství – objekt, Klára, byl ve Františkových očích zasazen do velkého společenství vesmíru – nejde o měřítko, ale o společenství a v konečném smyslu o lásku, to znamená o sebeobětování, o sebe darování. Je lepší říkat sebeodevzdání, protože to objasňuje myšlenku daru; v darování si člověk vždycky vyhrazuje právo na respekt, na vděčnost, protože daroval, a tím ztrácí všechno; zatímco v sebeodevzdání ne, to je čisté. Čím více člověk miluje, tím více se vzdává sebe sama, potvrzuje pouze druhého.“¹⁰⁹ V odstupu chudoby člověk poznává a miluje.

V chudobě tedy již nejsi připoután k věcem, k lidem pro svou vlastní jistotu, ale pouze s ohledem na jejich určení, tedy na jejich pravdu. „Čím více miluješ, tím se vztah stává lehčím, svobodnějším.“¹¹⁰ Chudoba vás nutí mít, používat věci, jako byste je neměli, jako byste je nepoužívali. Popisem chudoby je úryvek z listu svatého Pavla Korinťanům: „Chci říci, bratři, toto: Lhůta je krátká. Proto ti, kdo mají ženy, ať jsou, jako by je neměli, a kdo pláčou, jako by neplakali, a kdo jsou veselí, jak by nebyli, a kdo kupují, jako by nevlastnili, a kdo užívají věci tohoto světa, jako by neužívali; neboť podoba tohoto světa pomíjí.“¹¹¹

¹⁰⁷ L. Giussani, *Certi di alcune grandi cose (1979-1981)*, BUR, Milano 2007, s. 386

¹⁰⁸ Srov. L. Giussani, *Náboženský smysl*, op. cit., s. 228.

¹⁰⁹ L. Giussani, *Si può vivere così?*, op. cit., s. 225.

¹¹⁰ *Tamtéž*, s. 231.

¹¹¹ 1 Kor, 7,29-31.

Důvěra: zavěšení nad plností

Na tomto místě otec Giussani v knize *Je možné žít takto?* ukazuje pozoruhodný obraz, který nás okamžitě přiměje vzpomenout si na výrazy Chestertonovy, o nichž jsme se zmínili. Zdá se nám, že odříkání v chudobě nás nechává viset nad propastí, aniž bychom byli k něčemu připoutáni, a místo toho: „Chudoba není určena k tomu, aby nás nechala viset v prázdnotě, ale chudoba, která se rodí z naděje, je určena k tomu, aby upevnila, povznesla, zvelebila, aby naplnila celý svět, který naše oči lačně vidí, důvěrou. Důsledek chudoby zrozené z naděje se nazývá důvěra, která je opakem zavěšení nad prázdnotou. Důvěra je opakem zavěšení nad prázdnotou: je to *zavěšení nad plností*.“¹¹²

Přítomnost, kterou jsme objevili ve víře, udržuje život nyní i navždy a my můžeme beze strachu hledět do budoucnosti, která mu byla svěřena (důvěra pochází z *fidere se alicui*, svěřovat se někomu), dokud se nenaplní naše určení.

a. Odevzdanost

Důvěra, pokračuje otec Giussani, je *odevzdaností* podobnou odevzdanosti dítěte v matčině náručí. Jak to popsal Péguy, odevzdanost viděná z Boží strany, tato odevzdanost vlastní naději, je silou člověka: člověk odevzdává sám sebe, a to pohne samotným Bohem. *Dětská naděje*, která získává vše, co chce, jako děti. „Ach, ti jsou čiperní, předstírají, jako že nic, / ti darebáci, / vědí dobře, co dělají, nevinátka, [...] / S jejich nevinným vzezřením. / S tím jejich zdáním, že nic nevědí. / Že nevědí.“¹¹³

Paolo Prosperi v textu *Tajemství všech tajemství. Naděje u Péguyho*, znamená: „Dítě ve svém nevědění ví to, co kdysi věděl i dospělý, ale na co zapomněl. Ví o paradoxní síle čistého očekávání, o tom, že prosba získává energii svého podnětu nikoli z pocitu vlastní zásluhy, ale z holého a syrového spoléhání na nezištnost lásky, která předchází všem zásluhám.“¹¹⁴

Bůh se na nás dívá, „kochá“ se námi jako otec svým dítětem, v našem svěřování se mu, téměř s určitým nárokem, který však není nárokem, protože není živen našimi představami, ale pouze naší důvěrou v něj. Je to jako mazanost dětí, které vědí, že nemají žádnou zásluhu a že se mohou

¹¹² L. Giussani, *Si può vivere così?*, op. cit., s. 232.

¹¹³ C. Péguy, *Misteri*, op. cit, s. 179.

¹¹⁴ P. Prosperi, *Mistero dei misteri. La speranza secondo Péguy*, Scholè 2023, s. 137.

pouze odevzdat. Péguy pokračuje: „Děti jsou nové bytosti. / I ony, zvláště ony, se jako první násilím zmocňují nebe. / *Rapiunt*, unášejí si je pro sebe. / Jak vítaná síla a jaká něha síly. / Jak ochotně otec snáší / Jak rád snáší násilí této síly, / objetí této něhy. / Pokud jde o mne, říká Bůh, neznám na světě nic tak krásného / jako je uličník, který si povídá s dobrým Pánem / vzadu v zahradě. [...] Človíček, který vypráví svá trápení dobrému Pánu / tím nejvážnějším způsobem na světě.“¹¹⁵ „Požehnané dětství. Celé jejich tělíčko, celá jejich osůbka, všechna jejich drobná gesta jsou plná, kapající, přetékáající nadějí. [...] / Vy, děti, napodobujete Ježíše. Ne, nenapodobujete, vy *jste* Ježíšovy děti. V dětství dospíváme k Ježíši.“¹¹⁶ Odevzdanost důvěry je Ježíšův vztah vůči Otcí, a zde chápeme, že být jako děti znamená být dětinský, znamená to odevzdávat se Jemu i tváří v tvář obětem, vášním, bolesti, s „naivní smělostí“, s důvěrou vyjádřenou v žalmu 131, „jako dítě odstavené u své matky“¹¹⁷, aniž bychom předem věděli, co se stane, ale s jistotou, že s Kristem můžeme jít bez obav až na kraj světa. Takovou jistotu museli zakoušet apoštolové, když byli s Ježíšem. Otec Giussani dodává: „Znamením odevzdanosti je, že člověku vyschnou všechny prameny pýchy, přestane být pyšný, už nemůže být pyšný, protože nic není jeho, a když nic není jeho, stává se jeho všechno.“¹¹⁸

b. Všechno mohu v Tom, v němž je má síla¹¹⁹

Tato odevzdanost v důvěře neochabuje ani kvůli zradě, do níž znovu upadáme. „Šimone, miluješ mě?“ Silnější než náš pád je Jeho milosrdenství, pokud se Mu dívám do tváře.

„Nesměřujte křivolakými cestami k dokonalosti, ale dívejte se do Kristovy tváře [...]. Neusilujte o dokonalost, ale dívejte se do Kristovy tváře, dívejte se do tváře toho jediného! Nejjednodušší, nejsnadnější... ale nanejvýš nepohodlné, protože už nemůžeš následovat sám sebe. Štěstí je následovat Jiného. Jistě, dívat se Kristu do tváře a neusilovat o dokonalost znamená, že se člověk dívá Kristu do tváře s opravdovou touhou po dobru,

¹¹⁵ C. Péguy, *I misteri*, op. cit., p. 388.

¹¹⁶ *Tamtéž*, ss. 180-181.

¹¹⁷ Žalm 131: *Nemám, Hospodine, domýšlivé srdce / ani povýšený pobled. / Neženu se za velkými věcmi, / za divy, jež nevystihnou, / nýbrž chovám se klidně a tiše. / Jako odstavené dítě u své matky, / jako odstavené dítě je ve mně má duše. / Čekej, Izraeli, na Hospodina nyní i na věky.*

¹¹⁸ L. Giussani, *Si può vivere così?*, op. cit., s. 235.

¹¹⁹ Srov. Fil 4.13.

s opravdovou touhou po pravdě, s opravdovou touhou po lásce: ‘Opravdu toužím po tobě, ó Pane.’¹²⁰

„Všechno mohu“ ne ve smyslu lhosejnosti, která nás vede k tomu, že si myslíme, že můžeme chybovat, protože stejně nás vždycky přijme zpátky – mimochodem, to by byla jen krátkodobá iluze, protože bychom byli pohlceni lhosejností samotnou –, ale s opravdovou touhou po NĚm, po Jeho odpuštění.

Mezi námi existuje i toto nedorozumění, díky kterému můžeme říkat, že jsme v korytě správné řeky, která mě stejně unáší. Carras řekl: „Jaké štěstí, že jsme potkali Giussaniho!“ Vskutku je to velké štěstí, že jsme potkali Giussaniho, největší naše štěstí, když se ale necháme unášet proudem, aniž bychom se chtěli opravdu skutečně změnit, jako bychom následovali z dálky, bez oné *naivní smělosti* nás to unaví.

Toto riziko se mi ukázalo v Limě v roce 2008, kdy zemřel náš velký přítel, Boží služebník Andrea Aziani. Mnozí asi četli knihu, která byla o něm napsána.¹²¹ Jelikož nám Bůh ukazuje své milosrdenství skrze konkrétní tvář tohoto společenství, my všichni, kteří jsme byli každodenními svědky reálné svatosti, plné milosrdenství a bezprostřednosti nabídky, s nimiž Andrea s námi jednal, jsme se cítili téměř nesení na jeho ramenou, a to i se všemi našimi chybami. Mohli jsme se na něj, nebo spíše při pohledu na něj, na Andreu, vždycky znovu podívat tam, kam se díval on, tedy k hnutí, ke Kristu. Někdy to však byla výmluva, abychom nechtěli převzít odpovědnost za to, že se staneme prostými jako on, odevzdanými Kristu jako on. Takže když zemřel, naše výmluvy nějakým způsobem padly. Cítili jsme se ztraceni. Co teď? Kdo nás vyvede z našich chyb? Ke komu se budeme obracet? Byla to krásná výzva, protože jsme si museli uvědomit, že musíme udělat krok vpřed ne ve schopnostech, ale v prostotě a upřímnosti opravdové důvěry ke konkrétní tváři, ke které Andrea vždy vzhlížel, k charismatu, k církvi, k Ježíši, s tou čistotou a úplností (jako důvěra dětí), kterou jsme místo závidosti mohli začít také prožívat.

Péguy mluví o svobodě a nezištnosti dětí, a ne ustrašených služebníků při našem pohledu na Boha, který se Mu líbí, který se líbí Bohu. Jsou to krásné stránky, protože ukazují lidskou postavu, která rozkvétá z na-

¹²⁰ L. Giussani, *Si può vivere così?*, op. cit., ss. 236-237.

¹²¹ G. Mereghetti - G.C. Peluso, *Andrea Aziani. Febbre di vita*, Itacalibri, Castel Bolognese 2023.

děje vkládané do Krista, z důvěry plné odevzdanosti, z jistoty bez trhlin ohledně naplnění jeho příslibu.

„Může být potěšením být milován otroky? [...] / Když jednou zažijete být milován svobodně,

podřízenost už nemá žádnou chuť. [...] // Stejně jako jejich svoboda je odrazem mé svobody, / tak v nich rád nacházím jistou nezištnost, / která jako by byla odrazem nezištnosti mé milosti. [...] // Líbí se mi, že se v jistém smyslu modlí nejen svobodně, ale jakoby nezištně. / Líbí se mi, že padají na kolena nejen svobodně, ale jakoby nezištně. [...] / Líbí se mi, že milují, říká konečně Bůh, nejen svobodně, ale jakoby nezištně.“¹²²

Je to radost z odevzdání se tato naděje v Něho, ne naděje, že dostaneme podle představy, kterou máme o tom, o co prosíme. Radost svatého Františka, který vidí všechno jako nepřetržitě plynoucí z „plnosti“, kterou je Bůh. Být chtěni a milovaní je neustálé objevování, které činí naše odevzdání se do Boží ruky, jež nás uvádí do života nezištně a svobodně.

c. Z důvěry svátek, ze svátku misie

Být takto milován, chtěn, odpuštěn je svátek, ba už při pohledu na Ježíšovu tvář svátek začíná: „Je to svátek, který definuje každé probuzení, každé ráno, pokaždé, když řekneš ‚Bože‘, pokaždé, když se na něj podíváš a řekneš ‚Bože, odpusť mi‘: je to svátek, děje se svátek; důvěra je takový stav myslí, že z jakéhokoli postavení, v němž se nacházíš, vyvolává svátek [svátek marnotratného syna]. Máš-li důvěru, i ze všech tvých slabostí vychází schopnost vítězit s Tím, který je vaší silou, vychází schopnost vítězit, která je odvahou těch sedmi nebo osmi učedníků, kteří Ho následovali jako první. Bylo jich sedm nebo osm a oni už měli a opakovali si vědomí, že přemohou svět, že jsou novým židovským lidem: tím, který přemůže svět, protože byli s Ním.“¹²³

Z toho se rodí, myslím, Anasovo tušení v písni *Slavnost právě začíná*: slavnost, svátek, je být na břehu Božího moře, to znamená nebýt už páнем sebe sama, ale odevzdat se Jemu, Jeho plánu. „Slavnost právě začíná, / poběž a nezastavuj se, můj příteli. / Je to slavnost konce zla / na břehu Božího moře. (...) / A krok za krokem k moři / vše je snazší a právě začíná. /

¹²² C. Péguy, *I Misteri*, ss. 322-323.327.

¹²³ L. Giussani, *Si può vivere così?*, s. 238.

Necítím žádnou bolest, která by byla moje, / trpím láskou a radostí jako Bůh.¹²⁴

Slavnost je tedy *misie*, protože má do světa vnést novou, slavnostní přítomnost. Naplněné lidství, které žije okolnosti tak, že dává všechno, aby byl poznán a uznán On, aby naděje, která oživuje nás, oživila naději lidí. Vzpomínáte si na téma Zahajovacího dne? „Od víry k misii.“¹²⁵

Našel jsem jeden text z roku 1999, přiložený k prosincovým *Stopám*, nazvaný „Jubileum a život“, o němž si myslím, že může být užitečný pro pochopení misie, do níž jsme se v naději pustili. Otec Giussani napsal: „Jan Pavel II. při své pastorační návštěvě v Guatemale v březnu 1983 řekl, že Kristus je novou zbraní nového světa. Tato naděje však není založena na mých zdrojích nebo na zdrojích onoho projektovaného já, kterým je společnost, vedoucí představitelé, věci, které člověk vytváří; tento nový život, tato naděje je založena na této Přítomnosti. Víra je v podstatě uznání Přítomnosti a uznání této Přítomnosti obnovuje duši člověka tisíckrát denně, ať už se nachází v jakékoli situaci, dokonce i ve smrti, a dává mu tak schopnost otevřít se druhým s čistotou, to znamená s nezištností. Z tohoto důvodu se Kristus, Vykupitel člověka, nevztahuje pouze na onen svět, ale na tento svět, ten, který je dnes, na svět, který je v této hodině, který je za hodinu, ve společnosti, v níž jsem, ve společnosti, v níž budu; proto tato naděje nemá břehy, zahrnuje celý svět. Ze své podstaty je tato naděje společenská, ze své podstaty neexistuje lidský problém nebo potřeba či situace, jimiž by se necítila být zasažena a na nichž by necítila pozitivní zájem. Velká formule křesťanského života, kterou vyslovil svatý Pavel, zní: „In spem contra spem“. Z tohoto důvodu je křesťan eminentně člověkem, který se angažuje v působení na lidi a věci v jakékoli situaci, dokonce i v té politické, protože tato Přítomnost rozhýbala vody naší velké, strašné, hrozná situace, naší velké bažiny bezmoci, tato Přítomnost vstoupila a rozhýbala všechno a tyto vlny jdou až ke krajním břehům, to znamená, že objímají vše až na konec světa. Proto už není nic, co by bylo mému konkrétnímu okamžiku cizí; žiji tedy svůj konkrétní okamžik s pokusem o lásku, kterému se v křesťanském jazyce říká „obět“, za celý svět. Tato obět mě nutí plakat smutkem nad mou ubohostí a otevírá mě v radosti naděje právě proto, že nespočívá na mně, ale prochází mnou, používá mě. Proto, i když jsem tak ubohý, že mohu

¹²⁴ A. Anastasio, „La festa sta per cominciare“.

¹²⁵ „Dalla fede la missione“, in D. Proserpi, F. Cassese, „La fede, compimento della ragione“, příloha časopisu *Tracce*, č 10/2023, s. 14.

dát jen velmi málo, toto málo dávám.¹²⁶ Naděje vkládaná do Krista nás vede k touze, aby vše bylo prodchnuto jeho přítomností, aby se obnovila naděje světa.

K tomuto bych chtěl naposledy citovat z textu z roku 1961. Otec Giussani mluví o „pracovitosti, která se neomezuje na určitý čas nebo se neztotožňuje jen s určitými podniky, ale která investuje každý okamžik a vykupuje v užitečnosti ušlechtilého úkolu každou kratičkou míru gesta. Pracovitost, která si uvědomuje vznešenost ve zdánlivě banalitě nejubožejšího života.“¹²⁷ Toto říkal již v roce 1961! Nejde o to konat senzační věci, ale konat vše v odevzdanosti Tomu, který činí každé gesto „vznešeným“ jako oběť sebe sama za celý svět. Být tedy ve společnosti, v každodenních okolnostech, s vědomím, že to, co vložil do nás, je pro všechny.

Misie žije a uskutečňuje se v přináležitosti, v naší jednotě, která nás podporuje v tom, že do konkrétnosti každodenních okolností vnášíme nový pohled na realitu, který se rodí z víry. Je třeba žít tak, že budeme přinášet vědomí této jednoty, které není jen vnitřní, do „banality“ každodenního života. Být přítomní v místech konkrétního života, být přítomní originálním způsobem: ne vyzbrojeni nějakým projevem nebo projektem, ale schopni hodnotit a svobodně nabízet nový a uvědomělý způsob života, který se odehrává v každém detailu, který nás zavazuje až do morku kostí.

Vzpomínáte si na popis prvních křesťanů v Listu Diognetovi?¹²⁸ Jiný svět v tomto světě: křesťané jsou v tomto světě jako všichni ostatní, oblékají se jako všichni ostatní, ale jsou počátkem jiného světa ve světě. Chci vám přečíst jakýsi dopis Diognetovi z dnešní doby. Je to svědectví jednoho brazilského přítele, který popisuje společenství, které žije se svými přáteli v hnutí: „Vnímám u sebe a ve společenství přátel, kteří se mnou žijí víru, některé vlastnosti velmi zřetelné. Pro mé přátele jsou mají všechny okolnosti, každá z nich, smysl, a proto jsou to lidé, kteří jsou vděční za to, co se jim děje, a to i za utrpení. Mají pozorný pohled a plný něhy vůči druhému, protože ten druhý je znamením Kristovy přítomnosti. Jsou trpěliví, neexistuje nic, kvůli čemu by si stěžovali nebo se zlobili, protože výsledek nespočívá na jejich vlastních schopnostech, ale na Kristu a vše přispívá ke vztahu s Ním. Umějí odpouštět, protože jsou si vědomi svých vlastních hříchů a odpuštění každé chyby, kterého se jim dostalo. Mají naději,

¹²⁶ L. Giussani, *Il giubileo e la vita*, příloha časopisu *Tracce*, č. 11/1999, s. XII.

¹²⁷ L. Giussani, *Porta la speranza*, op. cit., ss. 161-162.

¹²⁸ *Lettera a Diogneto*, kap. V.

protože vědí, že On přijde, a všechno k tomu přispívá. Nezůstávají bez povšimnutí v pracovním prostředí, protože vydávají svědectví o lidštější formě života, svědectví o Kristu je jejich formou života.“

V jedné ze svých „Tischreden“ říká otec Giussani: „Kdo věří v Ježíše, je uchvácen mocí Kristova tajemství, je vtažen do jeho osobnosti, a tak se stává jedním tělem v doslovném slova smyslu, a toto tělo se rozšiřuje, je určeno k rozšiřování, k plodnosti.“¹²⁹ Byl jsem ohromen, když jsem to četl, protože ke všemu, co říká, vždy uvádí důvod. A tím důvodem, jak jste slyšeli, je vědomí Kristovy přítomnosti, jeho odpuštění, protože on je smyslem všech věcí. A ti, kdo žijí z víry a zakoušejí naději, zjišťují, že jsou jedno. Otec Giussani pokračuje: „Vztah mezi Kristem a společenstvím, v němž je, činí toto společenství plodným: toto společenství je určeno k tomu, aby se zmocnilo světa, aby ovládlo svět.“¹³⁰

Vzpomínáte na Zahajovací den, kdy se Davide odkazoval na slova monsignora Paola Martinelliho, apoštolského vikáře pro Jižní Arábii, když říkal, že být misionáři znamená být posláni¹³¹, žít společenství v realitě *s vědomím, že jsme posláni*.

Otec Giussani o tom mluví takto: „Když jsme byli čtyři kluci z lycea Berchet, měli jsme mnohem jasnější přesvědčení než všichni lidé dnes: že jsme stvořeni k tomu, abychom se ujali světa. A to natolik, že po dvou letech ti první po maturitě požádali, aby mohli jít na misie. A o dva roky později jsme na misie vyrazili: jediný případ misijní reality, kterou koncipovali, podporovali – ekonomicky i lidsky – kluci. Jediný případ v dějinách, i když to nikdo neříká. [...] Toto společenství s Kristem je předurčeno k tomu, aby bylo plodné, to znamená, aby vstoupilo do celého světa. Jak se rozšiřuje, je stále zřejmější, že v rámci lidské společnosti tvoří lid: je to jiný lid; takový, který vnímá, pojímá, hodnotí, touží, rozhoduje se a realizuje jiným způsobem.“¹³²

V jiném textu zdůrazňuje, že důvěra v Toho, s nímž jsme se setkali, z něj činí kritérium pochopení a hodnocení a konkrétní ideál každého gesta. Zde je ukázáno nové pojetí života a světa: „Hlavní otázkou je tedy pojetí člověka: co znamená radikální změna, kterou Kristus způsobil ve

¹²⁹ L. Giussani, *Una presenza che cambia*, BUR, Milano 2004, s. 368.

¹³⁰ *Tamtéž*.

¹³¹ Srov. část „Dalla fede alla missione“ in Davide Proserpi, Francesco Cassese, *La fede compimento della ragione, Giornata d'inizio d'anno, Adulti della Lombardia*, příloha Tracce č. 10/2023, s. 14.

¹³² L. Giussani, *Una presenza che cambia*, op. cit., s. 368.

vnímání, v představách, v pocitech člověka? Jakou změnu přinesl v pojetí mysli, v pojetí srdce, v pojetí lidí, v pojetí osoby odpovědné za život národa, vedoucího představitele národa? Pokud se tyto věci vynesou na povrch, pak člověk začne toužit po tom, aby společnost taková byla, pak ve společnosti bojuje. [...] Nejdůležitější zůstává víra, ale víra promyšlená, aktivizovaná v konfrontaci s věcmi, které se dějí, s časem a prostorem, se vším, co se v něm odehrává. Odtud pak člověk čerpá nové představy pro zítřek o svém vztahu k ženě, k dětem, k manželovi, k ostatním krajanům nebo k politickým volbám, které by se konaly. Naděje pramení z rozvinutého vědomí poselství, které je obsaženo ve víře (naše síla byla jen v tomto, jen v tomto!).¹³³

Promyšlená víra: musíme si navzájem pomáhat, abychom společně posuzovali, abychom nevytvářeli diskurz, který by oponoval druhým, ale abychom více objevovali originalitu naší zkušenosti a mohli ji tak všem nabízet plnou důvodů. Jaký závan čerstvého vzduchu, když si přečtete poslední dvě čísla časopisu *Stopy*, věnovaná citovosti a účelu života! Pohled na skutečnou složitost problémů, o něž jde, s Přítomností, která v našich očích umožňuje naději, ukazuje, že každý život je důstojný a milovaný. Myslím na svědectví lidí, kteří doprovázejí ty, kdo se nacházejí v nejextrémnějších situacích života. Je působivé a dojemné vidět, jak odlišný a lidštější pohled vychází z této naděje. Myslím také na svědectví z misí. Vzpomeňte si, co svatý Petr říká ve svém prvním listu: „Kdo vám ublíží, budete-li horlit pro dobro? Ale i kdybyste pro spravedlnost měli trpět, jste blahoslavení. *Strach z nich ať vás neděsí ani nezviklá a Pán, Kristus, budiž svatý ve vašich srdcích.* Budte vždy připraveni dát odpověď každému, kdo by vás vyslyšel o naději, kterou máte, ale číňte to s tichostí a uctivostí. Když jste vystaveni pomluvám, zachovávejte si dobré svědomí, aby ti, kdo hanobí váš dobrý způsob života v Kristu, byli zahanbeni. Je přece lépe, abyste trpěli za dobré jednání, bude-li to snad vůle Boží, než za zlé činy.“¹³⁴

„S tichostí a uctivostí“, vycházející z jistoty, která není obecná, ale ověřená až k soudnosti i těch zdánlivě nejbanálnějších okolností, v radikálním přilnutí ke Kristu, který je smyslem a konečným horizontem všeho.

Svědectví a misie mají jako svůj možný konečný horizont i *mučednictví*. V Peru, uprostřed And, jsem měl možnost navštívit františkánský klášter

¹³³ L. Giussani, *Vivendo nella carne*, Rizzoli 1998, ss. 274-275.

¹³⁴ 1 Pt 3, 13-17.

Ococa v nadmořské výšce 3400 metrů. Na tomto odlehlém místě uprostřed velmi vysokých hor, z nichž stékají řeky, které pak tvoří Amazonku, se nachází knihovna se 40 000 svazky, protože právě tam se po tři století vzdělávali řeholníci, kteří pak odcházeli na misie sestupující do amazonského pralesa. Především je zde však místnost, v níž bratři uchovávají památku téměř 90 mučedníků, kteří opustili Ocopu a vydali se na lodích po řekách dolů do pralesa a pak už se nikdy nevrátili. Přesto je díky nim peruánská Amazonie křesťanská. Španělé nikdy nesestoupili do pralesa, zatímco oni se vydali na dobrodružnou výpravu beze zbraní, ale s jistotou Krista, k němuž je každý člověk povolán. Byl jsem dojat, když jsem viděl tu místnost, a také když jsem se dozvěděl, že na své cestě na sever podél řek Mantaro, Ucayali, Huallaga a Maraňon, velkých řek, které posléze utvářejí Amazonku, se na jednom místě setkali s jezuitou, kteří podobně sestupovali z Kordiller v Kolumbii. Jaké bezprostřední ovoce přinesla jejich oběť? Zdálo se, že žádné, ale zasadili semínko, nebo možná jen připravili půdu, jak o své misi v Číně napsal velký jezuita Matteo Ricci. „Pokud jde o toho, kdo se mě ptá, zda bychom chtěli v Číně vidět nějaká velká obrácení, měl by vědět, že já i všichni ostatní, kteří jsou zde, nesníme ani ve dne, ani v noci o ničem jiném než o tomto; a proto jsme opustili svou vlast a drahé přátele a už jsme oblečení a oděni do čínského šatu a nemluvíme, nejmíme, nepijeme a nebydlíme v domě jinak než podle čínských zvyků; ale Bůh ještě nechce vidět ovoce spíše naše úsilí, [...] takže čas, po který jsme v Číně, není čas žní, ba ani setí, ale mýcení divokých lesů a boje se zvěří a jedovatými hady, kteří tu jsou. S milostí Páně přijdou jiní, kteří budou psát o obráceních a horlivosti křesťanů.“¹³⁵ Jaká jistota v odpovědi na úkol, v obětování všeho, čehokoli, jen ne radosti z toho, že člověk dává svůj život, aby byl Kristus poznán!

My možná nejsme povoláni jít jako oni (ale kdo ví? Ani já jsem si nedokázal představit, že bych šel), ale jsme povoláni být misijní přítomností s naší jednotou, ve které žije jiné lidstvo, jiný svět v tomto světě: „Vybízím vás, bratři,“ píše svatý Pavel Římanům, „pro Boží milosrdenství, abyste sami sebe přinášeli jako živou, svatou, Bohu milou oběť; to ať je vaše pravá bohoslužba. A nepřizpůsobujte se tomuto věku, nýbrž proměňujte se obnovou své mysli, abyste mohli rozpoznat co je vůle Boží, co je dobré, Bohu milé a dokonalé. (...) Jako je v jednom těle mnoho údů a nemají všechny

¹³⁵ A. Sergianni P.I.M.E., *Cristo tra i cinesi, la figura di padre Matteo Ricci*, San Miniato (Pisa) 2023, s. 57.

stejný úkol, tak i my, ač je nás mnoho, jsme jedno tělo v Kristu a jeden druhému sloužíme jako jednotlivé údy.¹³⁶

Žít misii, být přítomností, je vždy možné v organické jednotě církve, našeho společenství: rád bych vám řekl něco o svém velkém příteli, otci Paolu Bargigiovi, s nímž jsem sdílel celý svůj život, od doby, kdy jsme v 16 letech ještě ani nepomysleli na vstup do semináře (byli jsme vždy spolu, jako tři mušketýři, s Andreou Bellandim, nyní arcibiskupem v Salernu, a jako u tří mušketýřů je tu i čtvrtý, otec Paolo Milloschi, který objevil své kněžské povolání o několik let později).

Otec Paolo Bargigia se ke mně připojil na misii v Peru v roce 2008 (já tam byl od roku 2001), kam přijel tři dny po smrti Andrey Azianiho. Po krásných a opravdu intenzivních letech v roce 2014 zjistil, že je nemocný ALS. Během tří let jeho nemoci jsem viděl, jak každý den ztrácí samostatnost, ale nikdy neztratil radost. V určitém okamžiku, bylo to v březnu 2016, se musel vrátit do Itálie, kde jsem se k němu v srpnu připojil a sdílel s ním ve farnosti ve Florencii poslední rok jeho života. Byl už nepohyblivý na invalidním vozíku, ale jeho pohled byl stále radostný, měl nadšení pro všechno a pro všechny a byl si jistý, jak říkal, že jeho nemoc je „povolání v povolání“, což byl Ježíšův způsob, jak ho žádat, aby byl *více knězem, více misionářem*. Náš dům byl vlastně přístavem, kde se každý den odehrávala zázračná setkání. Někdy se stalo, že paní, která u nás vařila, chodila otevřít dveře a viděl přicházet řadu osobností i těch, které viděla v televizi, a pak říkala: „Připadám si jako v (talkshow) *Porta a Porta!*“ V těch dvou místnostech dýchal celý svět. „To nejlepší teprve přijde,“ opakoval často. Stovky lidí – doslova stovky – mu střídavě dělaly společnost a žádný z nich nepřicházel proto, aby pomohl jemu, ale aby mu pomohla jeho naděje. Krátce po návratu do Itálie – já byl ještě v Peru – ho otec Andrea Bellandi zavedl k papeži Františkovi, a když ho Paolo na konci intenzivního setkání pozdravil a požádal ho, aby se modlil za to, aby každý den přijímal Boží vůli, papež mu odpověděl: „Ne, modlím se za to, abys byl šťastný, když budeš každý den přijímat Boží vůli!“ Tato slova nosil vždy ve svém srdci a žil jimi až do svého posledního dne. Misionář uzavřený ve svém pokoji. A my všichni, myslím, jsme tyto šťastné oči viděli u tolika z nás, kteří jsou v nemoci i ve smrti svědky naděje pro všechny. Tak – svou viditelnou nadějí – odpovídáme na Ježíšovo poslání, podílíme se na jeho misii pro svět.

---

¹³⁶ Řm 12, 1-3.5.

Jelikož, jak říká otec Giussani v knize *Od utopie k přítomnosti*: „*Novost je přítomnost této události* nového citu a nového lidství, je to přítomnost tohoto počátku nového světa, kterým jsme my.“¹³⁷

A na závěr přečtu ještě dva úryvky z této památné přednášky na setkání univerzitních studentů v roce 1976.

„*Novost je přítomnost* jako vědomí, že neseme ‚na sobě‘ něco definitivního – definitivní soud o světě, pravdu o světě a o člověku –, která se projevuje v naší jednotě. Novost je přítomnost jako vědomí, že naše jednota je nástrojem znovuzrození a osvobození světa.“ A dále: „Křesťané byli vězněni, mučeni, po tři staletí drženi ve tmě! Dějiny ve své době nebyly určovány námi. Na nás je žít přítomnost: naprostý vděk Nekonečnu, které vstoupilo do našeho života a které se bezprostředně zjevuje jako nové lidství, jako přátelství, jako společenství. ‚Neboj se, malé stádce, já jsem přemohl svět.‘, ‚Toto je vítězství, které přemáhá svět: naše víra.‘“¹³⁸

Děkuji vám.

---

¹³⁷ L. Giussani, *Dall'utopia alla presenza*, (1975-1978), Milano 2006, s. 65.

¹³⁸ *Tamtéž*, ss. 65,68.

MŠE SVATÁ

Liturgie mše svaté: sobota druhého velikonočního týdne: Sk 6,1-7; Ž 32 (33); Jan 6,16-21

**KÁZÁNÍ JEHO EMINENCE KARDINÁLA KEVINA JOSEPHA FARRELLA,
PREFEKTA DIKASTERIA PRO LAIKY, RODINU A ŽIVOT**

Drazí bratři a sestry,

v radosti doby velikonoční a v rámci vašich duchovních cvičení, máme radost ze setkání s Pánem Ježíšem, přítomným v Eucharistii. Evangelium, které jsme slyšeli, k nám promlouvá právě o tomto setkání.

Po zázraku rozmnožení chlebů, k němuž došlo poblíž Tiberiady, Ježíš, aby unikl před zástupem, který ho chce učinit králem, odchází sám na horu (srov. Jan 6,15). Když nastal večer, po dlouhém čekání se apoštolové rozhodnou vydat se sami směrem ke Kafarnau, k rodnému městu některých z nich, kde přebýval také Ježíš. Nedostávají od Ježíše žádný příkaz, jak se vyprávi v Markově evangeliu (srov. Mk 6,45), tuto iniciativu přebírají sami.

Poté, co byli společně s Mistrem a pomohli mu nasytit zástupy, dochází nyní k rozdělení: Ježíš „vystupuje“ na horu, zatímco učedníci „sestupují“ k jezeru (srov. Jan 6,16). Právě tehdy, na cestě domů, se ocitají sami, ve tmě, uprostřed Galilejského „moře“, rozrušení silným větrem, který se zvedá.

V situaci učedníků můžeme znovu vidět sami sebe. „Tiberiadské úspěchy“ jsou vzrušující, ale netrvalí věčně! Pak se znovu musíme vrátit do „normality Kafarna“, kde má každý svůj domov, kde na něj čekají rodinní příslušníci, kde má člověk pocit bezpečí. A k tomu je třeba znovu čelit moři. Moře je v biblické tradici často symbolem zlých sil, které pouze Bůh sám může pokořit, aby zachránil svůj lid.

Tak je tomu i u nás – u jednotlivců i u hnutí – při našich četných „návratech do normálu“ po duchovních útěchách, po misijních úspěších, po nejintenzivnějších radostech může se i nám vždycky stát, že zažijeme nejen osamělost a odloučení od Mistra, ale i probuzení sil zla, které jako by vymazávalo všechny prožité okamžiky milosti. A právě v takovýchto chvílích, se odehrává setkání.

V tomto evangeliu je Ježíšův příchod teofanií, je to projev samotné Boží přítomnosti. Ježíš se skutečně objevuje při chůzi po vodě, což je čin-

nost, kterou ve Starém zákoně nikdy nenajdeme přisuzovanou člověku, ale pouze Bohu, jak je uvedeno například v knize Job: „On sám (Bůh) rozevírá nebesa a chodí po mořských vlnách“ (Job 9,8).

Když se Ježíš zjevuje v plnosti svého božství, učedníci „ho chtěli vzít na loď“, říká evangelium, a „loď se hned dotkla břehu“. Jestliže moře představovalo nebezpečí, pevnina nyní představuje bezpečí. V okamžiku, kdy jsou učedníci ochotni Ježíše přijmout, se člun dotkne pevniny: to je ekvivalentní tvrzení, že když člověk uzná Ježíše v jeho božství, a především když přijímá do svého života jeho spásnou přítomnost, okamžitě se „dotýká země“, přechází z říše smrti do říše života.

Setkání s Ježíšem vždy vypadá takto. Je to setkání, které přináší spásu, které zachraňuje život před temnými silami zoufalství, zla, hříchu, nesmyslnosti. Je to setkání, které nás přivádí zpět na „pevnou zem“, tedy k jistotě, že život stojí na pevných základech, protože pochází z generativního Božího činu, je provázen jeho otcovskou a prozřetelnostní pomocí a směřuje k dobrému určení.

Návrat do „Kafarna“, tedy do každodenní normality, která nám, stejně jako apoštolům, hrozí, že se změní v krizi, se díky setkání s Ježíšem proměňuje: už to není návrat k banalitě existence bez Boha, rozptýlené v triviálních záležitostech, ale o začátek nové fáze misie, která se otevírá novým milostem a novým zjevením, jak o tom vypráví pokračování evangelia.

Milování, toto evangelium posiluje naši naději. Setkání s Ježíšem, který osvětlil náš život a dal mu smysl, nezůstává ojedinelou událostí v minulosti. Ne! Děje se znovu a znovu. I nyní! Dokonce i v těchto dnech duchovních cvičení! Možná sem někteří přišli s temnotou a osamělostí v srdci, ale vrátí se domů plni světla a radosti ze znovuobjeveného společenství v Kristu. Církev, společenství věřících, je „lidským a božským“ prostředím, které si Pán přeje, a kde k této události milosti může vždy dojít. A právě v církvi charismata probuzená Duchem svatým jsou zvláštním místem, kde se setkání s Kristem stává lidem snadněji přístupné. I charisma hnutí Comunione e Liberazione bylo dáno Bohem Církvi, aby lidé mohli potkat v nocích svého života útěšnou přítomnost Krista. Vaše charisma, stejně jako jiná v minulosti, musí vyvést z minulosti a ze zapomnění vzkříšení Krista, našeho Spasitele, a učinit je blízkým a zakusitelným pro každého člověka.

K tomuto vznešenému úkolu jste všichni povoláni a k němu jste obdrželi křesťanskou formaci. K němu vás vybízí vaše charisma. Je proto životně důležité zachovat jednotu duchovní komunity, kterou mezi vámi

vytvořil Duch svatý. Evangelium popisuje učedníky, kteří společně jako jedno tělo přijímají Ježíše na lodi. I Svatý otec vás ve svém posledním dopise adresovaném vašemu prezidentovi vyzval, abyste si vážili jednoty. Je to dar, který je třeba vzývat v modlitbě a uskutečňovat svým životem, praktikovat pokoru a odsunout až na druhé místo touhu prosadit sebe a své vize, zřeknout se ztotožňování charismatu s vlastními názory, nebo, což je ještě horší, s vlastní osobou, protože charisma je vždy větší než jedna myšlenka, je vždy větší než jednotlivec, je vždy větší než jedna generace nebo jedno historické období, dokonce i to počáteční. Charisma je větší i než zakladatel, který je přijal ve prospěch celé církve.

Prosme tedy Pána, abyste se v těchto dnech všichni utěšili novým setkáním se vzkříšeným Kristem a byli zvěstovateli vzkříšení. a nositeli pokoje uprostřed tolika konfliktů a napětí, které sužují svět. Modlíme se, aby Fraternita Comunione e Liberazione vždy zůstala požehnaným místem objevování krásy víry pro tisíce lidí a aby zůstala zachována v jednotě, aby mohla uskutečňovat poslání, které jí Pán svěřil. K tomu všemu si vyprošujeme pomoc Marie, Matky naděje, ochránkyně jednoty církve.

Amen.

PŘED POŽEHNÁNÍM

Daive Prospero. Vaše Eminence, dovoluji mi, abych vám vyjádřil naše láskyplné poděkování. Již Vaše přítomnost a Vaše slova na loňských duchovních cvičeních Fraternity pro nás byly velkou útěchou a jasným znamením jistoty naší cesty v Církvi a také nás podpořily v našem vědomí odpovědnosti za budování společného domova, k níž jsme povoláni. A skutečnost, že jste souhlasil s tím, že se letos vrátíte s vědomím všech vašich četných závazků a úkolů, které přicházejí v tomto konkrétním období života církve, je pro nás další podporou naděje a potvrzením cesty, po které jdeme, jak uvádí i dopis Svatého otce, který jste nám v kázání připomněl. A z naší strany, jak jsme vám již loni řekli, jsme vám opět k dispozici, ba ještě více, jsme k dispozici pro všechny potřeby, které církev v této době považuje za naléhavé. Existujeme pouze pro to. Děkujeme, Eminence.

Kardinál Farrell. Nejprve bych vám všem chtěl poděkovat za vaše trpělivé naslouchání. Součástí duchovních cvičení je učinit několik malých obětí. A dnes mohu celé Církvi dosvědčit, že jste vy všichni přinesli oběť vel-

kou, když jste poslouchali mou italštinu! Přináším vám pozdravy od Svatého otce. Kvůli mnoha záležitostem týkajícím se mých pracovních úkolů u Svatého stolce se pravidelně setkávám se Svatým otcem a musím přiznat, že pokaždé se mě při našich setkáních ptá: „Jak se daří Fraternitě Comunione e Liberazione?“ Po tomto dni s vámi se mohu vrátit do Říma a říci mu, že letos více než dvacet tisíc lidí navštívilo duchovní cvičení v Rimini. To je opravdu velké číslo! Ještě větší než počet lidí přítomných na mnoha středních audiencích na Svatopetrském náměstí.... Nevím, jaká bude jeho reakce, až mu to řeknu.

Chci vám ze srdce poděkovat za vše, co děláte. Jste jedním z hnutí, mezi těmi, které znám, které je dnes schopno nechat zaznít hlas dvaceti tisícům lidí ve společnosti. Jste skutečně početný lid! Proto je velmi důležité, aby všichni následovali charisma otce Giussaniho a aby žili podle tohoto charisma v konkrétní situaci dnešního světa.

Děkuji vám za vše, co každý den děláte.

Neděle 14. dubna, dopoledne

Ludwig van Beethoven

Trojkoncert C dur pro klavír, housle, violoncello a orchestr, op. 56

Beaux Arts Trio

Gewandhausorchester Leipzig – Kurt Masur

Spirto Gentil 31, (Philips) Universal

Anděl Páně

Chvály

■ SHROMÁŽDĚNÍ

Davide Prospero. Takže, dospěli jsme k závěru tohoto gesta, které bylo jistě silným momentem na naší letošní cestě. Se vším, co to obnášelo, jak jsme si řekli od začátku, pokud jde o oběti – protože přesuny byly v mnoha případech velmi náročné – jsme mohli zažít zkušenost měřítko většího, než je naše. To bylo všem zřejmé a včera jsme to slyšeli i ve slovech kardinála Farrella. A při večeři zopakoval své překvapení a údiv nad tím, že vidí dvacet tisíc lidí, kteří se zde shromáždili, plus všechny ty, kteří je sledují z domova nebo z jiných míst: řekl, že je velmi ohromen tím, že jsme se ocitli ve dvaceti tisících pohromadě na duchovních cvičeních, a to tímto způsobem, v tichosti, pozornosti a účasti, která dává člověku najevo, že si uvědomuje že toto gesto není závislé jen na tom, co se říká – i to je samozřejmě důležité – ale na příspěvku každého z nás.

To je první skutečnost, která při návratu do našich domovů naplňuje naše srdce radostí a jistotou.

Začněme toto shromáždění, otče Giovanni.

Monsignor Giovanni Paccosi. Přišlo mnoho otázek. Někteří z nás si je všechny přečetli a identifikovali ty nejčastěji se opakující a nejvíce reprezentativní.

„Když mluvíme o touze, mohl byste vysvětlit rozdíl mezi být „snem“ nebo „znamením“? Drobná přání každého dne jsou skutečně pomůckou k rozpoznání jediné hluboké touhy, která nás definuje? Mně se zdá, že jsou s ní ve vzájemném rozporu.“

Paccosi. Na mysl mi přichází krásná stránka, převzatá z dialogu otce Giussaniho se středoškolskými studenty – na kterém jsem byl přítomen s velkou skupinou GS z Florencie, v devadesátých letech –, a který byl publikován pod názvem „Za zdí snů“ v knize „*Realità a mládí. Výzva*.“¹³⁹ Giussani srovnává sen a touhu, která vede k očekávání. Touhu identifikuje jako očekávání většího naplnění slovem „ideál“. Nebudu zde číst slova otce Giussaniho, ale vyzývám vás, abyste si je znovu přečetli, protože se domnívám, že jsou velmi důležitou pomůckou.

V textu první lekce, kterou jsem si připravil, jsem v místě, kde jsem citoval krátký úryvek z Danteho, který jsem vám přečetl, jsem porovnával způsob chápání touhy u Danta a Petrarkey. Bylo by to dlouhé, kdybych vám o tom vyprávěl včera, ale něco bych chtěl říct dnes dopoledne, protože mi připadá, že je to pomůcka k pochopení toho, jak se křesťanská naděje změnila v naději vkládanou pouze do schopností člověka.

V encyklice *Spe salvi* Benedikt XVI. hovoří o naději v pokrok, v níž se můžeme ocitnout všichni, protože právě ona nás nutí čekat na nový model mobilního telefonu, na nejnovější terminál, jako by mít ho bylo to nejžádanější. Mimochodem, mě například nutí k úsměvu, jak se ve všech reklamách na auta zdůrazňuje, že jsou připojena k síti. Souhlas, ale auto musí mít především dobrý motor, dobře stabilitu na silnici a nízkou spotřebu! Dnes se místo toho pokrok měří tím, že je připojeno k netu! Benedikt XVI. mluví o pokroku, který, pokud je pro dobro, stává se pomocí pro všechny. Ale pak říká něco krásného: „Aditivní pokrok je možný pouze v oblasti materiální“, technické a vědecké, kdy každý začíná tam, kam došli ti, kdo přišli před ním. To říkali už středověcí předkové: „Jsme trpaslíci na ramenou obrů, a proto dohlédneme dál.“¹⁴⁰ Ale pokrok osoby, její svobody, se tímto způsobem neodehrává: „Na druhou stranu v oblasti etického vědomí a morálního rozhodování neexistuje taková možnost přidávání, a to z prostého důvodu, že totiž svoboda člověka je vždy nová a musí vždy znovu přijímat svá rozhodnutí“¹⁴¹, každý tedy musí vždy začínat znovu.

¹³⁹ L. Giussani, *Realità e giovinezza...*, op. cit., ss. 57-70.

¹⁴⁰ Srov. Bernardo di Chartres (12. stol.) in Giovanni di Salisbury, *Metalogicon*, III, 4.

¹⁴¹ Benedikt XVI, encyklika *Spe Salvi*, č. 24.

Iluze, že vkládáme naději do toho, co vytvářejí naše ruce, které jsou ve skutečnosti sny, začíná již na konci středověku. A v knize *Proč církev* Giussani srovnává Danteho a Petrarku aby ukázal, jak se mění způsob chápání vztahu k Bohu právě v otázce touhy. Když jsem byl ještě v Peru a vyučoval na univerzitě, pokusil jsem se porovnat některé z textů. Například kromě pasáže o „prostinké duši“, kterou jsem včera četl, Dante v *Convivio* říká: „Vrcholnou touhou každé věci, a to nejprve danou přírodou, je návrat k jejímu principu,¹⁴² to znamená, že jsme stvořeni v touze vrátit se k Bohu, protože On nás stvořil a stvořil nás pro sebe. A jako poutník – tento příklad je krásný – který se vydává na cestu, po níž nikdy předtím nešel, a o každém domě, který z dálky vidí, doufá, že je to hotel; a když tam dorazí, tak se zjistí, že není, pak se podívá na jiný dům a věří, že je to hotel. A tak jde od domu k domu, až nakonec skutečně dorazí do hotelu. Stejně tak je tomu s naší duší: jakmile vstoupí na novou a nevyšlapanou stezku života, pozvedne oči a chce dojít ke svému nejvyššímu dobru, tedy k Bohu. Ale ať vidí cokoli, věří, že to je to dobro, které hledá. A jelikož její první poznání je nedokonalé – protože nemá žádnou zkušenost a není vychovaná – zdají se jí malá dobra velká a začne po nich toužit. Tak vidíme, že děti šíleně touží po jablku. A pak, když jdou dál, touží po malém ptáčkovi. A pak, když jdou dál, si přejí hezké šaty. A pak koně – dnes bychom řekli motorku nebo auto – a pak ženu. A pak bohatství, ne velké. A pak větší. A pak ještě větší. A to vše se děje proto, že v ničem z toho člověk nenachází to, co hledá. A myslí si, že to najde, když půjde dál. Můžeme totiž vidět – říká Dante – že každá věc, po které toužíme, stojí před tou další. A používá k tomu obraz pyramidy, podle něhož mezilehlá dobra směřují k základně, kterou je Bůh. První nejmenší dobro je jako vrchol pyramidy, ale protože ho máme před sebou, neumožňuje nám vidět všechno ostatní. Pak se posouváme k většímu a většímu, stále k většímu a většímu, až si uvědomíme, že tím posledním žádoucím je Bůh, který je základem všeho. Když tedy od špičky jdeme směrem k základu, zdá se, že žádoucí jsou stále větší a větší. A to je důvod, proč se při naší cestě životem naše touhy stávají jedna po druhé stále větší a větší. Jak krásné!

Stejně jako Dante i otec Giussani říká, že touhy se nemají zmenšovat, nemají se skrývat. Je třeba si uvědomit, že jsou to znamení, která ukazují na jediné velké dobro, pro které jsme stvořeni, totiž na Boha. A v tom je

¹⁴² Dante Alighieri, *Convivio*, IV, XII.

velikost. Přemýšlel jsem o tom, když jsem poslouchal píseň Anase – nikdy jsem si toho nevšiml –: apoštolové byli na lodi. lovíli ryby a nic neulovili, ale na břehu stál Ježíš. A Ježíš je to, co naplňuje jejich srdce. Jejich naděje je tam, na břehu, je to On. Tak i my jsme uprostřed moře, ale naše naděje je tato Přítomnost před našima očima: neodvádí nás od cesty kterou máme vykonat, ale je to slavnost, protože je uvnitř naší zkušenosti. Mimo jiné, samotný způsob, jakým jsme zpívali, byl oslavou. Byla to oslava uznání Přítomnosti, která je mezi námi.

Dante chápe touhu ještě křesťansky, jako znamení. Postava Petrarkey je naproti tomu stojí na počátku procesu „disartikulace“, který změnil běh západních dějin. Vnímá touhu jako něco, co ho odvádí pryč od Boha. Petrarca prožívá toto „rozpojení“ ve své lásce k Lauře, kterou pociťuje jako něco, co ho zcela uvěznuje, jako radikální alternativu k hledání pravdy, Boha. Kvůli Lauře objevuje vzdálenost mezi pravdou, kterou teoreticky uznává, a vášní, která ho od ní vzdaluje.

Existuje jeden jeho sonet, který zde zopakují svými slovy: Pokud láska není to, co cítím, co to je? Ale je-li to láska, je-li to dobrá věc, ta láska, proč je účinek špatný, smrtelný? A je-li to zlá, provinilá věc, proč je lásky trýzeň tak sladká? Jestliže mě pálí tato má touha, proč mě tedy nutí plakat a naříkat? A je-li to zlo proti mně, proč pak naříkám, že je ztrácím? „Ó živá smrti, ó rozkošné zlo, / jak můžeš tak být ve mně, když já nesouhlasím.“ Rozkošné zlo! Jak může být zlo rozkošné? Zde je klam, totiž domnívat se, že můj projekt je větší než objektivita dobra a zla. A pokračuje: když jdu za zlem, proč si pak na ně stěžuji. Jestliže se ocitám jako na křehké lodi na širém moři bez protivětru, bez kormidla; jestliže je veškeré poznání zatíženo omylem, pak už nemám už nevím, co chci. A chvějí se uprostřed léta – pomyslete, jak neuvěřitelné: chvějí se uprostřed léta – a hořím v zimě.¹⁴³

Je to všechno rozpor mezi tím, co podle něj naplňuje touhy jeho srdce a co je skutečně naplňuje. Na jednom místě Petrarca zachází tak daleko, že říká hroznou věc: Jsem lačný po pravdě, ale protože je těžké ji najít a nej-

¹⁴³ S'amor non è, che dunque è quel ch'io sento? / Ma s'egli è amor, perdio, che cosa et quale? / Se bona, onde l'effecto aspro mortale? / Se ria, onde sí dolce ogni tormento? // S'a mia voglia ardo, onde 'l pianto e lamento? / S'a mal mio grado, il lamentar che vale? / O viva morte, o dilectoso male, / come puoi tanto in me, s'io no 'l consento? // Et s'io 'l consento, a gran torto mi doglio. / Fra sí contrari vènti in frate barca/ mi trovo in alto mar senza governo, // sí lieve di saver, d'error sí carca / ch'i' medesimo non so quel ch'io mi voglio, / et tremo a mezza state, ardendo il verno» (Petrarca, Sonetto CXXXII).

sem schopen ji dobře hledat, často důvěřuji sám sobě a abych se nemýlil, upínám se k pochybnostem a stavím je na místo pravdy. UVědomuji si však, že tímto způsobem se pomalu stávám akademikem (tedy intelektuálem) a po mnoha jiných jsem se i já zařadil do skromných řad těch, kteří nic nevědí, protože nemají nic jistého, a o všem pochybují. „Pochybují o všem,“ říká, „kromě těch věcí, o nichž vím, že by bylo svatokrádežné pochybovat.“¹⁴⁴

Petrarca by si přál netoužit, aby se necítil uvězněn v omylu. Poprvé v západní kultuře je u něj vidět vzdálenost mezi „duchovním“ dobrem, které je sice vyšší, ale je vzdálené, a dobry „pozemskými“, která jsou falešná, ale přitažlivější.

Zdá se mi, že my mnohokrát prožíváme svůj vztah k víře tímto způsobem, takže o Bohu nepochybujeme, protože poněkud moralisticky, o Bohu pochybovat nelze; ve skutečnosti pochybujeme i o Něm, jestliže Ho redukuje na abstraktní obraz odtržený od našeho života.

Mario Luzi na jedné konferenci ve Florencii uvedl: „Jedním z aspektů, který činí Danta výjimečným [...], je právě tento: že příkladná postava, která se v Komedii nazývá Dante, je postavou opodstatněnou lidským jedincem, který se nazývá Dante v životě, v existenci, v dějinách. Dalo by se říci, že mezi invencí a vyznáním je skutečně podivuhodná shoda.“ Je to „podivuhodná shoda mezi postavou a autorem.“¹⁴⁵

Petrarca naproti tomu začíná promítat do literatury svět který ve skutečnosti neexistuje, a činí tak na základě úvah tohoto typu: jelikož si ve skutečnosti nejsem ničím jist, vytvořím si aspoň ideální svět, v němž se věci dějí tak, jak bych si přál, aby se děly.

A Luzi k tomu poznamenává: „Evropská literatura [světová, dalo by se říci], je třeba to uznat, vychází mnohem více z Petrarky než z jakéhokoli jiného autora.“¹⁴⁶ Dante neměl žádné následovníky až do Eliota, Ungarettiho a samotného Luziho; i pro ně stejně jako pro Danta, literatura není způsob, jak uniknout z reality do světa snů, ale jak nalézt smysl skutečnosti, tedy jít až k samotné podstatě, na konec cesty touhy.

¹⁴⁴ «[Sono] della verità avidissimo; e perché trovarla è difficile, e nel cercarla io son poco destro, soventi volte non fidandomi di me stesso fuggo l'errore, e m'apprendo al dubbio tenendolo in luogo del vero. Così a poco a poco son divenuto accademico, e dopo tanti e tanti altri ultimo giunsi della più umile schiera nulla sapendo, nulla tenendo siccome certo, e dubitando di tutto, da quelle cose in fuori delle quali so che il dubitare è sacrilegio» (Petrarca, *Seniles*, V, 6)

¹⁴⁵ M. Luzi, *Cantami qualcosa pari alla vita*, Nuova Compagnia Editrice, Forlì 1996, ss. 52-53.

¹⁴⁶ *Tamtěž*, ss. 54-55

Existuje báseň od Ungarettiho, kterou mne učil nazpaměť Dado Pe-luso, a ve které se říká: „Poezie [pro mě] je svět, lidstvo, náš život rozkvetlý slovem, průzračný zázrak blouznivého kvasu. Když v tomto svém tichu nacházím vydobyté slovo, je to ve mém životě jako propast,“¹⁴⁷ což pro mě znamená: chci pochopit, co je smyslem reality a každé slovo, které vyslovím, není zvukem ve větru, nýbrž vyjadřuje touhu dostat se k podstatě, k dobru, k němuž mě volá každá touha.

Hle, my máme milost být v tomto postavení, protože máme kotvu vrženou na břeh Věčnosti, protože Věčnost přišla mezi nás. Proto již není třeba snít, stačí zůstat v realitě a čekat na naplnění, které nám někdo Jiný může dát.

Prosperi. Chtěl bych zdůraznit, co právě řekl otec Giovanni. Protože jsme, kulturně řečeno, děti historie, která po staletí a která hluboce změnila mentalitu člověka a jeho vztah k realitě. Pak dobře chápeme, proč máme takovou potřebu výchovy. Otec Giussani se ve Škole komunity ptá: „Co je to znamení? Znamení je realita, jejímž smyslem je realita jiná, zakusitelná realita, která získává svůj význam tím, že vede k jiné realitě.“¹⁴⁸ Proto je důležitý vztah ke znamení a také náklonnost ke znamení jako znamení, abychom vlastnili celek, tedy veškerou realitu včetně té, která není vidět. Fascinující na tom je, že právě ve vztahu ke skutečnosti jako znamení se plně vynořuje lidství. Neboť tam, kde je skutečně ve hře lidství, už není náklonnost k věcem pro emoce, které v nás vzbuzují, lidství se plně projevuje v interpretaci znamení, tedy na cestě, kterou se člověk ubírá ve směru, který znamení ukazuje. Proto se znamení stává tak důležitým, tak rozhodujícím pro život člověka, takovým průvodcem na jeho cestě, nevyčerpává se samo sebou, nýbrž se stává cestou danou mně k tomu, abych se dal poznat tajemství, které by jinak zůstalo nepostižitelné.

Znamení se stává snem, když se vyprázdní ze vztahu k tomu, co je utváří, co zakládá jeho hodnotu. A proč můžeme říci, že se redukuje na sen? Protože se nerealizuje; protože nevyhnutelně zklamává, protože realita je víc než to, co vidíme.

¹⁴⁷ G. Ungaretti, *Commiato*, Locvizza, 2. října 1916.

¹⁴⁸ L. Giussani, *Náboženský smysl*, op. cit., s. 205.

„Jak mít naději v situacích, kdy zlo a bolest zdánlivě mají kvůli nevyhnutelnosti okolností navrch? Jak si zachovat pevnou naději, když se na člověka valí účinky zla a přinášejí dlouhotrvající následky? A pak: ‚naděje neklame‘: jak je to pravda tváří v tvář bolesti, smrti, tváří v tvář těmto tragickým životním okolnostem, tváří v tvář válce, veškeré té vlně raket, které situaci ve světě ještě více dramatizují?

Všechno v životě ukazuje na něco jiného a zároveň nic zcela neuspokojuje touhu po naplnění. Čím více to prožívám, tím více převládá smutek nebo stesk po cílovém přístavu nad radostí. Co znamená opravdově se radovat?“

Prosperi. Určitě je pravda, že někdy se zdá, že zlo a bolest získávají převahu, zvláště když se v nich člověk nachází a nevidí žádné zjevné východisko, tedy když jsou zmařeny všechny naděje, v něž jsme vkládali svá lidská očekávání, když se zdá, že se zhroutilo vše, o co se normálně opíráme. Proč zlo a bolest? Ve skutečnosti jde o dvě související, ale odlišné dimenze, protože existuje zlo, kterým trpíme, nespravedlnost, která má co do činění se zkušeností bolesti, nesmyslnosti, ale je tu také zlo, které my pácháme, zlo, v němž se nacházíme. A to do té míry, že jak jsme si říkali první večer, že pokud existuje určitý, svým způsobem tragický rys naší doby, pak je to právě neschopnost čelit a přijmout vlastnímu zlu. Největším zlem naší doby není ani tak bolest z tělesných nemocí; ve skutečnosti, jakkoli jsou vážné, jakkoli nás vtahují do nevýslovné únavy, kolik máme svědectví, dokonce i hrdinských o lidech, kteří čelí bolesti tělesných nemocí! Skutečné zlo dnešní doby je především zlo života. Protože ve fyzickém zlu, i v bolesti nejtěžší zkoušky, člověk okamžitě pociťuje potřebu být zachráněn, potřebu, aby přišel někdo jiný a zachránil mě, potřebu, aby někdo přijal mou oběť.

Ale když tuto naději ztratíme, když v nás začne převládat pocit, že věci už nelze změnit – že slibované štěstí je nyní navždy ztraceno a není cesty zpět –, když se nakonec obrátíme proti sobě, protože se cítíme oklamáni, protože si myslíme, že nikdo nemůže přijít, aby nás zachránil, jak je radost možná? Radost, jak jsme se naučili – říkával nám vždy otec Giussani – je pocit, který se rodí, když člověk stojí na tom, co přetrvává, když všechno pomine. Když všechno pomine. Vidíme, jak věci pomíjejí, vidíme, jak pomíjíme my sami, protože stárneme, přicházejí bolesti, těžkosti, nepředvídané události, které nejsou vždy pozitivní, kterým někdy musíme čelit a které nás někdy dostávají do potíží, a tak život který byl plný příslibů, najednou zdánlivě směřuje k horizontu neúspěchu, porážky a zkázy.

Když se to stane, první pokušení, které nás napadne, je odvrátit svůj pohled od toho, co je zde – což je, jakkoli křehké, to, co je znamením společnosti Toho, který o nás stojí a který říká: „Já jsem s tebou, jsem stále a stále s tebou. Stále můžeš začít znovu, máš určení, které je dobré“ – zatímco my upíráme svůj pohled na skeptickou otázku: „Jak tohle může dobře skončit?“ Všechno nám to připadá jako tragédie, protože už nemáme nic ve svých rukou, všechny naděje, které jsme si vybudovali, abychom se pokusili jít stejně dál, se zhroutily. Ale když se všechny naděje zhroutí, je to přesně v ten okamžik může vzniknout skutečná naděje, pokud a pokud je v nás zdroj naděje živý: víra. Když je víra zdrojem naděje, pak naděje povstává, vstává z mrtvých. Ne jako obraz zavěšený ve vzduchu: „Všechno bude v pořádku!“, nápis, který se objevil – my všichni si pamatujeme – na oknech během lockdownu. Proč by mělo být všechno v pořádku? Je to optimismus, odvaha, naděje? Ne, naděje je něco jiného: z určitého úhlu pohledu je právě naděje

opakem optimismu. Optimismus je, když člověk vkládá své důvěru v budoucnost, která stále závisí na nás: „Bude to těžké, ale zvládneme to“; nebo v odtažitý fatalismus s důkazem, který je nám dán.

Vzpomínám si, když mi zemřel tatínek; byl jsem malý, bylo mi šest let. Byli jsme dva bratři, moje matka pocházela z okolí Milána, narodila se a vyrostla v Oltrepò Pavese, otec byl z Toskánska a v Miláně jsme prakticky nikoho neznali. Ale nikdy jsem se nepocítoval život – to mohu říci nyní, když se ohlžím zpět – jako negativní. Po celý život jsem vlácel s sebou mnoho ran, ale nikdy jsem nevnímal svou existenci jako negativní, protože jsem měl před sebou matku, pro kterou realita byla pozitivní, a to, co dělá realitu pozitivní, je víra. Po smrti mého otce musela jít do práce. Našla si práci v škole, v první škole, kterou v Miláně vytvořili dospělí z hnutí, ve škole Zolla. Díky tomu jsme se s hnutím seznámili. Určitě bych tu dnes bez této poslušnosti faktů nebyl. Mohu říci, že smrt mého otce byla dobrá věc? Ne, rány jsem si nesl s sebou. Jak jsme zpívali na začátku, dokonce i Bůh trpěl. Ale mohu říci, že to bylo pro radost, pro stonásobek, pro něco, co jsem si ani nedokázal představit.

Po nás se požaduje, abychom tuto sázku přijali. Není to sázka do tmy, je to sázka na to, co je nám dáno. Stav na tom, co ti bylo dáno.

Paccosi. Chtěl bych něco dodat, protože v té druhé otázce je podle mého názoru trochu klamu, říkáme: „Čím víc to prožívám, [že vše odka-

zuje k něčemu jinému] tím více smutek nebo touha po cílovém přístavu převažuje nad radostí. Je to jakási smutná naděje.“ Já bych tu větu obrátil a řekl bych, že je to druh smutku plný naděje, radostné. Protože to, že existuje hranice, že existuje křehkost věcí, jak to může člověk nevidět? Ale že je v tom příslib, jak jsme řekli na začátku naší cesty, vytištěný v matici našeho bytí, to člověka naplňuje radostí, veselím, protože ten příslib existuje.

Pomyslete na Abraháma, otce naší víry. Samozřejmě to není tak, že když šel na horu s Izákem, že byl šťastný, ale byl plný naděje. „Máme dřevo, nůž, oheň k celopalu, ale kde je oběť?“ ptá se ho syn. Abraham odpovídá: „Bůh se postará,“ protože sám nic nemá. A jak ho tehdy naplnilo radostí, když pochopil, že Bůh nechce onu oběť, kterou v tehdejší kultuře bohužel praktikovalo tolik lidí.

Proto je i v našem životě smutek, ale je radostný, protože je v něm Přítomnost, jak řekl Davide. Uvedu příhodu, která mi od té doby, co se stala, zůstala navždy v paměti. Ve farnosti, kam jsem docházel jako mladý kněz – bylo mi třicet let –, byl jeden pár; vypadali jako dva zamilovaní, i když jim bylo asi čtyřicet; vždycky chodili spolu a spolu jezdili na kole. Jednou ho při jízdě na kole srazilo auto a on zemřel. Byla to opravdu strašná tragédie. Po několika měsících za mnou přišla jeho žena a řekla: „Podívejte, otče. Giovanni, chci vám říct něco, co nemůžu říct nikomu jinému, ale vy mě snad pochopíte.“ A řekla mi: „Vlastně děkuji Bohu, protože mi vzal manžela. Chápete, co tím myslím, víte, že jeho láska pro mě byla vším. Ale dokud tu byl můj manžel, tak jsem na něj přenášela veškerou zodpovědnost svého života, on se o všechno postaral. Já jsem za nic nenesla odpovědnost, žila jsem ve světě snů. Ale od té doby, co zemřel, jsem musela převzít zodpovědnost za sebe, za svou rodinu, za všechno, a uvědomuji si, že jsem díky tomu jako člověk dozrála. A dodala: „Takže sice trpím, protože tu můj manžel není, ale zároveň chápu, že je to v rámci většího plánu, že je to pro dobro. On už je na věčnosti a já jsem víc sama sebou.“ A na závěr dodala: „Ale říkám to jenom vám!“

Je to právě tak. Samozřejmě nelze zobecňovat, ale pro pochopení toho, že je možné takto žít, stačí se podívat na tváře těch, kteří žijí ve víře v bolestných situacích. Prožívají je ve víře, stávají se znamením naděje pro všechny.

Pokud se tedy ocitneme v tomto smutku, možná se musíme sami sebe zeptat: K čemu se vlastně upínám?

„Co to znamená vzdělávat se v naději?“

Paccosi. Snahou všech těchto tří dnů bylo právě ukázat, jak se člověk vychovává k naději tím, že následuje otce Giussaniho. První večer jsme viděli, že výchozím bodem je např. brát vážně touhu, která nás utváří, „nepotlačitelnou touhu po seberealizaci“, která je v nás obsažena, říká otec Giussani v textu *Přináší naději*, který se v těchto dnech stal slavným – i když tím už byl dávno, Ale pak se příliš snadno od té touhy, která nás utváří, odchýlíme tím, že ji ztotožníme, jak říká otec Giussani, s „náladovými instinkty“, a necháme se unášet „banalitami pohodlné expanze“, nebo se stoicismem.

Včerejší dopolední lekce nám ukázala, že silnější než toto, bylo v našich životech setkání s Tím, který je milostí, jež umožňuje doufat, ne už lidským, tak křehkým způsobem, ale spočívat na skále, být připoután ke kotvě Jeho přítomnosti. Proto vychovávat k naději znamená hledět na Krista. Neexistuje žádný jiný způsob, jak růst v naději. V odpolední lekci jsme si položili otázku, jak se naděje stává tkanivem života, tedy důvěrou, s níž člověk všechno prožívá. Skrze cestu chudoby. Ne ale chudoby jako odříkání, ale jako objevu toho, že věci jsou znamením, že všechno je znamením, a proto je posvátné. Když jsem včera na jednom místě vysvětloval, jak se v dějinách lidstva zrodila idea *posvátna* právě z touhy vnímat každou hmotnou věc, i tu nejmenší, jako vztah k Tajemství, řekl jsem a opakuji: přemýšlejte o tom, co to znamená dívat se na každou věc, na každou osobu a rozpoznat ji jako *posvátnou*, to znamená jako prostředníka vztahu s Kristem. To mění všechno! Pak ano, můžeme žít v této důvěře, která je odevzdaností, v tomto vnímání všeho jako daru, zavěšení na nekonečnou milost Boha, který nám ji v tomto okamžiku dává, a už nejsme otroky, ale svobodnými.

Proto si řekněme, že odpověď na tuto otázku – co znamená vychovávat k naději? – je prožívat svou příslušnost ke Kristu v rámci těchto dějin, které nás zasáhly. Zaslíbení spočívá v tom, že budeme schopni žít s tou důvěrou, která činí každou okolnost lehkou, ale která nás, jak jsme včera skončili, uvádí do touhy sdílet ji všem: slavnost, která se stává misíí.

„Bylo nám řečeno, že nesmíme zanedbávat žádnou stránku reality (práci, lásku, přátele) a zároveň být chudí. Ale jaký je pak správný vztah k věcem? Jaké místo má práce, citové vztahy, přátelé atd.“

Prosperi. Navážu na to, co právě řekl otec Giovanni. Alespoň pro mě je skutečnou výzvou chudoby bojovat proti neodolatelnému pokušení sebebeprosazení. Protože vlastnictví věcí, lpění na věcech kvůli nim samotným, touha hromadit statky, to vše je v jádru odrazem touhy ovládat sám sebe, mít nad sebou kontrolu. Problémem nejsou jen hmotné věci; ty jsou jen jedním z aspektů, ale pro mě nejsou tím, co nás nejvíce svazuje. Aspektem, který nás nejvíce spoutává, jsou naše projekty, pocity, které máme ohledně toho, co je správné a co ne, tedy způsob, jakým vylučujeme Boha ze svého reálného, konkrétního života a odsouváme ho nanejvýš na několik okamžiků náboženského vytržení.

Pak chápete, co to je – další otázka, která se často opakovala mezi těmi, které dorazily – souvislost mezi důvěrou a obětí, která v přednášce otec Giovanni spojil s tématem výchovy k naději. Protože k žít v chudobě jako protiklad k sebebeprosazení je nutné důvěřovat jinému než sobě, vkládat důvěru v jiného. Samozřejmě, v Jiného s velkým J, ale skrze způsob, jakým se zpřítomňuje a stává se společníkem v našem životě, skutečnou přítomností, nikoliv myšlenkou, protože sami toto pokušení autonomie nepřekonáme.

To samozřejmě znamená oběť. Ale my víme, že to není oběť ani tak ve smyslu, že bychom se měli něčeho vzdát, ale v tom, že zahlédneme zisk, který je v ní obsažen, jak jsme řekli včera: aby vše bylo uznáno za posvátné, neboť je ve vztahu ke Kristu. Tento zisk vidíme, že se realizuje nebo již realizoval v přátelích, kteří mezi námi žijí na žádoucí úrovni života, kteří žijí pro ideál, u kterých chápeme, že ideál je něco konkrétního. Z čeho chápeme, že je to něco konkrétního? V čem spočívá tento zisk? Co je ten stonásobek, který je nám slibován, který nám slibuje Ježíš? Svoboda, svoboda! Člověk může skutečně milovat – aniž by zanedbával nějaký aspekt skutečnosti, jak se praví v otázce – manžela, manželku, děti, práci, své vlastní záliby, věci, které jsme cítíme jako nejvlastnější. Svobodně. Bohužel často cítíme, že i citové vztahy, dokonce i ta nejdůležitější přátelství, se v okamžiku, kdy se změní podmínky, stávají klecí, to znamená, že nás odvádějí pryč, uzavírají nás do sebe, už nám nedovolují vidět tu šíři, která je nám dána prostřednictvím historie, do níž nás umístil Jiný. Zatímco preference, skutečná hodnota preference spočívá v tom, že nás otevírá všemu, učí nás milovat všechno, skrze detail jsme uváděni do lásky k celku tak, jak bychom to my nebyli schopni. Jinak by preference byla nespravedlností, nespravedlností vůči druhým, ale především nespravedlností vůči nám samotným, protože by nás postupně uvěznila.

„Chtěl bych požádat o hlubší vbled do přináležitosti k jednotě těch, v nichž rozpoznávám Kristovu přítomnost. Co to existenciálně znamená patřit k jednotě s nimi, a ne k nim? Na závěr přednášky jsi řekl, že ‚naše jednota je tou nejkrásnější a největší formou této naděje‘. V čem je nejkrásnější a největší? Tuto větu jste řekl poté, co jste nám vyprávěl o otci Paolovi Bargigiovi, o otci Bellandim a o otci Paolovi Milloschim. Jak se podle tvé zkušenosti ukázalo, že jednota mezi vámi byla největší a nejkrásnější formou křesťanské naděje?“

Paccosi. Začínám tím posledním, co se mě týká bezprostředněji. Měl jsem zvláštní milost: i povolání, které bylo zcela osobní, jsem okamžitě prožíval společně se svými nejbližšími přáteli. Opravdu to bylo zcela osobní; já jsem přátelům o svém povolání vlastně nic neřekl. Když jsem se poprvé setkal s otcem Pierfrancescem, protože jsem zmínil o něčem, co jsem chtěl ověřit na svém povolání, našel jsem tam Bargigiu – který ještě nebyl otec Paolo –, tak jsem se ho ptal: „A ty, co tu vlastně děláš?“, jsem se ho zeptal. A on: „A co tu děláš ty?“ Když jsme se, Paolo, Andrea a já, setkali s otcem Giussanim, po střední škole, v devatenácti letech, krátce před vstupem do semináře, řekl nám velmi výslovně: „V semináři nedělejte věci spojené s CL. Následujte to, co je vám bude nabízeno“, a to i proto, že byl klidný, že je to prostředí opravdu krásné, intenzivní. Rektorem semináře byl otec Gualtierio. Bassetti a florentským biskupem byl kardinál Giovanni Benelli, dva výjimeční lidé. Otec Giussani nám řekl: „Říďte se nabídkou která vám je předkládána. Žijte mezi sebou v jednotě a odvolávejte se na tyto lidi,“ a uvedl i jména: Cristiana Maraviglia, který tehdy vedla GS ve Florencii, Lele Tiscar, který měl na starosti univerzitní studenty, a otec Silvano Seghi, který byl zodpovědný za hnutí. Udělali jsme, co nám řekl. A zažili jsme velmi intenzivní zkušenost hnutí, i když jsme se žádných akcí hnutí neúčastnili. Ironií je, že sídlo hnutí bylo přímo v semináři; vzpomínám si, že jsem se jednoho dne díval z okna a na ulici stáli vysokoškolsí studenti – všichni moji přátelé, s nimiž jsme byli v GS –, kteří vycházeli ze sídla a šli dělat sto tisíc věcí. A my jsme byli uvnitř semináře. Pocítil jsem trochu dojetí, když jsem přemýšlel o tom, jak by bylo hezké být tam s nimi, ale ne s lítostí, nýbrž s myšlenkou, že pobyt v semináři byl způsob, jakým jsme budovali stejnou věc. A tak mezi námi rostlo vědomí, že smyslem naší jednoty je vyzývat se navzájem, abychom ve vzájemné poslušnosti poslouchali Krista v rámci této historie.

Jednou, to už jsme byli dlouho kněžími, jsme si udělali prázdniny s kněžími z Florencie. Přijel také otec Ciccio Ventorino, který se v té době staral o komunitu ve Florencii a v Toskánsku. Na konci prázdnin nám řekl: „Vy si to neuvědomujete, ale žijete zvláštní ctnost: ctnost poslušnosti. Jste vždy ochotni poslouchat jeden druhého.“ To na mě udělalo dojem. Ale pak jsem se nad tím zamyslel a řekl jsem si: Je to vážně pravda, posloucháme se navzájem. Proč? Není to tím, že někoho posloucháme proto, že je to vůdce. Posloucháme to, čeho je svědkem, posloucháme tedy Ježíše. Ale abychom poslouchali Ježíše, potřebujeme tuto konkrétní společnost, která se tak trochu podobá skupině Fraternity: nenárokuje si být alternativou k objektivitě autority v hnutí a v církvi, ale slouží k vzájemné pomoci při následování toho, koho v dané době Pán činí protagonistou této historie. Proto i přes všechny těžké okamžiky bych jednotu v rámci naší historie nevyměnil za nic na světě. Když otec Giussani hovoří o autoritativnosti a autoritě, vysvětluje, že autoritativnost je toto každodenní doprovázení, kdy ten, koho máme vedle sebe, nás volá zpět k ideálu; je tu někdo, kdo nás zvláštním způsobem volá zpět, takže já ho následuji. Ale následuji ho, protože chci následovat jednotu, objektivitu autority. Klást autoritativnost a autoritu jako dvě alternativy nemá smysl, protože v této jednotě je přítomen Kristus. Přátelství mezi námi kněžími mi vždy pomáhalo následovat Krista a je tomu tak i dnes, i když už spolu nesdílíme každodenní život jako v mnohých chvílích v minulosti, ale jeho hodnota zůstává stejná. Můžeme se vidět jednou za rok, třeba jet spolu na prázdniny a ty dny mají stejnou intenzitu, jako když jsme byli spolu pořád, protože horizont je stejný. A to, co prožíváme v naší jednotě, prožíváme v jednotě s lidmi, kteří jsou nám dáni.

Vím, že v těchto hodinách různí moji přátelé dostávají zprávy z poloviny Itálie: „Ach, seznam nás s otcem Giovannim, chceme ho pozvat na prázdniny.“ Já tam nepojedu! Nepojedu, protože objektivně nemohu. Mám diecézi, kterou musím vést, a nemohu ji zanedbávat. Ale chci říci, že charisma žije a předává se stále nové a celé v naší jednotě: tedy v následování, podle konkrétního organismu naší společnosti. Je tu již vše, co je třeba k jeho prožívání plného a vždy překvapivé zkušenosti. Každopádně se nemohu vydat na všechny prázdniny hnutí, i když jsem se po přednáškách na duchovních cvičeních stal „módním“ a vzbudil zvědavost! Vzali na sebe docela riziko, když mě o to žádali.

Prosperi. Šlo to dobře!

Paccosi. Jednota mezi námi je to, co buduje, a tak si pomáhejme hledat, následovat to, co nám papež řekl ve svém posledním dopise, a to cestu, kterou se v této době ubíráme. V tomto smyslu setkání uskutečněné po papežově dopise podle mě obsahuje věci zásadní pro historické okolnosti, které prožíváme. Následování neznamená jít podle momentální módy. Co nám dává naději je jednota, příslušnost k této jednotě, ke skutečnosti této velké historie, před kterou včera kardinál Farrell zůstal stát se široce otevřenými očima a my také, plni dojetí. Je to velký příběh, do něhož nás Pán postavil.

„Uniká mi souvislost mezi jednotou a nadějí. Můžeš mi pomoci?“

Prosperi. Koneckonců, je to jedna věc, která mi ležela na srdci: upevnit jednotu celé cesty, kterou jsme letos ušli, od loňských Duchovních cvičení Zahajovací den školního roku, projít od papežova dopisu až po obsah těchto Duchovních cvičení. Nelze pochopit vztah mezi jednotou a nadějí, pokud nevycházíme z víry. Chtěl bych se zabývat zejména jedním aspektem vztahu mezi jednotou a trajektorií, dynamikou víra-naděje, bez níž nelze ospravedlnit nic z toho, co říkáme. Mé upřesnění se týká velmi časté otázky, která se v posledních měsících objevuje a kterou jsi ty, otče Giovanni, v jedné přednášce vyvolal tím, že jste řekl, že jednota je dar. To je pravda, všichni to vidíme, všichni víme, že v našich silách je to nemožné. Ale proč nás tedy papež vyzval, abychom pečovali o jednotu, v čem tato péče o jednotu spočívá a co má společného s vírou a nadějí?

Rád bych na úvod přečetl krátký úryvek z listu svatého Pavla Efezským: „A toto jsou jeho dary: jedny povolal za apoštoly, jiné za proroky, jiné za zvěstovatele evangelia, jiné za pastýře a učitelé, aby své vyvolené dokonale připravil k dílu služby – k budování Kristova těla, až bychom všichni dosáhli jednoty víry a poznání Syna Božího, a tak dorostli zralého lidství, měřeno mírou Kristovy plnosti. Pak už nebudeme nedospělí, nebudeme zmítání a unášení závanem kdejakého učení – lidskou falší, chytráctvím a lstivým sváděním k bludu. Buďme pravdiví v lásce, ať ve všem dorůstáme v Krista. On je hlavou,“ a dávejte pozor na jak svatý Pavel pokračuje:

„z něho roste celé tělo, pevně spojené [to je popis jednoty] klouby navzájem se podpírajícími a buduje se v lásce, jak je každé části dáno.“¹⁴⁹

Toto shrnuje celou naši cestu, kterou jsme tento rok vykonali, protože jen zralá víra může skutečně pečovat o jednotu mezi námi tak, aby celé tělo rostlo dobře složené a dobře propojené díky pomoci, kterou mu poskytují všechny klouby. Ale, dodává svatý Pavel, nestačí říkat „víra“, aby byla zralá. Zralost víry je totiž v protikladu k nezralé víře dětí zmítaných závanem podvodného učení. A skutečně, vidíme velmi dobře, jak jsme každý den vystaveni tomu, co Giussani nazývá „mocí“. Moc působí v každé době a dnes možná v některých ohledech více než kdy jindy, protože tak činí rafinovaněji a tišeji, čímž se stává přitažlivou. Ďábel tě nefackuje, ale činí se přitažlivým tím, že ti nabízí velkorysé zboží, ale výměnou za tvou věrnost jeho moci a dogmatům, a to až do té míry, že přejímáme jeho vidění věcí.

Domnívám se, že dnes je to snad nejpalčivější bod na všech úrovních, a to i pro církve, a tedy i pro nás. Rád bych vám přečetl dopis, na který jsem byl upozorněn a který napsal otec Giussani skupinám *Comunione e Liberazione* v roce 1979, kdy ještě nedošlo k uznání Fraternity, bezprostředně po první audienci u Jana Pavla II.: „Drazí přátelé, jak jste pravděpodobně slyšeli, dostalo se mi velkého daru, že jsem mohl s papežem dlouze hovořit o našem životě a o tom, čím bychom chtěli být v této naší milované církvi a v této naší milované zemi. Když jsem stál před ním, ptal jsem se sám sebe: Jaký důvod nabízí můj život v očích papeže, aby mi toto vše umožnil? Tím důvodem je váš život, život vás všech, mých přátel a souputníků, veškerá vaše víra, vaše pracovitost, vaše velkorysost, vaše schopnost obětovat se. To je skutečný důvod, proč jsem byl přijat. A já jsem byl plný úžasu, studu nad sebou samým, vděčnosti vůči papeži i vám.

Chtěl bych pro vás shrnout poselství, které zaznívá v jeho obavách a v jeho postoji: 1. Ježíš Kristus je pravdou celého lidstva a víra je formou veškerého života a díla. V tomto roce jsme si řekli: víra informuje život. „2. Neexistuje tedy na jedné straně víra a na druhé straně zájmy, životní závazky, práce. Ne, víra je zdrojem kritérií pro řešení všech problémů existence, a právě ve víře musíme zakořenit své chování v prostředí, které je jako půda, v níž se všechny problémy rozvíjejí.“ V posledních měsících jsme se zamýšleli nad vztahem mezi vírou a přítomností v prostředí. „Zejména je nutné, aby víra byla vyjádřena jako kultura. Je to totiž právě

---

¹⁴⁹ Ef 4,11-16.

kultura, která určuje tvář lidu, vyjadřuje jeho dějiny. Naše víra nesmí mít „komplexy méněcennosti“ tváří v tvář dominantní kultuře.“

Proto je třeba se zamyslet nad tím, jak se vypořádat s dominantní kulturou, kterou Giussani často nazýval „mocí“. Pokusy, které děláme s časopisem *Stopy* – otec Giovanni to včera také připomněl –, aktivita Kulturních center a Meeting, to vše jsou příklady vyjádření víry jako kultury a z tohoto hlediska by měly být podporovány. Giussani pokračuje: „Vždycky jsme říkali, že abychom ověřili naši víru a učinili ji zralou [a jsme u toho!], musíme se zapojit do dění, v němž víra žije takovým způsobem, aby i nám se dostalo touhy, světla a odvahy k následování.“ A uzavírá: „Přátelé, ve světě, kde je víra tak ztracená a nespravedlnost tak velická, setřesme svou setrvačnost, setřesme své sobectví, setřesme své měšťáctví.“¹⁵⁰

Co je tedy zralá víra? Právě jsme to slyšeli od otce Giussaniho: je to víra, která se „zapojuje do události, v níž žije.“ Když tedy shrneme celou cestu, kterou jsme prošli, mohli bychom říci toto: zralá víra je víra, která je hluboce zakořeněná v Kristově přátelství. Je to právě toto přátelství, které nás otevírá všemu, které nás otevírá pravdě, poznání toho, co je pravdivé i toho, co je falešné, co je klamné, a tím nám umožňuje nenechat se zmítat závanem kdejakého učení. Napsal jsem to také v poselství zaslaném našim mladým z GS: Ježíšovo přátelství, které vytváří přátelství mezi námi, se vyznačuje dvěma základními faktory. Za prvé sdílením jeho poznání: „Všechno jsem vám řekl.“ O tomto nezměrném Tajemství bychom ve skutečnosti nevěděli nic, kdyby nám nebylo zjeveno, kdyby nám nebylo zjeveno dnes. A kým? Jeho přítomností. S tímto poznáním nám také dává svou plnou důvěru. „Řekl jsem vám všechno“, jako přítel, který nemá před svým přítelem žádné tajemství. Víme, že v jazyce Bible znamená poznání vztah. Kristus nám dává své poznání Otce, to znamená, že nás zavádí do společenství mezi Otcem a Synem: nepřístupné našemu úsilí, jakkoli se snažíme jakkoli jistě žádoucí, je umožněno pouze z jeho iniciativy. To je právě přátelství. A za druhé: *idem velle, idem nolle*, to znamená toužit právě po tom, co je hodno touhy, a netoužit po tom, co touhy hodno není, to je přátelství: sdílení Jeho vůle. A právě zde vstupuje do hry naše svoboda, a právě zde se často objevuje veškerá naše křehkost. Ale i zde, tváří v tvář křehkosti naší svobody v následování Božího plánu pro naše životy, i zde Kristus převzal iniciativu ohledně nás a přebírá ji i dnes, stejně jako ji

¹⁵⁰ L. Giussani, „Serviamo Cristo in questo grande uomo“, *Litterae Communionis CL*, č. 2/1979, ss. 2-3.

převzal ten den, kdy vyřešil otázku v Getsemanské zahradě: „Ne má [On, zcela ponořen do našeho lidství], ale Tvá vůle se staň.“¹⁵¹ svědčí o shodě jeho vůle s vůlí Otce.

Nový život, který nám nabízí následování Krista, je tedy imanence přátelství s Ním, která nás konkrétně zasahuje skrze naše společenství v rámci této historie. A to je důvod, proč jsme po celou tuto dobu tolik zdůrazňovali ústřední význam společenství, nejen jako vedlejší podpory subjektivní zkušenosti víry ale právě jako stěžejního obsahu samotné víry, aby byla zralá.

„Velmi mě zaujal obraz akrobata, který ve stoji na hlavě dokáže vnímat realitu jako závislou na Bohu, který ji právě teď tvoří. Zajímalo by mě, jak se člověk může ‚vytříénovat‘, aby si stále udržoval tuto perspektivu.“

Prosperi. Zdá se mi to také jako krásný závěr celé této cesty. To, co mě fascinovalo nejvíc – a budeme mít čas a způsob, jak projít všechny podrobnosti obsahu, který nám byl nabídnut – bylo vidět, jaká naděje je v těch, kteří nás vedli na meditacích těchto dnů. Naděje je ctností cesty. Není konečným bodem, není představou o tom, jak se naplní zaslíbení, nýbrž vizí člověka, který je na cestě, jistého, kráčejiícího se vztyčenou hlavou, i uprostřed všech námah a těžkostí života. Když jsi na cestě, možnosti jsou dvě: buď kráčíš vpřed náhodně nebo následuješ.

Takže jak trénovat, abychom si udrželi tuto perspektivu, ve které je skutečnost uznávána jako závislá na Bohu? Toto vědomí dozrává skrze zkušenost poslušnosti, následování, které není voláním k disciplíně. Na Zelený čtvrtek nám to připomnělo Janovo evangelium: „Jako si Otec zamiloval mne, tak jsem si já zamiloval vás. Zůstaňte v mé lásce. Zachováte-li má přikázání, zůstanete v mé lásce, jako já zachovávám přikázání svého Otce a zůstávám v jeho lásce. To jsem vám pověděl, aby moje radost byla ve vás a vaše radost aby byla plná.“¹⁵²

Zde je poslední pasáž papežova dopisu o poslušnosti – která, jak jsem viděl při setkáních s komunitami, nebyla vždy plně chápána, možná redukována na otázku moralistickou – nám představuje právě tu podmínku k tomu, aby se mohla uskutečnit plná radost, kterou slibuje Janovo evange-

¹⁵¹ Srov. Mt 26,42; Mk 14,36; Lk 22,42.

¹⁵² Jan 15,9-11.

lium. Evangelium pokračuje: „To je mé přikázání [přikázání!], abyste se milovali navzájem jako jsem já miloval vás. Nikdo nemá větší lásku než ten, kdo položí život za své přátele. Vy jste moji přátelé [přátelství s Kristem], činíte-li, co vám prikazuji. Už vás nenazývám služebníky, protože služebník neví, co činí jeho pán. Nazval jsem vás přáteli, neboť jsem vám dal poznat všechno, co jsem slyšel od svého Otce.“¹⁵³

Tak pochopíme, o co v otázce následování a poslušnosti skutečně jde: jestliže se s námi Ježíš dělí o to, co slyší od Otce, aby nám umožnil poznat neuchopitelné tajemství Bytí, pak právě v tom spočívá rozdíl mezi poslušností služebníka a poslušností přítele. „Nazval jsem vás přáteli.“ Kdo nás to nazývá přáteli? Boží syn!

V tom spočívá hluboký rozdíl mezi poslušností služebníka a poslušností syna, protože služebník nezná účel a vlastnictví pána, poslouchá, protože musí poslouchat, aby nebyl potrestán, aby nebyl poslán pryč, protože má z toho prospěch, ale co je pánovo, není jeho. Kdežto syn je také dědic, takže to, co se otec určitým způsobem sděluje, je již jeho, i když to ještě není plně vlastněno, patří mu to, ale ještě to není plně jeho. Synova poslušnost je pak opodstatněná pro to, aby se zmocnil vlastnictví. hodnoty, tedy významu, který mu otec sděluje.

Proto říkáme, že poslouchat znamená vstoupit do života otce, ztotožnit se celým svým já, s hlubokými důvody, které otce pohánějí. Syn je však s otcem svobodný pouze tehdy, když pozná, že je milován. Právě to v nás vytváří svobodu, vztah plně generativní pro mou osobu, jako vztah syna k otci. A tak v poslušnosti vůči autoritě v církvi, stejně jako vůči autoritě v našem přátelství, se uskutečňuje tato hluboká pravá svoboda. Svoboda se totiž plně uplatňuje ve vztahu k autoritě, jinak se člověk se bude snažit autoritě zalíbit, ale v podstatě bude citově jinde, protože jí nevěří; nebo se zříká sám sebe a pasivně se přimyká k tomu, co následuje, aniž by do hry skutečně vložil svou vlastní osobu, což má za následek, že neroste, že jeho víra se nestává dospělou, zůstává navždy dětskou, pubertální, je plný jen svých starostí, ale nakonec bez toho, že by někdy skutečně přijal zodpovědnost jako dospělý člověk vytvářet, protože my nevytváříme sami ze sebe. Tato svoboda je možná díky tomu, že žijeme poslušnost jako synové, na cestě, na níž to, co je slíbeno, je již naše, je to naše dědictví.

---

¹⁵³ Jan 15,12-15.

Právě tato jistota nás vede k tomu, abychom ji s radostí a důvěrou následovali, i když nemusíme okamžitě vidět celou trajektorii nebo nás některé věci zmáhají. Trvám na tom, že tato poslušnost má jediný důvod: stát se dospělými, stát se – jak jsme řekli na Zahajovacím dnu, když jsme si připomněli Giussaniho slova – otci a matkami až na nás dojde řada. A zde vidíme, jak často se v nás objevují námitky: „Ano, ale já toho nejsem schopen, jsem ubohý, nic neumím, jsem plný rozpaků, nesouhlasím, ublížil jsi mi, jsem celý pomýlený.“ Odvahu, člověče, odvahu! Nejsi to ty, kdo tvoří realitu, nejsem to já, kdo tvoří realitu, nejsem to já, kdo tvoří všechny věci. Ani sám sebe netvořím takového, jaký jsem. Jsem takový, jaký jsem. Realitu už stvořil někdo Jiný!

Pak už neexistuje žádné alibi. Padl jsi na zem? Zvedni se! Máš potíže? My také! Nedokážeš odtrhnout pohled od svých nohou? Podívej se před sebe, před tebou prochází Ten, který tě miloval věčnou láskou a Jeho jméno je svaté! Pojď s námi, pojďme a zemřeme s Ním!¹⁵⁴ Protože starý člověk musí zemřít, musí zemřít naše pýcha, naše soběstačnost musí zemřít, naše netrpělivost musí zemřít, chceme-li, aby v nás mohl povstat nový život, který nám může dát jen Kristus.

* * *

Nyní vám sdělím důležité oznámení. Jedná se o zprávu, kterou nedávno Milánská diecéze sdělila médiím.

Ve čtvrtek 9. května v 17 hodin bude v bazilice sv. Ambrože milánský arcibiskup, Mons. Mario Delpini konat první Veřejné zasedání svědectví ve věci blahořečení a svatořečení Božího služebníka Luigiho Giussaniho. S velkou radostí vítáme tuto tak vytouženou zprávu. Je to zásadní krok v procesu blahořečení našeho drahého otce Giussaniho. První fáze procesu, takzvaná dokumentární fáze, zahájená v roce 2012, se skládala z teologického vyšetřování, které bylo uzavřeno kladně, a z rozsáhlého a komplexního historického vyšetřování, které je nyní ve velmi pokročilé fázi.

Až bude ukončena fáze svědectví, která začne 9. května, bude shromážděná dokumentace zaslána na Dikasteriu pro blahořečení a svatořečení ve Vatikánu, kde bude ověřena práce vykonaná v Milánské diecézi, a další fáze předpokládané normami budou následovat až do doby, kdy se bude

---

¹⁵⁴ Srov. „Pojďme, ať zemřeme spolu s ním“, Jan 11-16.

k případnému rozhodnutí Svatého otce prohlásit služebníka Božího otce Giussaniho za ctihodného.

Konkrétně to dnes ráno řekl monsignor Ennio Apeciti, vedoucí Diecézní služby pro kauzy svatých, že na konci svědecké fáze „pečlivé prozkoumání zázraku uděleného Bohem na přímluvu Božího služebníka umožní papežovi prohlásit monsignora Luigiho Giussaniho za blahoslaveného a další zázrak následující po blahořečení, prohlásit ho za svatého pro církev.“

Jak vysvětluje diecéze, volba data 9. května a místa, baziliky sv. Ambrože, pro konání prvního veřejného zasedání fáze svědectví, byla arcibiskupem zvolena z důvodů souvisejících s osobou samotného otce Giussaniho: „Svátek Nanebevstoupení Páně, která připadá právě na 9. květen,“ vysvětluje Apeciti, „byl knězi obzvláště drahý a bazilika sv. Ambrože se zdála být nejvhodnějším místem k vyjádření spojení ambrosiánského kněze s jeho ‚největším patronem‘. A konečně, blízkost baziliky ke Katolické univerzitě Nejsvětějšího Srdce chce připomínat místo, kde po mnoho let Boží služebník formoval generace mladých lidí a předával jim svou vášnivou lásku k církvi.“

Jsme hluboce vděční arcibiskupovi Delpinimu, monsignorovi Apecitimu, postulátorce profesorce Chiaře Minelli a všem, kteří se za to, že umožnili otevření této nové fáze. A samozřejmě jsme také velmi vděční papeži Františkovi za pozornost a úctu, kterou opakovaně vyjádřil, a to i veřejně, osobě otce Giussaniho a cestě, kterou hnutí v tomto období koná.

Od této chvíle vkládáme do rukou církve neutuchající touhu, kterou nosíme ve svých srdcích, abychom mohli brzy vidět otce Giussaniho mezi blahoslavenými a svatými Páně. Úkol, který si dáváme, je zintenzivnit naše modlitby za dobro této věci, za ty, kteří jsou a budou zapojeni do této fáze procesu, a s ještě větší silou v našich úmyslech prosit o přímluvu Božího služebníka Luigiho Giussaniho.

MŠE SVATÁ

Liturgie mše svaté: Sk 3,13-15.17-19, Ž 4; 1Jan 2,1-5; Lk 24,35-48

**KÁZÁNÍ JEHO EXCELENCE MONSIGNORA FILIPPA SANTORA, EMERITNÍHO
BISKUPA V TARANTU, ZVLÁŠTNÍHO ZMOCNĚNCE PRO MEMORES DOMINI**

Připravil jsem si kázání na třetí neděli velikonoční, ale po zprávách, které jsme právě slyšeli, se nám otevírá zcela nová perspektiva. Radost, kterou pocítili apoštolové, když uviděli Pána Ježíše vzkříšeného, byla i naší radostí při přijímání této zprávy o otevření fáze svědectví, která je důležitým krokem k blahořečení a svatořečení Božího služebníka otce Luigiho Giussaniho. Tato velká radost pramení ze skutečnosti, že církev uznává, že tento její syn prožil svůj každodenní život v přítomnosti Pána, zasažen Jeho láskou, zasažen zkušeností Slova učiněného tělem, středu kosmu a dějin, Pána vzkříšeného a žijícího uprostřed nás. Církev uznává rovněž způsob, jakým toto vše předával svým prvním studentům v lyceu Berchet a pak každému z nás.

Při zahájení procesu blahořečení a svatořečení má církev na mysli přímo konkrétní osobu. Nicméně milost udělená této osobě se vztahuje na veškeré dílo, které vykonala, a proto jsme prozářeni touto mimořádnou radostí. Kromě jasných znamení, která nám Církev dala schválením Fraternity v roce 1982 a *Memores Domini* v roce 1988, je nám nyní nabídnuto další znamení, jež nás vybízí, abychom celý svůj život zasvětili Pánu a následovali cestu a formu učení, které nám bylo předáno.

Dnešní evangelium nám pomáhá pochopit důvody naší radosti. Vidíme, že apoštolové jsou nejprve šokováni a plní strachu, protože si myslí, že vidí ducha. Znepokojení a plní strachu tváří v tvář životu i samotnému zjevení Pána. A Ježíš udělá tři věci: nejprve ukáže své ruce a nohy a řekne: „Podívejte se na mé ruce a na mé nohy.“ To je první sloveso, které používá: „Podívejte se.“ Všichni

jsme vyzváni, abychom se podívali na to, co se nám stalo, na znamení Jeho přítomnosti. „Podívejte se na mé ruce a nohy: to jsem opravdu já!“ A pak je tu další sloveso: „Dotkněte se mě.“ Skrze setkání s charismatem, s otcem Giussanim a charismatem, které se z něj zrodilo působením Ducha svatého, jsme byli zasaženi tajemstvím, náš život už není stejný. Byli jsme pozorováni, ale pozorováni tak, jako matka pozoruje dítě, jako otec pozoruje dítě, s takovou láskou, s jakou se na nás dívá Ježíš. Byli jsme zasa-

žení konkrétní zkušeností, hlasem, setkání, vztahem, a znamením jednoty, které nám toto setkání sdělovalo. V mé zkušenosti jsem se setkal s mnoha lidmi v Brazílii, ale i v Itálii, kteří mi říkali: „My jsme nepoznali otce Giussaniho, ale díky svědectví, které nám podáváte, jako by tu byl mezi námi.“ To je přítomnost, to je plodnost charismatu. „Ale protože pro

radost stále nevěřili [i když radost propukla] a byli naplněni údivem, řekl: „Máte tu něco k jídlu?“ Nabídl mu nabídl porci pečené ryby; vzal si ji a před nimi ji jedl. Zde je další sloveso: „Jedl.“ Máme účast na tomto společenství, na této večeři, na tomto životě. Podívat se, dotknout se, jíst. Byli jsme živeni Přítomností, která má svůj vrchol v eucharistii.

Našimi Velikonoce bylo setkání, které jsme uskutečnili: život už není stejný. Dívat se, dotýkat se, jíst. Existuje kontinuita mezi setkáním vzkríšeného Ježíše s apoštoly a setkáním otce Giussaniho s námi. A nyní, když jsem slyšel tu zprávu, říkám: nyní se nesmíme modlit za otevření této kauzy, ale musíme se modlit k Otci, aby na Giussaniho přímlovu byla naše zkušenost stále pravdivější, abychom i my mohli žít to, co žil on, a žít to naplno v konkrétních životních okolnostech, v jídle a pití, v rodině, v celkovém odevzdání života Pánu. Musíme prosit otce Giussaniho, aby se přimlouval za nás, za naši zkušenost, za úkol, který nám papež svěřil, abychom sloužili a zachovávali jednotu, aby nás dotlačil až na konec světa. Když je nám adresováno pozvání, jak se opakovalo dnes dopoledne, abychom se vydali na cestu misie – jako tomu bylo i v mém případě – je to největší milost, která se může v životě stát. Proto se musíme modlit k Pánu za Božího služebníka otce Giussaniho, aby nám byl na naší přítomné cestě nablízku.

Skrze otce Giussaniho se tento tajemný orgán zformoval v církvi, ve společenství církve. A díky svědectví monsignora Giovanniho Paccosioho jsme se ho dotkli i my a znovu ho zažili, zde, v tomto gestu, protože Velikonoce jsou teď, Velikonoce jsou v tomto našem dnešku, jsou na této naší cestě. Kardinál Farrell byl při pohledu na dvacet tisíc lidí šokován a opakoval to i včera při večeři, ohromen stylem, tichem, rozjímáním, jednotou. Toto tělo, složené z mnoha lidí, z mnoha já, ne anonymní masa, ale tvořená každým z nás, je jedno, jedno srdce a jedna duše.

Velice mne dojalo, když monsignor Giovanni mluvil o svém životě, o povolání, historii, poslání, biskupství a úkolu v Latinské Americe, když vzpomínal na Andreu Azianiho a otce Paola Bargigiu jako na znamení toho, co se děje na mnoha místech našich dějin. A pak nám vyprávěl o vel-

kém příběhu františkánských misionářů, kteří se vydali do lodích z Ocopy, z peruánských And po řekách Amazonie, protože uznávali, že Ježíš vstal z mrtvých, aby ho zvěstovali. Když nám to vyprávěl, cítili jsme, že se to děje i nyní, že se to děje pro každého z nás. Právě toto je největším plodem Velikonoc. Pro otce Giussaniho Velikonoce vyvrcholily Petrovým ano na Galilejském jezeře, kde došlo k jejich prvnímu setkání; Ježíš se podíval na Petra a řekl mu: „Šimone, miluješ mě?“ To je vyvrcholení Velikonoc, otázka, kterou klade i každému z nás: „Viděli jste všechny tyto krásné a velké věci. Ale ty, miluješ mě?“ A my jsme se naučili od otce Giussaniho, pohnutého Duchem svatým, odpovídat stejně jako on: „Ano, Ty víš, že Tě miluji.“

ODESLANÉ TELEGRAMY

Jeho Svatost papež František

Vaše Svatosti,

přibližně 21 000 lidí osobně v Itálii a ve spojení s nimi komunity z 21 zemí světa a mimoto 3000 lidí připojených ze svých domovů, protože se nemohli pohybovat, se zúčastnilo v těchto dnech duchovních cvičení Fraternity *Comunione e Liberazione*

Název duchovních cvičení zněl: „*Co ve mně vzbuzuje úžas, říká Bůh, je naděje*“ (C. Péguy) a přednášel na nich J.E. mons. Giovanni Paccosi, biskup ze San Miniata. Byla to, Vaše Svatosti, pro nás všechny příležitost znovu objevit svou potřebu poznávat Krista ve svém životě. Uznat, že můžeme doufat jen proto, že On je přítomen.

Mons. Paccosi nás uvedl na tuto cestu. a umožnil nám uvědomit si, že pouze v objetí Církve skrze formu společenství zrozeného z charismatu otce Giussaniho, v němž jsme ponořeni, zůstáváme připoutáni k objektivní přítomnosti vzkříšeného Krista. Přítomnost Jeho Eminence kardinála Farrella byla jasným znamením útěchy pro naši cestu víry uvnitř sounáležitosti s jednotnou církví, pro kterou žijeme a bez které bychom neexistovali. Kristus používá naši naději, aby všem ukázal svou tvář, a my můžeme být pouze „služebníky této naděje“. Na této cestě chceme být doprovázeni Marií, jisti si, že jak nám připomněl otec Giussani, „bez Panny Marie bychom si nemohli být jisti budoucností, protože jistota budoucnosti k nám přichází od Krista“.

Vděční za požehnání, které jste nám udělil, a dychtiví být uchopeni Kristem každý den, se za Vás všichni nadále modlíme.

Davide Prosperi

*Jeho Eminence kardinál Matteo Zuppi
předseda Italské biskupské konference*

Nejdůstojnější Eminence,
přibližně 21 000 lidí osobně v Itálii a ve spojení s nimi komunity z 21 zemí světa a mimoto 3000 lidí připojených ze svých domovů, protože se nemohli pohybovat, se zúčastnilo v těchto dnech duchovních cvičení Fraternity Comunione e Liberazione.

Název duchovních cvičení zněl: „*Co ve mně vzbuzuje úžas, říká Bůh, je naděje*“ (C. Péguy) a přednášel na nich J.E. mons. Giovanni Paccosi, biskup ze San Miniata.

Mons. Paccosi nás uvedl na tuto cestu. a umožnil nám uvědomit si, že pouze v objetí Církve skrze formu společenství zrozeného z charismatu otce Giussaniho, v němž jsme ponořeni, můžeme zakusit opravdovou naději. Chceme sloužit Církvi doprovázeni Matkou Boží s jistotou, jak nám připomínal otec Giussani, „bez Panny Marie bychom si nemohli být jisti budoucností, protože jistota budoucnosti k nám přichází od Krista“.

Děkuji vám za vaši blízkost, prosím o vaše požehnání a co nejsrdčejši vás zdravím.

Davide Prospero

*Jeho Excellence monsignor Nicolò Anselmi
biskup z Rimini*

Vaše Excellence,
ještě jednou Vám děkuji za otcovství, které nám vždy vyjadřujete, a za pozdrav, který jste nám chtěl adresovat osobně. Píši Vám, abych Vás informoval, že na duchovních cvičení Fraternity Comunione e Liberazione – s názvem „*Co ve mně vzbuzuje úžas říká Bůh, je naděje*“ (C. Péguy) – se zúčastnilo přibližně 21 000 lidí, kteří se shromáždili v Itálii, zahraniční komunity v připojení z 21 zemí světa, jakož i asi 3 000 lidí připojených ze svých domovů.

protože se nemohli přestěhovat.

Přednášky monsignora Paccosiho, biskupa ze San Miniata, nám pomohly rozpoznat, že toužíme po naději a že jsme si jisti, že jedině Kristus na tuto touhu odpovídá a činí ji jistou. Na této cestě poznání chceme být

doprovázení Matkou Boží, s jistotou, že jak nám připomínal otec Giussani, „bez Panny Marie bychom si nemohli být jisti budoucností, protože jistota budoucnosti nám přichází od Krista.“.

S prosbou o požehnání pro cestu naší Fraternity vás co nejsrdečněji zdravím.

Davide Prospero

UMĚNÍ V NAŠÍ SPOLEČNOSTI

Zpracoval Sandro Chierici

PŘÍBĚHY SVATÉHO FRANTIŠKA V HORNÍ BAZILICE V ASSISI

Františkovy příběhy, které vytvořil Giotto a jeho dílna v Horní bazilice v Assisi nám ukazují světce jako změněného člověka, kterého setkání s Kristem učinilo radostným a naplněným, zcela zasazeným do dějin, jednajícím v konkrétnosti času a prostoru, pohnutým sebeuvědoměním a vlastním určením. Svatost se nabízí jako zkušenost, která je pro člověka možná za všech okolností.

1. Pocta prostého člověka
2. Dar pláště chudému člověku
3. Vidění paláce s křížáckými zbraněmi
4. Krucifix ze San Damiana promlouvá k Františkovi
5. Zřeknutí se majetku
6. Sen Inocence III.
7. Potvrzení řehole
8. František na ohnivém voze
9. Vidění nebeských trůnů
10. Vyhnání ďáblů z Arezza
11. Zkouška ohněm před sultánem
12. Františkova extáze
13. Betlém v Grecciu
14. Zázrak pramene
15. Kázání ptákům
16. Smrt rytíře z Celana
17. Kázání před Honoriem III.
18. Zjevení arléské kapitule
19. František přijímá stigmata
20. Františkova smrt
21. Zjištění stigmat

22. Loučení svaté Kláry
23. Františkovo zjevení Řehoři IX.
24. Uzdravení Jana z Ylerdy
25. Vyznání vzkříšené ženy
26. Osvobození kajícího kacíře

Obsah

POSELSTVÍ ZASLANÉ PAPEŽEM FRANTIŠKEM	3
--------------------------------------	---

Pátek 12. dubna, večer

ÚVODNÍ POZDRAV	4
----------------	---

ÚVOD – <i>Nepřekonatelná touha po realizaci sebe sama, vrozená touha po štěstí</i>	10
MŠE SVATÁ – KÁZÁNÍ OTCE MAURO-GIUSEPPE LEPORIO	20

Sobota 13. dubna, dopoledne

PRVNÍ PŘEDNÁŠKA – <i>Od touhy ke křesťanské naději</i>	23
--	----

Sobota 13. dubna, odpoledne

DRUHÁ PŘEDNÁŠKA – <i>Radost chudého</i>	44
MŠE SVATÁ – KÁZÁNÍ JEHO EMINENCE KARDINÁLA KEVINA JOSEPHA FARRELLA	62

Neděle 14. dubna, dopoledne

SHROMÁŽDĚNÍ	66
MŠE SVATÁ – KÁZÁNÍ JEHO EXELENCE MONSIGNORA FILIPPA SANTORO	86
ODESLANÉ TELEGRAMY	89
UMĚNÍ V NAŠÍ SPOLEČNOSTI	92

Z italského originálu přeložil Vítězslav Pavlík

© 2024 Fraternità di Comunione e Liberazione, co se týká textů L. Giussaniho, D. Prosperiho a G. Paccosioho

